

ANNEXOS

ÍNDIX

ANNEX 1: DOCUMENTS I RELACIONS COETÀNIES	4
I. Memòria del senyor de Marca respecte a les causes de la parcialitat que hi ha avui en dia a Catalunya i respecte als orígens i els progressos de la conjuració, enviat al senyor Le Tellier el cinc de gener de 1650	4
II. Relació del que s'ha fet en execució del contingut de les instruccions de Sa Majestat el 18 de gener de 1650, enviada al senyor de Marca	7
III. Memòria del senyors de Saint Maigrin, de Marca, de Margarit i de Le Clerc sobre l'estat de Catalunya. Del 22 de desembre de 1650	9
IV. Còpia de la carta que el senyor Marquès d'Aguilar, governador de Catalunya escriu a la Cort. De Barcelona a 10 de juny de 1651	12
V. De París 25 d'agost de 1651	13
VI. La presa de la vila i església de Terrassa, a prop de Barcelona, per les tropes del Rei, comandades pel mariscal de La Mothe-Houdancourt, virrei de Catalunya, amb els articles de la capitulació concedida als enemics	13
VII. El senyor de S. André Montbrun al camp davant de Barcelona, el 30 de gener de 1652	16
VIII. La guerra menuda del senyor de La Serre-Liotaud al Camp de Tarragona	17
IX. Memòria al senyor de La Serre, sobre el que ha d'explicar a la Cort	19
X. La desfeta de quatre esquadrons de cavalleria espanyola prop de Barcelona, per la del mariscal de La Mothe, virrei de Catalunya	21
XI. Carta des de Sant-Boi, el 23 de març de 1652 del virrei La Mothe-Houdancourt al Consell de Cent	22
XII. La gloriosa entrada del mariscal de La Mothe, virrei de Catalunya a la Ciutat de Barcelona, amb el que s'hi ha fet fins el 27 del mes passat	23
XIII. Relació verdadera de la intentada presa de la ciutat de Vich, de molt temps, y de molts trassada, y mal reeixida	25
XIV. Carta de Lluís XIV (Le Tellier) al virrei Philippe de La Mothe-Houdancourt. 21 de maig de 1652	29
XV. Procediment judicial sobre el comboi portat pel senyor d'Andouville pel socors de Barcelona	30
XVI. La batalla del Fort de Reis segons Bourrelrier	32
XVII. Carta de l'intendent Le Clerc a Le Tellier	34
XVIII. Relació del Cavaller de La Ferrière pel socors de Barcelona	35
XIX. Extracte de les Mémoires de la vie et des adventures de Nicolas Gargot, capitaine de marine	38
XX. L'avituallament de la Ciutat de Barcelona, amb la retirada dels espanyols de davant la vila de Canet, retirada en la que han perdut diverses barques i molts homes	39
XXI. Relació del bon succés aconseguit, contra el darrer esforç del socors de Barcelona	40
XXII. Carta del senyor de Le Clerc a Le Tellier	42
XXIII. Margarit fa gestions per possessionar-se de la plata del Convent de Santa Caterina	44
XXIV. Memòria feta a la Junquera el 18 d'octubre de 1652	45
ANNEX 2: DETALL DE LES FORCES FRANCOCATALANES	47
1. Milícies gremials de Barcelona (setembre 1649 i 1651-52)	47
2. Bateries d'artilleria de Barcelona (27 de setembre de 1649)	49
3. Batalló de Catalunya (gener-març 1651)	50
4. Terç de Barcelona del Mestre de camp, mossèn Francesc de Granollachs (juny de 1651)	51
5. Exèrcit francocatalà a Catalunya (juny de 1651)	51
6. Exèrcit francès a Barcelona (juliol de 1651)	53
7. Tropes franceses enviades de Catalunya al sud de França per refer-se de la pesta	53
8. Tropes franceses que deserten junt a Ferdinand de Marchin (setembre-octubre 1651)	53
9. Terç de Montjuïc de Francesc de Mostarós (setembre 1651-octubre 1652)	54
10. Cavalleria francocatalana que entra a Barcelona (24 d'octubre de 1651)	55
11. Exèrcit de socors de La Mothe-Houdancourt (gener-abril de 1652)	56
12. Leves catalanes de somentent (1649-52)	57
12.1. La lleva catalana de setembre a novembre de 1649	57

12.2. Lleves de 1651-52 documentades en diversos arxius o referències literàries.....	58
12.3. Lleves documentades en la <i>Relació fidel i exacta</i> de Josep de Margarit.....	59
13. Tropes francocatalanes a Barcelona (juny de 1652).....	60
14. Tropes francocatalanes fora de Barcelona (sense data, però agost de 1652).....	61
15. Exèrcit de socors de Plessis-Bellière (octubre de 1652).....	61
16. Altres forces terrestres.....	62
17. Altres forces marítimes.....	62
18. Esquadra naval del Cavaller de La Ferrière (juliol-octubre de 1652).....	62
ANNEX 3: DETALL DE LES FORCES HISPÀNIQUES.....	64
1. Exèrcit hispànic de Catalunya (juny 1651).....	64
2. Exèrcit hispànic de Joan d'Àustria que assetja Barcelona.....	64
3. Reforços hispànics que arriben durant el setge.....	65
4. Evolució dels efectius hispànics durant el setge.....	67
5. Esquadra hispànica.....	67
6. Exèrcit hispànic que ocupa Balaguer (8 de juliol de 1652).....	69
7. Terç català de Balaguer (juliol 1652).....	69
ANNEX 4: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PEL CONSELL DE CENT.....	70
1. Despeses acreditades.....	70
2. Entregues a l'exèrcit francès.....	72
ANNEX 5: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER JOSEP DE MARGARIT I ALTRES PARTICULARS.....	73
1. Préstecs de Josep de Margarit i de Biure.....	73
2. Préstecs d'altres particulars.....	73
ANNEX 6: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER LA PROVÍNCIA: EL BATALLÓ.....	75
1. Finançament de les poblacions: la taxa del Batalló.....	75
2. Finançament de la Diputació del General i del Consell de Cent.....	76
3. Finançament de l'estament eclesiàstic.....	76
4. Pagament a les tropes del Batalló.....	76
5. Pagament per la Diputació a les tropes de Barcelona.....	77
6. Pagament per la Diputació al regiment de 600 homes per socórrer Barcelona.....	77
7. Pagament de la Diputació a Vicenç Ferriol.....	77
8. Entregues en espècie al Batalló pel Consell de Cent i la Diputació del general.....	78
ANNEX 7: FINANÇAMENT DE L'EXÈRCIT FRANCÈS A CATALUNYA (1651-52).....	79
1. Ingressos.....	79
2. Finançament de la guarnició de Roses pel Marquès de La Fare, governador de Roses, Castell de la Trinitat i Cadaqués, durant els anys 1651 i 1652.....	79
3. Despeses.....	80
ANNEX 8: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL (1640-1652).....	81
1. Despeses de l'exèrcit català.....	81
2. Finançament de l'exèrcit francès.....	81
ANNEX 9: SORTIDES D'OR I DE PLATA DE CATALUNYA (1643-1652).....	82
ANNEX 10: PESOS I MESURES.....	84
1. Mesures de pes.....	84
2. Mesures de volum.....	84

ANNEX 1: DOCUMENTS I RELACIONS COETÀNIES

I

Memòria del senyor de Marca respecte a les causes de la parcialitat que hi ha avui en dia a Catalunya i respecte als orígens i els progressos de la conjuració, enviat al senyor Le Tellier el cinc de gener de 1650

No es pot posar en dubte que la província de Catalunya no estigui treballada per una facció intestina que pot provocar accidents funestos sobre el cos d'aquest Estat i a la seva completa pèrdua per la Corona de França, si Sa Majestat no hi posa un ràpid i potent remei.

Però com en els cossos humans, els remeis no poden ser útils, si la natura i causes de la malaltia no es coneixen perfectament. No es sabria utilitzar els medis necessaris pel restabliment dels assumptes de Catalunya, si no tenim en compte l'origen, les causes i els progressos de la confusió on està reduïda per la passió i la temeritat d'un petit nombre de facciosos que volen amagar els seus mals propòsits amb el nom de parcialitats domèstiques i hereditàries entre les famílies del país.

És ben cert que fa més de seixanta anys que va començar i alimentar una divisió entre les principals cases, que s'ha expandit per les ciutats i viles de la província sota el nom de Nyerros i Cadells, que ha estat la causa de diversos combats, homicidis i assassinats ocorreguts en diversos moments. Però és segur que les enemistats procedents d'aquestes parcialitats s'han acabat, o com a mínim han cessat a Barcelona i a la campanya, quan el canvi de l'Estat ha obligat tot el cos de la província i els particulars a una defensa comuna contra el Rei Catòlic, el perill comú acostumat a reunir les forces dels que fora d'aquest cas de perill general, només treballarien per perdre's l'un a l'altre. Hem vist a Catalunya la pràctica d'aquesta màxima dels polítics grecs i llatins des de l'any 1641, fins el final de l'any 1644 quan tots els catalans tenien el mateix objectiu de conservar-se en l'obediència de la Corona contra Espanya.

L'any 1644, havent estat desafortunat pels nostres assumptes per la pèrdua de la batalla de Lleida i després de la ciutat, per l'inútil esforç del setge per mar i terra contra Tarragona, per la presa de Balaguer i d'Ager, per la defecció d'Agramunt, diversos catalans que havien estat fins aleshores molt lleials a França, van començar a témer el poder d'Espanya i a malfiar-se dels nostres ajuts.

Això obrí la porta a les conductes del Rei d'Espanya, després de venir a Lleida i donà la idea a diverses persones de mirar per la seguretat de les seves vides, amb perdons secrets i a alguns de millorar la seva fortuna pels avantatges que els hi oferien. Els cabdills principals d'aquesta conxorxa foren la senyora Hipòlita de Aragón, germana de la senyora Lluïsa, dona del senyor Josep d'Ardena i Gisbert Amat, aleshores diputat eclesiàstic, que atreïen al seu partit diverses persones de tota condició.

I perquè reconeixien que el senyor Josep de Margarit, governador de Catalunya, podria oposar-se als seus designis, havien decidit fer-lo matar immediatament, després de la presa de Balaguer, i així ho haguessin executat si no haguessin tingut por que tingueren alguns d'ells, que el senyor de Marca, que era estimat per tots, no resultés mort en mig de la multitud de sediciosos.

Aquesta facció es reforçà durant els mesos de novembre i de desembre i durant el mes de gener de 1645 i s'esmerçà amb força en fer revoltar-se les comunitats amb el pretext de que no teníem fons per pagar les tropes i que s'obligava als pagesos a avançar-los. Però aquest cop fou evitat per les atencions del senyor de Marca i de Margarit i per la carrossa de diners que s'envià des de la Cort per la posta.

El privilegi de virrei pel senyor comte d'Harcourt del que els facciosos volien impedir la inscripció, va ser finalment admès gràcies a la promesa que va fer el senyor de Marca de portar-ne un altre sense la clàusula que fou la causa de la demora, a saber que tenia una clàusula per poder convocar les Corts o els Estats.

De seguida després de l'arribada del senyor comte, el senyor Fontanella, Regent, vingué a aquesta ciutat, tornant de Munster, d'on Sa Majestat l'havia cridat a causa d'alguna conferència secreta que havia tingut en aquella ciutat amb els plenipotenciaris d'Espanya, de forma que aleshores s'hagués perdut, com diuen textualment les cartes de la Cort al senyor de Marca, si no s'haguessin tingut en compte els serveis que va fer al començament i si no s'hagués cregut que el temor l'havia portat a fer un acte que rebutjaria un cop veiés les forces que S.M. destinava per restablir els assumptes de Catalunya.

S'envià aleshores un exèrcit que prengué Roses per la força i un altre comandat pel senyor comte d'Harcourt, que s'esperà un mes a Guissona, esperant la comoditat de travessar un gual del riu Segre, que estava extraordinàriament crescut per la fosa de les neus que es fonien a les muntanyes.

Va ser en aquest indret que els senyors Regent, d'Ardena i Morell, després d'haver-se aliat amb Gisbert Amat a Barcelona en contra del governador, atragueren al seu partit el senyor comte d'Harcourt, persuadint-lo que el governador era odiat per tota la noblesa, perquè la oprimia, i que a més a més, acusava a tota la gent de bé que no era de la seva parcialitat, acusant-los de ser desafectes, encara que no n'hi havia cap ni un a Catalunya, sinó només descontents per les opressions del governador. El persuadiren també, que el senyor de Marca, junt amb el governador eren enemics de la seva autoritat, el que es verificava pel refús de Sa Majestat de nomenar al senyor Morell pel Bisbat de Solsona, que l'havien proposat a l'esmentat senyor comte Harcourt, només per fer-lo servir com a subjecte de discussió i coneixent que el senyor de Marca, no podia consentir el nomenament d'una persona completament infame.

Des d'aquest moment, començà a esclatar la parcialitat entre el Diputat Amat, el Regent, Ardena i Morell contra el governador, autoritzada pel senyor virrei, a qui aquests senyors portaven a fomentar procediments extraordinaris, per perdre al governador, que serien condemnades per dues missives de Sa Majestat, que aprovà les actuacions que el senyor de Marca havia pres per impedir l'opressió d'una persona tant fidel, per fer servir les expressions de la carta. Amat el volia perdre, perquè era un obstacle per la conspiració, de la que els efectes sortiren a la llum tres mesos després. De forma que és cert dir que la parcialitat i la conjuració s'han creat i han esclatat al mateix temps.

Perquè el 15 d'agost següent, l'armada naval dels enemics, formada per 34 vaixells i vint-i-dues galeres, es presentà davant de Barcelona, per apoderar-se'n per mitjà de les intel·ligències que els enemics tenien dins amb el Diputat Amat i els seus còmplices. Però la cura del senyor de Marca i de Margarit i sobretot l'assistència de Déu, que cegà els conjurats, per tal de que no sabessin servir-se dels seus avantatges, impediren els efectes d'aquesta conxorxa.

Els catalans sabien bé, en aquest temps que eren els autors d'aquest desordre. Però la prova jurídica no es pogué obtenir fins el començament de 1646. Es descobrí aleshores que el Diputat Amat i la senyora Hipòlita eren els caps i l'engany d'aquest Diputat es descobrí. Escrivia a la Cort que era servidor del Rei i que malgrat això, els seus amics eren perseguits pel governador, a causa de les parcialitats de les famílies i que aquest estava recolzat pel senyor de Marca.

Quatre còmplices foren castigats amb pena de mort, alguns amb l'exili i alguns pocs altres s'escaparen cap a l'enemic. Un dels condemnats, anomenat Onofre Aquiles, digué que es coneixia ben poc de la conspiració, de la que informaria, sempre que se li commutés la pena de mort per la de presó a perpetuïtat, el que el senyor de Marca i el senyor Felip Copons, van suplicar al virrei que li acordés, en presència del Regent, que s'hi oposà i al contrari, els rumors de la ciutat el fan autor de la decisió d'executar l'endemà la sentència de mort i publicar-ne les causes. És ben cert que durant els quatre dies que el senyor Aquil·les estigué empresonat, el Regent semblava abatut per la tristesa i que demostrà una alegria extraordinària just després del seu suplici.

A començaments d'aquest any, abans que es descobrís la conxorxa, el Diputat Amat, junt amb el Regent d'Ardena i Morell persuadiren al senyor virrei per proposar als consistoris de la Diputació i de la Ciutat d'enviar a Paris com a ambaixador al senyor d'Ardena. A aquest se li va entregar un quadern, en nom de la Diputació, ple d'acusacions calumnioses contra els senyors de Marca i el governador, per deshonrar-los i desacreditar-los a la Cort, segons la primera intenció, encara que les queixes no feren cap efecte en contra seu.

Quan el senyor d'Ardena retornà aquest quadern amb les respostes de S.M., estant empresonat el Diputat Amat degut al seu crim de traïció, els dos consistoris enviaren una carta a S.M. per manifestar que aquest quadern era un peça falsa, que el contingut era calumniós i que sense les prevencions particulars dels esmentats senyor de Marca i del governador, la Província s'hagués perdut.

Aquesta conjuració quedà paralitzada després de rebre un cop tant important. Però com que no es va descobrir tota la seva extensió, tampoc va ser completament sufocada. La major part dels conjurats es quedaren a la ciutat de Barcelona i en altres indrets i alguns van ser cridats del seu exili després de la sortida de la província del senyor comte d'Harcourt. Aquest foc, que es mantenia somort sota les cendres, va estar a punt d'esclatar l'any 1647 quan el senyor Joan d'Àustria estava davant de Tarragona amb la seva armada naval, que va retenir en aquesta costa durant sis setmanes després de que s'aixequés el setge de Lleida. Però els assumptes de Nàpols, que es perdia, el cridaven a Itàlia, [no havent-hi] cap altre motiu pel seu retard que esperar el canvi dels diputats, que es va fer a finals de juliol, per tal d'aprofitar la ocasió, si haguessin estat partidaris d'Espanya. Però del sorteig en van sortir uns plens d'afecció per França, el Príncep va salpar immediatament cap a Nàpols.

L'any següent, el 1648, ens fou favorable, degut a la presa de Tortosa. Però la mala conducta del govern augmentà les turbulències domèstiques. Els conjurats, que havien estat exiliats, foren cridats i la distribució dels bens confiscats, feta als francesos, als oficials de justícia i a alguns catalans sense mèrits, havia engrandit el nombre dels desafectes i repugnat als partidaris del Rei.

Malgrat que els enganys dels enemics seguien dins la província, que esperaven un succés tant avantatjós, que Sa Eminència fou obligada d'informar en la seva carta del mes d'agost, al senyor mariscal de Schomberg, virrei i al senyor de Marca, que els espanyols es negaven a signar la pau amb França, degut a les garanties que donava el senyor Francesc de Melo, virrei d'Aragó i general de l'exèrcit d'aquesta frontera, que es faria amo de Catalunya amb les seves intel·ligències. Respecte el què, Sa Eminència fou informada pel senyor de Marca que la conspiració només podia continuar amb les persones que quedaven de la primera conspiració, el quals estaven obertament recolzats pels senyors d'Ardena i el Regent sota el pretext de la parcialitat contra el senyor Margarit que era presentat com a opressor de la noblesa i tenint en compte que era important treure la protecció a aquests facciosos, cridant i retenint a la Cort al Regent, que amb el seu càrrec, cobria als facciosos, els hi donava valor i desmoralitzava els bons, impedint-los fins i tot de fer denúncies contra els malvats. Després es podrien foragitar de la província els principals desafectes. Del que s'obtindrien dos bons efectes, a saber, la seguretat del país i la desesperació dels enemics, de poder fer reeixir els seus negocis, un cop descoberts.

S.E. aprovà per carta aquest raonament i després el Regent va ser cridat a la Cort, amb una carta del Rei, sota pretext dels assumptes de la pau. Però com que els de Paris estaven inquiets, no ens vàrem emmarcar a les primeres propostes i es pensà només a guanyar-se'l amb dons i obligar-lo a servir pel seu interès. Sa Majestat li va fer donació del Vescomtat de Canet al Rosselló, de valor de cinquanta mil pistoles, encara que amb un anterior edicte s'hagués reunit al Domini Reial, a més a més de la donació del patrimoni Sagarrija, de valor trenta o quaranta mil pistoles, que s'havia fet al seu gendre i al seu hereu, sota el pretext que s'havia substituït <fideïcomissàriament> al seu propietari, que s'havia retirat a Castella.

Per l'execució de les promeses que feia Melo per la conquesta de Catalunya amb les seves intel·ligències, sempre que fossin recolzades per les armes d'Espanya, es va veure en aquestes costes els mesos de setembre i octubre de l'any 1649, l'armada naval, formada per 24 vaixells carregats amb tres o quatre mil homes, a més de 19 galeres que havien portat la Reina d'Espanya a Dènia, al Regne de València.

S'ha descobert, tant per les notícies que el senyor Giustanini de Gènova, ha fet conèixer per correu urgent, com per altres vies, que els enemics pretenien fer-se amos de Barcelona, amb la seva armada naval, reforçada per tres mil homes, que tenia que embarcar a Tarragona, mitjançant les intel·ligències que tenien amb els traïdors d'aquella ciutat que controlaven les portes i bastions i que després el seu exèrcit de terra havia d'empènyer el senyor de Marchin per fer-lo sortir de Catalunya.

Però la cura del senyor de Marca i del governador que han animat els oficials del Consell Reial, la fidelitat d'aquests i la passió dels Diputats i Consellers de la Ciutat, han previngut contra els conjurats, havent-los expulsat fora de la ciutat i de Catalunya, el que ha portat a cridar la guarnició francesa pel socors d'aquesta ciutat i a fer retirar-se als enemics fora de la província, els que per les seves cartes interceptades, diuen en els termes expressats que les esperances dels de Barcelona estan perdudes, a causa que se n'han exiliat més de dos-cents i que hi ha entrat una guarnició francesa, el que no s'havia fet mai.

És ben cert que els principals dels que han estat expulsats són de la parcialitat del Regent i de Ardena i que sempre han estat afavorits per la seva protecció. Com a conseqüència, l'Oïdor Negrell, un d'ells, va escriure al senyor Morell, que advertís als senyors de la campanya, és a dir el Regent i d'Ardena que impedissin que fossin conduïts a Perpinyà. Aquesta carta està al procés. Però aquests exiliats eren sospitosos des de la primera conspiració i per aquesta raó han estat expulsats actualment pels oficials del Consell Reial, d'una veu comuna, amb aplaudiment de tota la ciutat i de la província.

No s'ha faltat de fer saber a l'exèrcit que aquesta expulsió era un efecte de la parcialitat del governador, el que és molt cert. Però és la parcialitat de França contra Espanya i de tota Catalunya, contra dos o tres-cents traïdors, com es pot comprovar per la relació precedent, que demostra que aquesta parcialitat ha tingut els mateixos inicis i progressos que la conjuració contra el Servei del Rei, encara que s'hagi volgut persuadir, amb tota mena de treballs, que era una parcialitat de famílies.

BNF, Fons Baluze n° 106 sense numerar. És el primer document del volum.

II

Relació del que s'ha fet en execució del contingut de les instruccions de Sa Majestat del 18 de gener de 1650, enviada al senyor de Marca

El 28 d'aquest mes de gener, el senyor de Marca, bisbe de Coserans i visitador general a Catalunya, rebé a les sis del vespre, les ordres que Sa Majestat li dirigia per arrestar la persona del senyor de Marchin, Lloctinent general de l'exèrcit i governador de les armes a Tortosa, de les que Sa Majestat li mana tenir-ne cura, per tal que l'execució es faci amb seguretat, evitant que s'hi provoqui cap alteració i sense pèrdua de temps.

Sa Majestat vol que aquesta ordre sigui executada pel senyor marquès de La Fare, governador de Roses i mariscal de camp, si es pot fer sense demora, o bé pel senyor Josep de Margarit, governador de Catalunya i mariscal de camp, però no es pot triar entre els dos, perquè el primer havia sortit de la Província cap a la Cort.

S'ha destacat força en les instruccions que la Ciutat de Barcelona era l'indret més segur per executar-ho. De forma que estant-hi el senyor de Marchin, hi ha hagut més facilitat en la cosa.

Encara que Sa Majestat, l'hagi posat sota la sola direcció del senyor de Marca, no obstant, cregué millor comunicar-ho al senyor de Bezons, Intendent de Justícia i de Finances à l'exèrcit, a qui deixà la carta que Sa Majestat li enviava, perquè deixava al criteri de Marca, com les altres ordres, fer-la <pública> en el moment que cregués oportú.

Em digué primer una notícia que el preocupava per evitar-ne conseqüències, era la informació que aquest correu havia donat al senyor de Marchin, a qui feia venir davant la porta del senyor de Marca, que havia anat a prendre l'aire, sobre l'arrest de la persona de monsenyor el Príncep. Era de témer que el senyor de Marchin no se'n anés aquell vespre cap a Tortosa, per ocupar-se del que incumbia al seu interès.

Això obligà al senyor de Marca a enviar immediatament cap a Tortosa el senyor baró d'Escoubes, nebot seu, ajudant de camp, per portar al senyor de Caixon, Lloctinent del governador, la carta del Rei que li encarregava de la custòdia de la plaça a causa de l'arrest del senyor de Marchin. El senyor de Marca coneix la fidelitat del senyor de Caixon i el seu prestigi entre la guarnició, en cas de dubte sobre l'èxit de la captura del senyor de Marchin. Li encarregà que en cas que aquest s'evadís de Barcelona i es presentés a Tortosa, que no el reconegués <com a cap>, al contrari que el capturés si podia fer-ho.

No obstant, el senyor governador de Catalunya, cridat pel senyor de Marca, havent arribat a les set del vespre, rebé la carta de Sa Majestat que li ordenava capturar al senyor de Marchin. Tot seguit, el senyor de Marca, decidí conjuntament amb ell i amb el senyor de Bezons que la execució es faria en una hora, sense esperar l'endemà, per por que les reflexions nocturnes no el portessin a retirar-se cap a Tortosa, encara que no hi hagués res més a témer si no era algun mal accident en la foscor, que dona lloc a confusions, que no de dia.

Amb aquest objectiu es decidí, que el senyor governador es faria acompanyar per vint dels seus amics, armats i els senyors de Marca i de Bezons dels seus criats, armats, perquè com Sa Majestat recomana al senyor de Marca, tenir cura que l'execució es faci sense cap alteració, la qual podia excitar-se per algun pretext poc clar, si el senyor governador de Catalunya anava sol al Palau d'Aitona on residia el senyor de Marchin, perquè tots dos estaven ja molt freds, sense visitar-se i que aleshores, passava que el senyor Josep d'Ardena estava en companyia seva, el senyor de Marca cregué necessari estar en l'execució, per mantenir els interessats en el seu deure, pel respecte que es deu al seu càrrec. No obstant, encarregà al senyor de Bezons, a mida que tots tres s'acostessin al senyor de Marchin, de separar al senyor d'Ardena i dir-li que es venia per arrestar el senyor de Marchin per ordre del Rei, perquè no es sorprengués pas de l'acció i que es quedés o marxés, havent cregut que no voldria pas o no seria prou fort per evitar aquesta execució, que es faria a mida que s'entrés a l'allotjament, les portes del qual s'assegurarien quan s'entrés.

Després, arribant els tres a la sala d'aquest palau entre les vuit i les nou, trobaren el senyor de Marchin, que es passejava amb el senyor d'Ardena. Aquest havent estat separat pel senyor de Bezons, el senyor de Marca no cregué oportú dir res en la sala i demanà al senyor de Marchin d'anar a la seva cambra, que estava en una altra estància per tractar d'un afer d'importància.

Quan varen entrar en la cambra, on el senyor de Bezons vingué immediatament, quan totes les sortides havent estat assegurades, el senyor de Marca digué al senyor de Marchin que el correu li havia entregat unes ordres que li ordenaven donar al governador una ordre que no podien més que executar a disgust. Sent com era una ordre del Rei, calia que els tres hi obeïssin, que entendria el disgust que tenien, perquè era per arrestar-lo.

Això el sorprengué i el commocionà. Demanà al senyor de Marca la seva ordre, que pensà que per donar-li temps per calmar-se i fer-lo encara més obedient a patir-ne l'execució, no hi havia cap inconvenient a deixar-li llegir les instruccions, on veuria també que havien de requisar els seus papers i portar-lo a la Ciutadella de Perpinyà. Utilitzà molt de temps a la lectura i després ensenyà una cara escèptica i serena, dient que s'asseguraria de fer saber a Sa Majestat que no havia faltat gens al seu deure i que si estigués en el seu país¹, tornaria a França i aniria a la presó per justificar-se de les queixes que es poguessin tenir sobre al seva conducta. Després va fer portar el petit cofre dels seus papers, que obrí, on hi havien varies cartes reials i altres que van fer posar en mans del nostre secretari. Pels altres papers, que estan en un cofre del senyor Duset, secretari seu, hi hem fixat un segell per fer-ne l'inventari quan convingui, esperant que aquest secretari que està molt malalt es pugui curar, per portar-lo després a Perpinyà.

Després d'això, el senyor de Marchin desitjà que se'l portés a la casa del senyor de Bezons, on fou portat en carrossa pel dit senyor governador i custodiat durant la nit pels homes que aquest hi establí.

1. Es refereix al Bisbat de Lieja, enclavament eclesiàstic independent dins dels Països Baixos al segle XVII.

Aquesta mateixa nit, el senyor de Marca, per alleujar el dolor del senyor d'Ardena i treure-li els pensaments de remoure cap cosa, li envià la carta que Sa Majestat li escrigué sobre aquest arrest i per la confiança que te en la seva afecció, li va fer dir que l'endemà parlaria amb ell.

El dia següent, 29 del mes, reuní els senyors governador, d'Ardena i Canillac, mariscals de camp, amb el senyor de Bezons, als quals feu escoltar les intencions de S. M. per la detenció del senyor de Marchin, que s'havia executat i pel comandament de les tropes que S. M. posava en la seva direcció, fent-los lectura de l'ordre on s'ometen els noms dels senyors Barons de Canillac i d'Aletz, però que es decidiren posar en les còpies, que s'enviaren en tots els campaments, als comandants de les unitats i als governadors de les places i que per ordenar els afers que es presentarien, els mencionats, s'ajuntarien tres vegades a la setmana o més si feia falta.

El senyor de Marca els hi va mostrar després la carta per fer entrar en el Regne el regiment de cavalleria de *Marchin* i com que està allotjat al Rosselló, es cregué oportú enviar-li immediatament la seva ruta, per tal de que hagués marxat abans que el senyor de Marchin entrés en aquest país, encara que en les instruccions s'indiqués que aquest regiment sortiria després de que el Mestre de camp estigués dins de la Ciutadella de Perpinyà, perquè es creia que el regiment estava allotjat a Catalunya.

Aquestes cartes foren entregades en ma al senyor de Bezons, fins i tot la carta dirigida al senyor de Marchin, perquè reformés les quatre companyies seguint l'ordre de S. M. que no es tenia que anul·lar perquè l'estat de les rutes era només per les 8 companyies que queden després de la reforma.

Arxiu de l'Abadia de Montserrat. *Dépêches de Monsieur de Marca à Monsieur Le Tellier*. Manuscrit núm. 1237. Tom VI. pàg. 396r-408r.

III

Memòria del senyors de Saint Maigrin, de Marca, de Margarit i de Le Clerc sobre l'estat de Catalunya. Del 22 de desembre de 1650

L'estat d'aquesta província, havent portat els Diputats i els Consellers d'aquesta ciutat a suplicar al senyor Marquès de Saint Maigrin, Lloctinent General de l'exèrcit, que escrigués a Ses Majestats l'estat de necessitat a que estava reduïda, i els mateixos cossos havent suplicat també, els senyors de Marca, Bisbe de Coserans i el Marquès d'Aguilar, governador de Catalunya, per seguir amb els seus bons oficis, els tres han acordat de fer una memòria molt exacte i signada de la seva ma i del senyor Le Clerc, intendent de queviures, respecte a l'estat de les seves tropes, les places, les municions de guerra, de boca i les finances per tal de que ses majestats proveeixin segons creguin convenient i el que la necessitat requereix.

De les tropes

Hi ha a Catalunya, incloent el que ha sortit de Flix, Miravet i Tortosa, sense el que hi ha a les places, fins a mil sis-cents homes francesos i 800 suïssos del regiment de *Lochmann*.

Hi ha a Balaguer 400 francesos i 500 suïssos.

A Àger 150 francesos i 130 catalans.

A Tremp 60 francesos.

A Arbeca 50 francesos i cent cinquanta catalans.

A Cervera 300 catalans.

A Prades i Siurana 160 catalans, sense incloure el que hi ha de guarnició ordinària a Prades i Palamós i els soldats que estan diversos castells, a saber de Cardona, de Solsona, d'Alós, Castelló, Vallespinosa, Solivella, Escornalbou, València, Sa Roca i Salardú. S'ha de fer constar que els regiments de *Mirepoix*, *Montpeiroux*, *Perrault*, *Pibrac*, *Fabrègues* i *Rébé* estan reduïts a tal punt, que només hi ha oficials i criats, que

gasten molt de pa, sense poder servir. Semblaria bo fer-los sortir <de Catalunya> per restablir-los o re-formar-los, els altres tenen necessitat de reclutes per refer-se i de vestits per a cobrir la nuesa dels soldats.

S'ha de considerar també que si no es fa <tornar?> ràpidament als oficials d'infanteria i de cavalleria, que han tingut el seu permís, no estarem gens en estat de poder resistir a als enemics, si comencen la campanya com amenacen de fer ben aviat.

Per la cavalleria hi ha tres regiments que han sortit de Catalunya, el *Colonel*, el del senyor *Duc de Mercœur* i *Canillac*. N'hi ha quatre en el Rosselló, a saber, *Gault*, *Roquelaure*, *Schack* i *Marcousse*, que fan al voltant de 400 cavalls. *Margarit* i *Cœuvres* estan a la Cerdanya i fan 300 cavalls.

La Fare i *Pinós* que fan 160 cavalls estan allotjats pel costat de Roses. *La Mothe*, allotjat entre Roses i Palamós, fa 70 cavalls.

Hi ha quatre regiments per servir cap a la frontera en cas de necessitat, *Balthazar*, *Mérinville*, *Aletz* i *Ardena*, que fan en tot 800 cavalls.

Heus aquí tota l'elit de la cavalleria.

Hi ha a més a més alguns *gardes* i *gendarmes de Mercœur* i dues companyies de *Marins* que fan 120 cavalls.

Aquesta companyia, que no ha fet cap recluta en tres anys està completament arruïnada i estaria en estat de servir bé en la propera campanya si es destinen fons pels seus reclutes.

Les places

Balaguer és la plaça més important que ens queda a la frontera. Com que està propera a Lleida, la seva guarnició ordinària no és suficient per impedir alguna sorpresa. És necessari reforçar-la amb d'altres tropes. L'ordre de la guerra hagués necessitat posar la major part de la infanteria a Balaguer i a Cervera per tenir els soldats en places de seguretat i sense incomodar la pagesia. Però com no podíem esperar mantenir els soldats tancats dins de les places, si a més a més de pa no els hi donàvem una mica de diners per la seva subsistència. No tenint cap diner, ens hem dirigit a la Ciutat per exposar-li aquest fet i suplicar-li que de les cinquanta mil lliures catalanes que ha destinat als pagesos de la frontera, en separés la meitat pel socors dels soldats, tenint en compte que una part dels pagesos amb que s'havien d'utilitzar aquests fons estava revoltada, com en el Camp de Tarragona, les muntanyes de Prades i el riu Ebre. Però el Consell de Cent en una decisió unànime ha refusat aquesta petició.

Així que el Lloctinent General ha estat obligat a allotjar la infanteria en els pobles de la frontera més pròxims a les places, per poder-los replegar a dins en cas que els enemics volguessin atacar-los i especialment per la major seguretat de Balaguer, destaca 400 homes per posar-los a l'interior, als que fa rellevar cada dotze dies.

A més d'això, ha allotjat el regiment de *Champagne* i un de cavalleria a Vilafranca per cobrir el Penedès de les incursions de la guarnició de Tarragona. *Montpouillan* és a la Conca d'Orcau per conservar Tremp i els quarters de Pallàs i de La Seu d'Urgell.

Als voltants de Cervera i de Balaguer, queden els regiments de *Gesvres*, *Sainte Mesme*, *Lorraine*, *Anduze*, *Montpezat*, *Launay* i *Lochmann*.

S'ha d'indicar que els soldats, tant de cavalleria com d'infanteria, estan en la misèria extrema, no poden viure només de pa, el que els porta a continues desercions i que els pobles, afligits per l'escassetat de l'any no poden suportar que els soldats els hi demanin ni tan sols algun socors. Ben al contrari de donar-lis, es troben en estat de resistir per la força, el que afavorirà sens dubte una sedició en els quarters, o portarà als oficials ja arruïnats i als soldats a abandonar el servei, com amenacen de fer si no se'ls paga ràpidament enviant els fons necessaris.

De les municions de guerra

En els magatzems de les Drassanes d'aquesta ciutat hi ha molt poca pólvora, res de plom ni de metxa. A les places no hi ha metxa, havent-se de fabricar i comprar dia a dia i d'altra banda no hi ha de què obtenir-ne per 8 dies. Així que si es vol conservar les places i el país aquest hivern, és necessari enviar ràpidament municions de guerra.

De les municions de boca

Els municioners només tenen que subministrar el pa pels mesos de gener i de febrer, pels quals fan creure que no faltarà res a la infanteria ni a la cavalleria. L'escassetat de blat és la causa que ha obligat de fer aquest subministrament per la cavalleria durant la campanya, el qual haurem de continuar en els quarters d'hivern i fins i tot durant tot l'any 1651.

Però com que el contracte del municioner acaba el primer de març, és necessari fer ràpidament la nova adjudicació, per tal de que pugui decidir fer venir el blat del Llenguadoc o d'un altre indret, de forma que el primer de març comenci a subministrar el pa. Altrament, les tropes es dispersaran el dia després i es perdran les places perquè no hi ha cap magatzem de queviures, els pagesos no volen ni poden subministrar-ne als soldats, trobant-se amb dificultats ells mateixos per subsistir. Hauríem d'incloure un català en aquest tractat i obligar un dels associats a residir a Barcelona. A part, s'hauria de fer amb blat, l'avançament que ara fem en diners.

S'ha d'indicar que aquesta campanya, hem subministrat moltes més racions de pa a la infanteria que no puja el nombre de soldats, per tal de fer subsistir l'exèrcit. Aquesta quantitat no es pot disminuir fent revistes exactes, per por que les tropes no es revoltin degut a la mala situació on la seva misèria les ha posat.

Si tinguéssim diners per pagar l'exèrcit, es podria fer una disminució considerable del pa i de la civada, que pujaria gairebé igual de diners que el que es restaria.

De la civada

No havent-hi en els magatzems res que fos civada, hem estat obligats d'adquirir cinc mil quarteres del senyor Joan Martin al preu que el senyor Duc de Mercœur havia acordat amb ell. Per obtenir-les ens hem vist obligats a entregar-li al comptat set mil lliures torneses i reservar-li per pagar-li la resta sobre el primer fons que arribarà. A més a més ens ocupem d'adquirir civada del Llenguadoc, per a subministrar-ne fins el mes d'abril, però necessitem diners per pagar-la.

I igualment com que no hi ha civada en aquesta província, es fa necessari adquirir-ne a França, a saber en aquests moments, pels mesos de maig, juny i juliol i la resta després de la collita.

Dels diners

El senyor virrei ha deixat en les mans del comissari de l'extraordinari vint mil lliures torneses, de les que set mil han estat utilitzades en civada i la resta es gastarà ben aviat en despeses necessàries.

Ens havien fet esperar, que podríem recuperar dels municioners una bona part del que se'ls hi havia avançat del fons de l'exèrcit durant la campanya. Però segons la certificació del senyor de Boursais, comissari de l'extraordinari, aquest préstec només puja a 72.000 lliures, sobre les que deduïts els subministres que s'ha fet a la cavalleria i el que s'ha assignat sobre aquesta xifra pel senyor virrei, per pagar a alguns particulars, els municioners no es troben obligats en res sobre el fons de l'exèrcit.

Peticions de la ciutat

Ara, la ciutat de Barcelona, només té en el seu poder vint-i-una mil quarteres de blat, el que dona per tres mesos a raó de set mil per mes. Treballa per aconseguir, a través de diversos contractes amb comerciants per quedar ben aviat proveïda de la quantitat que li és necessària, tant pel subministrament als habitants com per tres mil homes de guerra, en cas que es veiés obligada a reforçar-se amb una guarnició. Però no pot fer arribar de forma segura en el seu port, ni el blat, ni els altres subministres que necessita si les dues galeres que acostumen a estar en aquest port i naveguen el llarg de la costa fins a Cadaqués.

Li han estat promeses diverses vegades per Sa Majestat, de la que esperen l'execució, perquè a més a més l'absoluta necessitat de tenir un mar lliure, no permet gens que es retardi més, ja sigui respecte a les galeres, o per les barques armades.

La ciutat demana també que els municioners facin venir el blat de França, perquè no n'hi ha a Catalunya ni per alimentar la població, el que és ben cert. De forma que si no s'elimina aquesta disposició,

encara que els municioners tinguin diners comptants, les tropes moriran de fam per manca de blat, com s'ha indicat en l'apartat de les municions.

Peticions dels suïssos

El major i comandant del regiment suís de *Lochmann* i tots els capitans d'aquest cos exposen que no tenen més cap altre mitjà de fer subsistir el seu cos, per manca de diners i que es veuran obligats a abandonar el servei si no els hi envien de la Cort els fons necessaris. El que farien a desgrat, reconeixent que les seves tropes sostenen en part els assumptes del Rei, que tindrien el perill de veure's arruïnades per la seva marxa.

Fet a Barcelona el 22 de desembre de 1650. Signat: Saint Maigrin, Marca, Bisbe de Coserans, Margarit i Le Clerc.

Aquí no hi ha cap notícia de les cinquanta mil lliures restants del fons de cent mil que el mes de novembre passat havia de venir per pagar les tropes o si ha estat destinat per la Cort a altres assumptes, com tampoc si el contracte amb Girardin² continuarà durant els mesos d'aquest hivern o si la Cort ha fet algun altre fons per aquest període, essent impossible que les tropes puguin subsistir de la pagesia, sense ser pagada.

Biblioteca Nacional de França, Fons Baluze n°106, f. 270r-273r.

IV

Còpia de la carta que el senyor Marquès d'Aguilar, governador de Catalunya escriu a la Cort. De Barcelona a 10 de juny de 1651

Amb les meves repetides cartes, he avisat del trist estat d'aquesta Província i dels perills de la seva pèrdua. Així, amb aquesta afegiré que estem ja en la crisi de tot, doncs l'enemic en ocasió dels desordres d'aquesta Cort i del contagi d'aquesta Ciutat i Província, com dels desordres de la pagesia, pels excessos i maltractaments de les nostres tropes, que al no rebre assistència han de fer-ho per a poder viure, han procurat fer per mar i terra, el seu major esforç per fer-se amos d'ella, estant ja en campanya i sobre Cervera, com es diu. I que des d'allí venen a aquesta Ciutat, que encara que gran, no és forta i si no rebem assistència i socors, ells es sortiran amb la seva. I perduda aquesta Ciutat, serà ben forçós que els francesos que es troben en aquesta Província, marxin de pressa, si volen salvar llurs vides. Amb el que si França no fa ràpidament un esforç amb tota diligència, quedarà l'any vinent sense obligació d'enviar tropes perquè no haurà de tenir esperances de recuperar-la, doncs els catalans, escarmentats no es refiaran més, ni jo, doncs no quedaré en vida, doncs estic determinat a perdre-la de Pesta o en la guerra, defensant aquesta Ciutat i quan no em pugui defensar, quedant en vida, em farà matar pels meus amics, si els enemics no ho fan primer, abans que veure'm en vida en les seves mans. Amb el que conclouré aquesta <carta> dient que si França vol o no aquesta Província, que faci esforços ràpidament o que s'acomia di d'ella, que sens dubte es perdrà en dos o tres mesos, del que quedaré disculpat, doncs no hauré faltat en un punt en el avisos de tot i en la meva fidelitat que em servirà d'algun consol.

(...)

De V.E.

el seu més humil servidor

El Marquès d'Aguilar

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. 1B X-85 f. 216r-216v. *Cartes comunes originals*.

2. Municioner de l'exèrcit.

V

De Paris el 25 d'agost de 1651

<El 25> del corrent un correu enviat per la Diputació de Catalunya arribà portant les notícies del 6 del corrent que l'exèrcit espanyol s'havia avançat fins a un quart de llegua a prop de Barcelona, que el senyor de Marchin estava acampat amb 4.000 infants i 1.000 cavalls sota les muralles de la vila per defensar-la, que ja no hi ha gens de pesta i que el comte d'Illa estava sempre en campanya amb la cavalleria i que el Marquès de Mortara, que comanda l'exèrcit espanyol, havia fet publicar una amnistia general a tota la Catalunya sense cap excepció. El Consell de Cent havia enviat per tota la província persones afectes a França, per exhortar al poble a prendre les armes i a no refiar-se d'aquesta amnistia, recordant-los la Tirania i Crueltat amb la que els napolitans han estat tractats. El Consell de Cent havent deliberat sobre la petició d'un virrei, havia resolt demanar el senyor de Marchin sense dir [...]. És per aquest objectiu que han enviat aquest correu i que s'hi havia observat que en aquesta decisió el senyor Josep Margarit havia volgut impedir aquesta elecció indicant que amb el tractat amb el Rei traspasat, s'havia decidit que només se'ls hi donaria un francès com a virrei i que com el senyor de Marchin era estranger no podia tenir aquesta dignitat, al que es contestà que s'havia rebut al Cardenal de Santa Cecília i que havien hagut d'alliberar-lo sense trobar l'afecte del senyor de Marchin pels Grans, els serveis que havia prestat a la província ... passat i en el favor de l'Ambaixador de Catalunya ... per tornar-los immediatament, que les diferències amb el Príncep s'hauran arreglat, el mateix dia que arribà el correu, el President de Maisons³, envià per correu una lletra de canvi de 50.000 lliures a Narbona per ser lliurada al senyor de Marchin a qui es promet enviar-li la mateixa quantitat a finals de mes. Des d'aquell moment s'ha tingut coneixement que els enemics havien pres a composició el petit fort del Cap del Riu, situat a una llegua i mitja de Barcelona. Que el senyor de Marchin havia fet entrar a la ciutat 4.000 infants i 500 cavalls francesos i 800 suïssos, que el seu regiment havia arribat fort de 350 homes, que algunes companyies de soldats francesos havent saquejat Sant Andreu, Sant Martí i altres pobles dels voltants de Barcelona, que el senyor de Marchin n'havia fet passar per les armes 25 per satisfer les grans queixes de la pagesia. Que el regiment de cavalleria de *Baltazar* havia estat maltractat en una emboscada dels enemics on s'havia implicat. Ha arribat des d'aleshores un altre correu del mateix emissor que porta notícies del dia 11 del corrent. Els enemics han atacat el Fort de Montjuïc, situat a distància d'un tret de mosquet de Barcelona, però que havien estat rebutjats amb molta pèrdua per 1.500 homes que el senyor de Marchin hi havia enviat i que s'havien retirat després. Hi ha hagut també algunes pèrdues dels nostres, quatre o cinc i el senyor <...>oulac, Mestre General de la cavalleria, que havia comprat el regiment de *Schack*, regiment que aquest correu demanava pel senyor de Massoles, mestre de camp, que l'ha obtingut.

Biblioteca Nacional de França. Manuscrit Français n° 25.025, f. 464r.

VI

La presa de la vila i església de Terrassa, a prop de Barcelona, per les tropes del Rei, comandades pel mariscal de La Mothe-Houdancourt, virrei de Catalunya, amb els articles de la capitulació concedida als enemics

Si l a continua experiència que els catalans havien tingut del coratge i de la prudència d'aquest generós mariscal mentre va exercir per primera vegada entre ells, tant dignament el càrrec de virrei, a qui Sa Majestat ha volgut per segona vegada honorar el seu mèrit, els hi era suficient per fer-los concebir les grans esperances que han mostrat tenir per la seva arribada en aquest Principat, i els ho han fet desitjar amb tant d'ardor i d'impaciència des de que van conèixer que se li havia enviat; per quin motiu no haurien pas de

3. Es tracta de René de Longueil.

mantenir aquestes segures esperances, quan han conegut que en la seva vinguda a Barcelona, havia vençut una part dels seus enemics i pres la majoria de les posicions que ocupaven en el seu veïnatge. Talment com si la seva felicitat no li hagués permès de tornar a veure'ls més que amb un notable èxit, allí on la Victòria l'havia volgut trobar, en aquest indret i portar-lo triomfant a Barcelona, per garantir a aquesta ciutat que vencerà als enemics que la tenen assetjada i els forçarà amb tanta vergonya per a ells com glòria per a ell, per deixar-la en la seva primitiva llibertat.

Aquest mariscal havia arribat a Sant Cugat amb l'exèrcit de Sa Majestat que portava en socors de Barcelona, per tal de fer-los notar els efectes de la seva proximitat, jutjà que era a propòsit expulsar els espanyols dels principals indrets que ocupaven al voltant de dita vila, per alliberar d'aquesta manera el país de les seves incursions i opressions i per poder després portar més fàcilment les seves atencions i ordres en un altre indret.

Coneixent doncs que la vila de Tarrassa, que està a vuit llegües de la de Barcelona i de la qual, els espanyols eren amos des de feia tres mesos, era l'indret on tenien els seus magatzems de tots els queviures i municions amb els que proveïen abundantment el seu exèrcit, davant de l'esmentada ciutat de Barcelona i que per preservar aquesta avantatjosa posició, havien fet barricades a tots els carrers fins a l'església, molt ben atrinxerada i flaquejada per les seves capelles, on tenien també una gran guarnició de castellans, amb molts miquelets i gent del país, que s'havien unit a l'enemic, es decidí d'atacar-la.

Amb aquest objectiu, envià el dia vint-i-dos del mes passat⁴, dos-cents soldats destacats de diversos regiments, cinquanta genets i diversos oficials de cavalleria i infanteria a les ordres del senyor de Boulay, mariscal de batalla i comandant del regiment d'*Auvergne*.

Aquest oficial, complí el seu servei amb tant de coratge i de felicitat que, al primer atac, entrà dins la vila forçà i cremà les barricades i obligà als que les defensaven a retirar-se a la Torre anomenada del Palau. Havent fet posar foc a la seva porta, una part dels que hi havia a l'interior resultaren cremats i els altres foren obligats a demanar quarter, que aquest mariscal de batalla els hi acordà, sota reserva del general. De forma que els baixaren ràpidament amb una corda per les finestres de l'esmentada Torre i es trobà entre ells un alferes de la Guàrdia del Rei Catòlic, un sergent, un caporal de cavalleria i catorze soldats naturals de Castella, que foren empresonats fins la presa de l'església i de La Torre.

Però com que aquestes dues posicions estaven extremadament fortes i ben aprovisionades i que tota la guarnició castellana que s'hi havia retirat, es defenia amb un vigor extraordinari, el mariscal de La Mothe-Houdancourt jutjà que per forçar-la era necessari que hi hagués una persona amb igual autoritat que el nombre d'homes que s'hi ocupaven. Però com que durant aquesta acció era necessari en un altre indret, el vint-i-cinc del mateix mes hi envià el senyor d'Aligre, mariscal de camp i dels exèrcits del Rei, comandant de la cavalleria. En aquesta ocasió, aquest actuà tant poderosament, menyspreant tots els perills que l'amenaçaven, per animar als soldats a fer el mateix i complir amb el seu deure, que el 27, havent ocupat les dobles palissades que protegien la porta de l'església, hi va fer calar foc i obligà als assetjats, que ja veïen la seva pèrdua assegurada, a demanar capitular. Això els hi va ser concedit segons els següents articles:

4. Es refereix al mes de gener. L'informe, publicat el 1er de març es devia escriure el mes de febrer.

Articles acordats pel senyor d'Aligre, mariscal de camp dels exèrcits del Rei i General de la cavalleria, al senyor Juan de Galbes, capità al regiment de la Guàrdia d'Espanya, el 28 de gener de 1652.

I

L'esmentat Juan de Galbes sortirà avui, exactament al migdia, amb la guarnició espanyola, a vides salves, amb l'espasa al costat i sense altres armes.

II

Entregarà a les mans de Sa Majestat Cristianíssima, l'església de Terrassa, amb els cavalls, municions de guerra i de boca, armes, bagatges i altres coses que s'hi trobin, sense alterar-ne ni disminuir-ne res.

III

Els oficials i soldats de l'esmentada guarnició, no podran emportar-se cap cosa propietat dels catalans que estiguin a l'església amb ells.

IV

Aquesta guarnició se n'anirà a Montsó, amb escorta, pel camí més curt, passant per sota les muralles de Balaguer, mitjançant el què, s'obliga a no portar les armes contra Sa Majestat Cristianíssima, durant dos mesos, a comptar des de la data d'aquests articles.

V

Se'ls guiarà pel camí fins a Alguaire i se'ls hi subministrarà en els indrets on s'allotgin, les coses necessàries, segons les Constitucions de Catalunya, al igual que a les tropes de França.

VI

Podran enviar un diputat d'entre ells a l'esmentat mariscal de La Mothe, des d'ara mateix, per conèixer els seus desitjos.

Fet a Terrassa el dia i any indicat més a dalt
Signat: d'Aligre, i Juan de Galbes Mostauro

Després d'aquesta Capitulació, 107 persones sortiren de l'església: a saber, un tinent de cavalls lleugers, tres alferes reformats, un alferes viu, tres sergents reformats, un sergent viu, noranta-tres soldats, dos catalans i tres dones. L'esmentat senyor Juan de Galbes, que comandava aquesta guarnició, va morir immediatament després de signar aquests articles, mort de les ferides que havia rebut en l'atac d'aquesta posició, on un alferes i molts dels seus soldats foren també morts.

També hi hem perdut prop de trenta soldats i cinquanta ferits. Però aquest contratemps és poc considerable i molt fàcil de suportar, si es compara a les pèrdues dels enemics, o a l'avantatge obtinguts per ells sobre els nostres i promet la ruïna de l'exèrcit espanyol, que quedarà obligat a retirar-se al no tenir més els socors que obtenia d'aquesta plaça. A l'espera d'aquest bon succés, posaré fi a aquesta relació amb la lloança que mereixen els senyors de Brécourt, mariscal de batalla i capità al regiment de *Normandie* i Saint Jean, també capità al regiment d'Anduze, per haver-se significat especialment en aquesta acció, després de la qual, el senyor Sagarra, jutge de l'Audiència Reial, entrà en aquesta vila de Terrassa per ordre del mariscal de La Morhe-Houdancourt per tal de jutjar als catalans que havien pres partit pels enemics, a cap dels quals desitja perdonar.

La Gazette, nº28 de 1er de març de 1652, pàg. 232-239

VII

El senyor de S. André Montbrun al camp davant de Barcelona, el 30 de gener de 1652

Per a no perdre cap ocasió de tenir-vos al corrent del que passa a aquest país, tinc l'honor de dir-vos que estem des del 27 amb la infanteria. El 28 al matí arribà la cavalleria. El mateix dia, el mariscal de La Mothe, tingué intenció d'atacar durant la nit, a prop de trenc d'alba i feu fer la senyal a la ciutat, conforme al que s'havia acordat. No obstant, no l'entengueren bé, el que els obligà a enviar dos homes al vespre, per portar cartes al mariscal de La Mothe i demanar-li de posposar l'atac fins que els assumptes estiguessin més ben coordinats, perquè no tenien necessitat de res. Els dos homes arribaren cap a l'hora que estàvem preparats per moure'ns.

El senyor mariscal de La Mothe, havent-me agafat amb ell per veure el nombre de persones que teníem per atacar: a la dreta tenien que atacar els regiments d'*Auvergne*, *Sainte Mesme* i *Vendôme*, només hi trobarem cent seixanta-dos soldats, i tenien que atacar un fort on hi havia cent homes. I darrera un regiment d'infanteria per recolzar-los; a l'esquerra *Normandie* i *Bretagne*, tenien que atacar un altre fort. Entre els dos regiments hi havia com a mínim cinc-cents soldats i cent oficials. No dubto que d'aquest costat haaguéssim obert <el pas>. Però no servia de res prendre aquest fort sense l'altre, perquè el més fort del seu exèrcit estava darrera. Quatre-cents catalans tenien que atacar un bastió que està entre els dos forts, en mig de la línia. La cavalleria <de l'exèrcit> de Catalunya tenia que recolzar la infanteria del costat dret i la cavalleria <de l'exèrcit> d'Itàlia, tenia que recolzar la infanteria del costat esquerra i els catalans.

Aleshores era el moment en que el mariscal de La Mothe havia de reflexionar sobre la poca infanteria que tenia al seu costat dret i l'arribada de les cartes esmentades el feu canviar d'opinió i tothom es retirà al seu campament. Crec que això ha estat molt beneficiós per nosaltres, els enemics estaven preparats per rebre'ns i els de la ciutat no volien pas venir en el nostre ajut.

El senyor mariscal de La Mothe, despatxà de nou els dos homes que li portaren les cartes, dins de la ciutat i envià el seu corneta per mar, per acordar el que s'havia de fer. Serà una gran sort si aquesta plaça rep el socors per terra quan quatre vaixells l'haurien socorregut fàcilment per mar. Fa només quatre dies van entrar setanta-dues barques carregades de provisions. No obstant, estem embarcats aquí, d'on difícilment ens podrem retirar sense la ruïna completa d'aquestes tropes. No és que el mariscal de La Mothe, no faci humanament tot el que pot, no perd gens de temps i fa reconèixer les línies i treballs dels enemics. Faig el mateix del meu costat i em costa els meus bons diners, sense que pretengui estar ben pagat sobre les meves assignacions que el senyor superintendent no m'ha volgut aprovar mai.

Som bastants forts en cavalleria i he fet indicar a cada companyia el nombre d'homes que portaran el dia del combat i els ho he fet signar. Hi ha mil seixanta-vuit genets, sense incloure-hi les companyies de *gardes* i *gendarmes* del Príncep Tomàs <de Savoia> que en portaran cinquanta-quatre entre totes dues. Els catalans diuen no haver vist mai una cavalleria tant bona. El baró d'Aletz diu que en portarà 500, amb tot això tenim més i millor cavalleria que els enemics, però pel que respecta a la infanteria només tenim vuit-cents infants francesos incloent tothom i no ens podem refiar en un atac difícil dels catalans, que ja avorreixen molt <la situació> i dels que se n'ha anat la majoria.

Per la resta, senyor, sortirem cent vegades més pobres d'aquest país que d'Itàlia i no sé què succeirà a les tropes si no teniu pietat d'elles donant-los algun bon quarter per descansar, per poder-s'hi restablir i tenir possibilitat de continuar a servir de grat com han fet fins el moment, perquè sofreixen molt sense queixar-se ni murmurar. Estant totes acampades, tant la infanteria com la cavalleria.

Es comença a donar avui mil cinc-cents pans per tota la nostra cavalleria i mil sis-cents petites mesures de civada, que només són mitja ració per cavall. Em fa por que en tornaran pocs a França, però no m'importa si es fa el servei al Rei i que pugui ser prou feliç de merèixer per les meves humilíssimes salutacions i obediència la qualitat de,

El vostre humil, molt obedient i fidel servidor,
Saint André Montbrun

Service Historique de la Défense, Sèrie A1 137, Document n°9.

VIII

La guerra menuda del senyor de La Serre-Liotaud al Camp de Tarragona

Vaig saber que el senyor mariscal estava a Girona i que l'esperaven aquell dia a Sant Celoni. No vaig deixar de marxar després de fer pasturar els nostres cavalls. El vaig trobar a Les Mallorquines, a 7 llegües de Girona. Va estar ben content de veure'm i el vaig informar del meu viatge. Vàrem anar a dormir aquell vespre a Sant Celoni, on esperava que totes les tropes haguessin arribat per marxar al seu front. Havent arribat tots, el senyor mariscal feu marxar el seu exèrcit en 3 columnes i totes arribaren a Sant Feliu al mateix temps, a una hora de camí de les línies dels enemics, on es quedà algun temps, fent partides en tot moment, per incomodar els enemics en el farratge.

Després d'estar-hi 6 setmanes, el senyor mariscal fou advertit que en el Camp de Tarragona hi havien 3 o 4 molins que donaven farina als enemics. El senyor mariscal em digué si volia emprendre anar a derruir aquests molins, que em deixaria 100 genets, tots bons homes, amb 100 miquelets. Ningú de la cavalleria no volia fer-ho. Jo li digué que estava preparat, que només tenia que donar-me les ordres. Em digué d'estar preparat per l'endemà al vespre. Em donà un ordre escrit per allotjar-me allí on voldria i que ordenava als habitants de fer la guaita i que m'obeïssin en tot el que feia referència al servei del Rei i un ordre especial per anar a derruir i cremar tots els molins del Camp de Tarragona que feien farina pels enemics, per llençar el blat i farina que trobés en aquests molins.

Vaig marxar immediatament i vaig anar a dormir a una llegua de Vilafranca⁵. L'endemà vaig sortir 3 hores abans de l'alba i vaig anar a El Vendrell <que està> a 3 o 4 hores de camí de Tarragona. Vaig fer aturar-se a la meua gent i vaig anar a trobar un tal Joan Valls, batlle d'aquest indret, home honest i aficionat a França. Li vaig demanar notícies del Camp, li vaig mostrar les meves ordres i em donà algunes petites instruccions.

Estant a una llegua de Tarragona, vaig enviar un mariscal dels allotjaments, que se m'havia donat, amb 50 genets i tots els miquelets a El Catllar, que feia farina per l'exèrcit, amb ordre de derruir i cremar els molins i de llençar el blat i la farina al riu. Jo vaig anar a passar a l'horta de Tarragona, on em dispararen diversos trets de mosquet des de les muralles i al mateix temps des de la mola es dispararen 3 canonades. Això volia dir que hi havia una partida d'enemics en campanya, per avisar que els francesos estaven en el camp. Això em feu estar emboscat dins del riu, sota l'arcada del pont i 2 genets que havia posat a 100 passos d'allí, en un encreuament de camí, de mantenir-se a cobert d'una capella que hi havia. En menys d'una hora, em vingueren a avisar que hi havia un gran esquadró que venia camp a través cap a la ciutat. En un moment arribaren i quan el seu primer rang començava a posar el peu dins l'aigua, els vaig saludar amb 15 o 16 trets de mosquetons que la primera línia disparà sobre ells i espasa en ma en tombarem 7 o 8. Aleshores estigueren tots en desordre i corrent cap a la ciutat i nosaltres darrera. Matarem el comandant a 10 passos del rastell de la mola i capturarem 12 o 15 presoners i 38 cavalls.

Me'n vaig anar a refer-me en un poble que anomenen Vila-seca, sense entrar al poble. Havia posat dos dels meus genets al campanar i no podia sortir ningú de Tarragona que no el veiessin. Després de sopar, vaig anar a dormir a dues llegües d'allí, on la meua partida m'esperava. Els vaig trobar i m'informaren del que havien fet, no havent-hi res de valor, perquè davant dels precés dels jurats del Catllar, no havien derruït els molins, havent-se acontentat de llençar el blat i la farina de l'exèrcit dins del riu. L'endemà vaig anar a 2 llegües d'allí per trencar les moles d'un molí dels cartoixans, que feia farina per l'enemic. L'endemà me'n vaig anar a la muntanya per descansar 2 dies. Després d'això vaig marxar tota la nit i vaig anar al molí de Tarragona on hi havien 4 moles que feien farina nit i dia. En aquest molí hi havia 50 mosqueters de la guarnició de Tarragona. Havia agafat 4 burros que vaig carregar de blat i una mica abans de l'alba em vaig emboscar a prop del molí. Havia fet agafar 4 capes de Bearn, tal i com les porten els pagesos del país i com que tenia genets que parlaven bon català, van anar al despuntar el dia a la porta del molí, dient que volien fer farina. Se'ls hi demanà d'on eren. «*Cap de Déu! No em coneixes? Som de Monroig.*», parlant-los en

5. La distància de la ruta realitzada indica que els miquelets estaven muntats al igual que la cavalleria del senyor de Serre-Liotaud.

català. Els hi obriren els molins. El 1er entrava amb la seva burra carregada de blat, el segon igual i el 3er, fingint aixecar la cara, el feu caure, el que obstaculitzà la porta que no es pogué tancar. Al mateix temps, els nostres miquelets i 25 genets que havia fet posar peu a terra, capturaren el molí i prengueren presoners alguns soldats, que estaven a baix i els altres que estaven a dalt, amenaçats de cremar-los, es rendiren. Hi havia més de 1200 septiers de blat o de farina, que llençarem tot al riu i feren trencar les moles.

I després d'això ens retirarem a la muntanya i em donaren una carta del senyor mariscal aquell dia que <deia que> des de que estava en campanya, s'havien rendit més de 2000 soldats del campament dels enemics, dient que es morien de fam, havent derruït els molins de Tàrragona i que continués, que podia fer un servei encara més gran al Rei. 2 dies després, vaig anar al Catllar a trencar les moles del molí, on vaig rebre una carta del senyor de Saint André Montbrun, Lloctinent general, que m'informava que el senyor mariscal s'havia vist en la necessitat d'entrar a Barcelona i que m'ordenava de continuar a derruir els molins, si encara n'hi havien i d'impedir que es reparessin els que estaven derruïts, que des de que estava en campanya, s'havien rendit més de 3000 homes dels enemics, dient que moririen de gana i respecte a la infanteria que demanava per la meva guarda, que em servís dels miquelets que el senyor mariscal m'havia donat. Això m'obligà a enviar tota la meva partida, excepte 20 genets que havia mantingut amb mi, a 3 llegües d'allí, a la muntanya, amb l'objectiu de refrescar la meva tropa d'aigua. No obstant, me'n vaig anar amb els 20 genets que havia mantingut amb mi al Camp de Tàrragona, per veure si es reparaven els molins, havent manat als meus miquelets fer una bona guàrdia i que els aniria a veure o a la nit, o al dia. Havent arribat al Camp de Tàrragona, me'n vaig tornar al llarg de la costa. Tenia dos genets a la meva esquerra, que portaren un missatger que venia de Tortosa a Tàrragona, amb una carta del governador de Tortosa al de Tàrragona, que l'informava que feia sortir immediatament 500 irlandesos, tots ajuntats a 200 cavalls de remunta, portats per 100 genets fins a Cambrils, amb l'ordre de venir-los a buscar, indicant-li el dia que estarien a Cambrils. Això m'obligà a anar a unir-me a la meva partida i havent-hi arribat cap a mitjanit, vaig marxar a l'alba i vaig prendre el meu camí directe a Vila-seca, d'on estant i havent posat sentinelles al campanar, mentre que es feia descansar < els cavalls >, vaig anar amb 20 genets fins al torrent d'en Gené⁶. De tornada, vaig manar al capità dels miquelets i al mariscal dels allotjaments d'anar a Cambrils per refrescar-se a la plaça, sense entrar a cap casa i que estaria <preparat> per marxar cap a la mitjanit. Vaig arribar al començament de la nit i tota la meva tropa va venir a veure'm. Els hi digué d'estar preparats per marxar a mitjanit. Vaig posar 30 miquelets a la porta que vaig fer tancar i me'n vaig emportar les claus. Vaig ordenar al capità dels miquelets de guàrdia que m'avisés quan fos mitjanit, per marxar i després vaig anar a una casa, on no estigué gaire temps fins que vaig escoltar un gran soroll i un genet que venia a avisar-me que els enemics estaven dins de la plaça. Vaig muntar a cavall amb els meus genets i els miquelets, que obriren les portes als enemics, s'uniren a ells i després d'haver perdut la majoria dels meus genets, em veié obligat a rendir-me i vaig ser fet presoner i enviat a Tàrragona, on estigué 8 mesos.

SENYOR DE SERRE-LIOTAUD. *Mémoires sur les guerres de la France à l'étranger, particulièrement en Piémont, de 1639 à 1652*. Archives de la ville de Nîmes. Ancien Fonds: Manuscrit n°188, folis 335r-337r.

6. Entre els torrents i rieres de Cambrils hem optat per aquest nom que creiem que s'acosta més fonèticament a «Rageane» que és el que indica el manuscrit. [Ra] [geane] = Torrent Gené. Les rieres d'Alforja i de Riudecanyes fonèticament semblen més allunyades.

IX

Memòria al senyor de La Serre, sobre el que ha d'explicar a la Cort

Primerament

Farà saber, que encara que el senyor mariscal de La Mothe hagi pres totes les disposicions imaginables, amb una vigilància increïble i que sigui com adorat pel poble d'aquí, el qual ha fet un esforç molt gran, la dificultat i gairebé impossibilitat que es troba el socors de Barcelona, degut a la nostra poca infanteria, no havent-n'hi ni vuit-cents francesos en total, tant a l'Exèrcit d'Itàlia, com a l'Exèrcit de Catalunya.⁷

Que la infanteria catalana, es desfà a ull vista i fins i tot, no ens sabríem refiar en un atac obstinat, tractant-se de tropes novençanes i que tenen pocs oficials.

Que els enemics, segons diuen els rendits, estan en nombre d'entre nou i deu-mil homes, tant d'infanteria com de cavalleria.

Que les seves trinxeres, estan completament fetes i la circumvallació millorada amb molts forts, sobre tots els cims, que es defensen els uns als altres a portada de mosquet. Tant que és impossible socórrer la plaça més que per mar.

No és pas que si hi hagués una armada naval, la de terra esdevingués inútil, perquè estimo que una i l'altra són tant necessàries pel socors, que no ens en podem passar.

Que fins i tot, encara que haguem tingut l'exèrcit enemic assetjat en les seves línies, han patit poc, perquè han obtingut pel mar una part del que necessitaven.

Que fins i tot si una armada naval foragités la seva que és molt feble, si no hi hagués exèrcit de terra per impedir-los proveir-se en el país, no deixarien, igualment, de fer venir les coses necessàries.

Que durant el temps que hi hem estat, quatre vaixells de guerra haguessin fet aixecar el setge i morir a l'exèrcit enemic.

I com que la seva principal pena és la subsistència de la seva cavalleria i és necessari un mes per que les herbes comencin a créixer, no resoldrem aquest afer tant fàcilment com ho fariem ara, perquè tenen magatzems de farina i de bescuit.

Si el socors marítim no està a punt, demanarà que les tropes d'Itàlia se'n puguin tornar, perquè només han vingut, en l'esperança de tornar-se passat un mes, que ja ha expirat.

Que bé se sap que no s'ha de tenir consideració a les tropes ni a la seva voluntat, quan es tracta del servei del Rei, que manté la paraula que dona als seus súbdits, mentre li plau i que el seu servei ho necessita. Però s'ha de considerar al respecte que si no es manté a les tropes el que s'ha promès, no serà fàcil una altra vegada fer-ne entrar en aquest país. A més a més, hi són inútils sense armada naval i no sabrien subsistir sense palla.

Que els pocs diners que els genets i oficials havien estalviat al Llenguadoc s'ha gastat ja en aquest país, on totes les coses són molt cares i l'esperança que han tingut d'una ràpida tornada, els hi ha fet desfer-se'n més ràpidament del que no haurien fet, del que es penedeixen i els hi fa falta.

Informarà també que aquestes tropes tenen un gran bagatge, havent-hi diversos genets que tenen dos o tres cavalls, el que fa subsistir al Piemont i en aquest país els arruïna i que si els oficials s'hi mantenen gaire temps més, estaran obligats de vendre o abandonar els seus cofres i mules.

7. Traducció exacta del francès. La frase està mal construïda en el document original.

Que el temps que hem estat acampats davant de les línies ha afeblit molt els cavalls, que estant per morir-se de sobte. El poc de pa i civada que es dona, no és capaç de fer subsistir gaire temps ni els genets ni els cavalls, sobretot estant obligats d'anar a buscar la palla lluny, la qual és molt rara. El senyor mariscal de La Mothe en fa venir gairebé de tant lluny com de 30 llegües a França.

Que és impossible, per petit que sigui un exèrcit de fer-lo viure amb combois, el que no es pot fer altrament aquí, perquè els enemics, des del llarg temps que estan davant de Barcelona, han arruïnat i devastat tots els voltants.

A més a més, farà saber que la meua opinió és, que encara que no hi hagués línia de circumval·lació al voltant de Barcelona, el nostre socors per terra seria inútil si els enemics poguessin conservar els forts en els quals tenen una gran quantitat de canons, per disparar a dins i a fora de les línies i molt bons canoners.

Que encara que volguéssim anar a atacar-los, posarien el seu exèrcit al voltant dels seus forts i haurien incomodat força el nostre, abans que no poguéssim arribar a ells.

Que fer-nos estar en aquest país encara algun temps, sense la nostra armada naval, que en un mes, la nostra estada serà inútil perquè els enemics tenen magatzems de farina i de bescuit, com ja he dit i creixent com estaran les herbes entre ara i aleshores, no podrem incomodar-los, tenint en compte que el senyor mariscal de La Mothe m'ha dit que no té més fons, havent gastat els diners que ha rebut i els seus propis, en la mitja mostra que ha donat a les tropes d'Itàlia i de Catalunya, al manteniment de les places del país, al pa de munició i a la civada i que se li ha retingut la darrera part que se li havia destinat, amb la qual fins i tot no podria arribar a finals de mes.

Que s'ha de témer que no s'obstinin al voltant de Barcelona, encara que fins i tot disposés de les coses necessàries, si no hi ha en mateix temps una armada naval i una terrestre.

Que també, si aquestes tropes es retiren sense que s'hagi posat el que es necessita a dins de la ciutat, és molt perillós que el país no es sotmeti als enemics, estant ja molts persuadits que les divisions de França, els hi han de treure tota esperança de socors.

D'altra banda, si es deixen més aquestes tropes en aquest país, no estaran més en estat de servir en cap lloc. Encara estan ara, amb el que contenen igual de bones com les que hi ha a França. I si se les deixa consumir, no serà fàcil restablir-les, sobretot ara que els diners són molt escassos.

I amb aquest objectiu, el senyor de La Serre, demanarà tant com podrà l'ordre pel retorn de les tropes i el camí que hauran de seguir entrant a França.

Demanarà també els indrets on sojornar i les cinc mitges mostres del quarter d'hivern.

I si es destinen aquestes tropes com un cos separat, demanarà on es prendrà el pa de munició, les municions de guerra i fins i tot els canons, per impedir que ens trobem en la misèria que ens trobem en aquest país, on no tenim ni canons, ni municions de guerra, ni estris i on la més petita caseta ens atura.

Service Historique de la Défense. A1 Anciens fonds n°137, Document n.°113 f. 1r a 2v.

X

La desfeta de quatre esquadrons de cavalleria espanyola prop de Barcelona, per la del mariscal de La Mothe, virrei de Catalunya

Aquest virrei, que no perd mai una ocasió d'aconseguir algun avantatge sobre els enemics, havent tingut notícia després del vint del mes passat, que el baró de Butier, un dels Lloctinents generals de l'Exèrcit d'Espanya, el General de l'Artilleria i un dels altres caps principals, havien sortit de les seves línies amb vuit-cents cavalls i dos-cents mosqueters per escortar els farratjadors, els anà a buscar amb només quatre-cents cavalls, i destacà el Marquès de Saint André Montbrun, que comandava les tropes del Rei a Itàlia, amb cinc petits esquadrons, mentre que ell acampà ben a prop per recolzar-los en cas de necessitat.

Immediatament, aquest Marquès trobà quatre esquadrons dels enemics i els feu carregar tant rudement per dos dels seus, que encara que no tinguessin cinquanta homes, tres dels primers es donaren a la fuga i el quart, una mica més animat per la presència d'aquests tres caps que hi eren, només feu una resistència lleugera, de forma que, després d'algunes descàrregues que feu fer sobre els nostres, a vint passos d'ells, per la infanteria, es desordenà i els seguí, <fent> com els altres.

Aleshores, el Marquès envià dos dels seus esquadrons darrera dels fugitius, els quals mataren a una part d'aquesta infanteria espanyola i envià els tres altres a atacar els farratjadors, que tots tingueren tant d'èxit, que els enemics han tingut en aquest encontre prop de 200 homes morts o presoners i ha perdut prop de 50 cavalls i altres tantes mules, sense que aquest èxit ens hagi costat, malgrat més de cinquanta salves de canó, que dispararen des de les seves línies envers les nostres, més que tres genets que junt amb cinc cavalls han estat morts i els senyors de Seneville, capità al regiment de *Normandie* i Sauvage, corneta en el de *Saint-André Montbrun*, fets presoners, havent caigut els seus cavalls en uns fossats quan es retiraven per una ruta apartada, que impedí als seus companys que els socorreguessin. Encara que el senyor d'Aligre, amb dos esquadrons, tenia que tallar els enemics que fugien, malgrat la diligència que tingué per atrapar-los, la seva fou encara més gran per escapolar-se a les seves trinxeres, on donaren una alarma tal i una reputació tan bona de la nostra cavalleria d'Itàlia, que abans havien subestimat, que malgrat poguessin estar necessitats de farratge en el seu campament, des d'aleshores no n'han gosat sortir.

El que demostra que la superioritat numèrica no fa disminuir gens el coratge dels francesos i que la felicitat els segueix a tot arreu tant inviolablement, que dominen gairebé sempre als seus enemics.

La Gazette, nº48 de 19 d'abril de 1652. pàg. 391-393.

XI

Carta des de Sant-Boi, el 23 de març de 1652 del virrei La Mothe-Houdancourt al Consell de Cent

Messieurs⁸,

Jo estich ben admirat de veurer per la lletra que vosaltres me haveu feuta la resolucio del savi consell de cent de disminuir lo pa per los soldats y la civada per los cavalls a la vigilia del socorro, de la manera que jo vos he servit per la arribada de la armada naval y per los blats que me venen del Llenguadoch y per los que jo junto, assi en castell de fells, porque disminuint lo pa per los soldats, se espergiran y los cavalls periran⁹, lo que causara que vosaltres, no trobareu persona lo die de la ocasio. Lo que me obliga a pregarvos de restablir las cosas al primer punt y pus que lo rey tindra compte y pagara totes les bestretas que seran estades fetes, ames que hi va del servey del Rey y de la salut de la Provincia.

Jo he trobat encara ben apres un terme que es en vostre carta per lo qual me será uvi¹⁰ que vosaltres no podiau fornir sino fins a la ultima festa de Pasqua. Axo fa ben veurer quei ha alguns dins vostra vila¹¹ que no tenen tota la afficio que deurian per lo be del Rey y servey de la Provincia. Assegurantvos que de ma part nos perdra pas un momento de temps, de aliviarvos per un poderos socorro que ve de que vosaltres en rebreu los affectes¹² al primer die. Vosaltres haveu donat tanta afficio y fidelitat al servey del Rey y de la Provincia y a la vigilia de rebre la recompensa publica y particular, com ella es infalible, lo que vos deu obligar a fer esforços de anar fins a la fi y no pas pendrer resolucio de la naturalesa que vosaltres me haveu ferit. De hont los enemichs treuen gran aventatge y los dona lloch a deternirse per las intelligencias que ells tenen dins la vostra vila, de la manera a que jo ho he sabut.

Lo ultim retriurament que vosaltres aveu fet a las tropas quinze dies¹³, ha fet perdrer mes de quatre-cents homens, y aquell de ara, fara perdrer tota la guarnitio. Jo vull creurer que vosaltres teniau demasiat zel per a no reparar las cosa, aixi com vos an prego y que es just no donar un disgust a las tropas que han tant patit en la pesta y en la guerra.

Entretant, Misser Bosser tindra tres ho quatre mil quarteras de blat a Castelldefels, que sent fara aportar diligentment a la medida que vosaltres enviareu barcas.

Dimecres, jo ataquí los enemichs anant al forratje, hont jo los he mort sinquanta homens, sobre la plassa altres tants he fet presoners, entre los quals y havia vuit o deu officials, y serca de trenta o coranta cavalls presos y altrás tantes mules y haverlos repussats fins à dins sas lineas, sens haveri perdut un sol home.

Per lo que es de la necessitat en que vosaltres me assenyalau que la Ciutat esta, ell es cert¹⁴ que si vosaltres y feu be la recerqua, vosaltres y trobareu molt mes blat que no creheu, assegurantvos que no ni falta pas, com tambe de servirnos de tota la vaxella de plata ques trobara dins Bar^a coneitint tot coste lo que coste de no estalviar cosa pera salvar dita Ciutat.

Essent la intencio del Rey de emplear totas las forsas de son estat per lo mateix subjecte¹⁵, jo me asseguro que vosaltres noi estalviareu gens vostres cuidados, no mes que jo la vida de tots los que jo govern y la mia

8. Senyors en català. Fa l'efecte que la carta escrita en francès ha estat traduïda per una persona de parla francesa de l'estat major de l'Exèrcit de Catalunya, sobre la marxa.

9. Moriran. «Périr» és morir en francès.

10. Probablement vol dir «obvi».

11. «Ville» és ciutat en francès. Crec que la indicació de «vila» enlloc de «ciutat» és deguda a la pressa amb que es va traduir.

12. Efectes.

13. Es va passar a donar 3.200 racions als soldats i 50 quarteres de civada i gra gruixut a la cavalleria.

14. Traducció literal (paraula per paraula) de «Il est certain». «És segur» hagués estat la traducció correcte.

15. Assumptes.

que jo estimare ben empleada per lo servey de la Provincia y de la Ciutat a qui jo so Messieurs vostre tres ~~humble et tres~~ vegades y tres voltas affectats servidor¹⁶,

Lo Duch de Cardona

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Registre de Deliberacions 1B II-161 f. 163r-164r.

XII

La gloriosa entrada del mariscal de La Mothe, virrei de Catalunya a la Ciutat de Barcelona, amb el que s'hi ha fet fins el 27 del mes passat

Una gran acció, explicada amb traços gruixuts i sense el detall de les seves circumstàncies és igual que la Naturalesa enterrada per les ombres de la nit, totes dues tenen una bellesa incapaç de fer-se veure per falta de llum que les mostri. I com el sol donant la seva claror al uníson, descobreix als nostres ulls el que les tenebres amagaven, la descripció sencera de l'altra, ens exposa clarament el que un relat imperfecte ens havia robat. El que no és menys necessari en la Història que la presència d'aquest bell Astre en el Món, perquè no és només un Temple de la memòria on la virtut dels Herois és recompensada per la immortalitat que els hi dona, sinó també l'Escola de la Moral, on les accions generoses no es proposen en tota la seva extensió més que amb la finalitat de que causin una admiració útil que porta als homes, per una lloable enveja a emprendre'n de similars. No seria doncs pas de cap forma separar-se de l'objectiu de la nostra Història diària, que ha de donar un dia sencer a les glòries dels nostres Guerrers, encomanar-los aquesta immortalitat i proposar-los com exemple, enlloc de donar-vos un simple esbós, així com ella hauria fet de l'entrada del virrei de Catalunya a la ciutat de Barcelona, si ara no hi afegís els vius colors que han de finalitzar aquesta Pintura, perquè venen de ser subministrades per les noves memòries que acabem de rebre.

Aquest virrei, havent estat avisat de les faccions que es formaven en aquesta plaça de Barcelona i sabent que les parcialitats que separen les forces d'una ciutat, no són menys capaces de destruir-la que els més potents enemics i fins i tot els hi donen mitjans d'apoderar-se'n, pensà que no podia remeiar-hi millor que amb la seva presència i encara que trobava molta dificultat i de risc en l'execució d'aquest objectiu que tenia d'entrar-hi, no deixà pas d'emprendre'l generosament per senyalar-se amb una tal acció en el servei del Rei.

Amb aquest objectiu, com que calia forçar necessàriament als espanyols en els seus forts i atrinxeraments, decidí dividir el seu exèrcit en tres Cossos, amb l'objectiu de fer diversió amb les seves forces. Destinà el que comandava per l'atac vertader, l'altra, al càrrec del Marquès de S. André Montbrun i del baró d'Aletz, per una finta i el tercer, conduït pel senyor d'Antrin, capità del regiment de *Sainte Mesme*, per estar al costat de les muntanyes de Sant Jeroni.

Havent decidit això, sortí, com heu sabut, el 22 del <mes> corrent del camp de Sant Boi i amb el seu cos d'exèrcit, anà a la Torre d'Alfons, situat sobre la riba del mar i el costat d'un estany que passa al peu de la muntanya de Montjuïc, la qual els enemics han fet fortificar amb un gran parapet de muralla i d'un ample fossat i camí cobert, tots dos molt ben empallissats.

Hi arribà sobre les onze del vespre, i en feu la seva aproximació, amb cinc-cents cavalls i sis-cents mosqueters i després d'haver destacat aquells que tenien que donar el primer xoc, es posà al cap i es dirigí directament a aquesta Torre, guardada per quatre-cents homes d'infanteria i quaranta a cavall, que feren tots la seva descàrrega a boca de canó, al igual de tots els que estaven al llarg de la línia, al foc dels quals

16. La traducció correcta hagués estat: «el vostre molt humil i molt afectuós servidor, el Duc de Cardona».

dues galeres dels enemics, a la riba del mar, afegiren les descàrregues contínues de set o vuit peces de canó a la vegada.

Però aquest gran foc, més feble que aquell que inflamava el cor dels nostres soldats, no els pogué impedir sostenir vigorosament els primers destacats, per respondre al valor que els servia de model en la persona d'aquest brau General, que anava davant dels *enfants perdus*, s'acostà primer a les palissades, on el seu cavall fou mort sota d'ell per dues mosquetades. Malgrat la seva desgràcia, havent estat remuntat, es quedà no només fins que les palissades foren tallades, sinó també tot el temps que fou necessari per fer escolar-s'hi a la fila quatre-cents cavalls i tres-cents mosqueters, que passaren sense cap por les furioses descàrregues que suportaren durant aquest pas.

El senyor de Pardaillan, mariscal de camp, travessà també, no menys coratjosament amb el seu esquadró de cavalleria per l'altra costat del fort, per l'estany, encara que tingués aigua fins per sobre del ventre dels cavalls, i fins i tot havent trobat al sortir d'allí, 4 esquadrons de cavalleria dels enemics que venien del Quarter de Sants, els rebutjà amb una ardor tant impetuosa, per un congost fins un altre fort construït a baix de la mateixa muntanya de Montjuïc, pel costat de la plana, que en matà un gran nombre.

El senyor de Méroville, Lloctinent general en aquest exèrcit, actuà igualment molt bé, havent entrat pel mateix indret que el mariscal de La Mothe, amb les tropes que aquest virrei <li havia assignat>, havent-les reunit i posat en bon ordre, conduí directament a un nou atac a la Torre, on feu presoners a la porta de la palissada dos Capitans de cavalleria que hi comandaven.

Però al mateix temps, tingué notícia que el comte d'Illa, també Lloctinent general, havia sortit de Barcelona amb tropes per unir-se a ell, s'havia trobat tallat pels enemics en l'alt d'aquesta muntanya de Montjuïc, el que l'obligà a acabar el seu atac per anar-lo a ajudar.

De totes formes, aquesta notícia fou feliçment falsa i el comte <estava> amb les seves gents en tant bon ordre i tant fora de perill, que el mariscal de La Mothe no tingué altra cosa <a fer> que complir amb més esclat i joia el seu gran objectiu d'entrar a Barcelona, com ho feu l'endemà, sense haver perdut en aquesta acció de les més considerables, al voltant de 20 soldats i tingut altres 10 o 12 ferits, entre els que estaven el senyor de Bricour, capità del regiment de *Normandie*, qui fou colpejat per una mosquetada a l'espatlla, sense cap perill, en contrast amb els enemics que hi han rebut un fracàs molt notable i en queden plens de terror per la previsió de les conseqüències, de les que l'esperança ha omplert en canvi, els habitants d'aquesta ciutat en el moment de la feliç entrada del seu virrei (que prestà promesa del càrrec aquell mateix dia) que la publicitaren a l'instant per la boca dels seus canons, els soroll dels quals semblà imposar un trist silenci al dels Espanyols, que abans eren tant pròdigs en les seves descàrregues.

No obstant, aquesta pública felicitat i els universals aplaudiments no pogueren adormir la vigilància del mariscal de La Mothe, que era causa de una i rebia els segons com un reconeixement que li feia el poble. Va fer des de l'endemà dia 23, aixecar una bateria de tres peces de canó, avançada en l'esmentat Montjuïc, per incomodar els assetjadors. I el primer tret fou tan feliçment disparat sobre un dels seus forts que s'emportà 9 homes, segons la informació dels soldats de la seva guarnició que vingueren a rendir-se als nostres. I els informaren que la resta de trets disparats en quantitat la resta del dia, els havien fet molt de mal.

Després d'aquestes ocupacions per la conservació de la plaça des de l'exterior, aquest mariscal en donà d'altres per la seguretat interior, per restablir la concòrdia i unir les voluntats dividides i desviades del servei al Rei, que era el principal motiu que l'havia portat a entrar a Barcelona. Es dedicà a això durant els tres dies següents, durant els que, no havent deixat d'enviar per Mar el senyor de Laplace, capità i major del regiment de *Rébé*, al Marquès de S. André, per acordar l'atac d'un fort de l'esmentada Torre d'Alfons, per tal de fer el pas lliure a la ciutat i facilitar l'entrada de queviures, amb la seva presa. Li indicà que aquest atac començaria del costat de dins la nit del 27 i que el Marquès de S. André atacaria al mateix temps per l'exterior.

Disposà doncs les seves tropes al començament d'aquesta nit amb l'objectiu de fer-les marxar contra les que havien sortit de Barcelona, sota la direcció del comte d'Illa, les quals havien pres el camí de Montjuïc per posar-se en batalla en el cim.

Amb aquest objecte, van fer la ruta del fort per un congost. Allí havia arribat el virrei amb els seus *Gardes* i tres esquadrons: un del regiment *Colonel*, l'altre de *Saint Simon* i el tercer del de *Mérinville*. Envià a reconèixer el senyor de Jayot, capità dels dits *Gardes*, que trobà els enemics venint en batalla, a davant del seu Cap amb totes les forces d'un campament.

Però tant aviat com en tingué notícia, anà dret envers ells amb el seus mateixos *Gardes*, comandats només pel senyor de Bauditz, el seu insígnia i aquests tres esquadrons i els hi feu fer una descàrrega tant a propòsit que més de 60 es quedaren a terra. Després de què, foragità amb tal vigor set dels seus esquadrons, que la major part s'ofegà en l'estany que està abaix de la muntanya. El baró de Butier, un dels Lloctinents generals de l'exèrcit d'Espanya, que comandava la cavalleria, tingué l'espatlla trencada d'un tret de mosquet i diversos dels seus oficials <han> estat morts. De forma que la pèrdua de tots ells era segura si la felicitat del virrei no hagués estat aturada en aquesta ocasió per la ferida que també rebé d'un tret de pistola li traspassà la cuixa amb dues bales, sense però cap aparença de perill perquè ni l'os ni els nervis no han estat afectats.

El Capità dels seus *Gardes*, tingué el seu cavall mort sota d'ell, traspassat de dos trets de carabina, el senyor de Nozier, el seu escuder, el seu barret traspassat i els seus cabells cremats d'un tret de mosquet i el senyor de Pardaillan, el seu braç traspassat per un tret de pistola. El senyor de Sainte-Marie, capità de cavalleria del regiment de *Saint Simon* i el senyor de Rambouillet, voluntari, han estat ferits perillosament. El Cavaller de Pondillan, igualment voluntari, ho fou lleugerament d'un cop d'espasa. El senyor de Nogent no hi dona pas menys proves del seu valor, havent estat barrejat amb els enemics, espasa en ma, més de mig quart d'hora. El Cavaller d'Antrin es va portar molt bé del seu deure. El senyor de Saillac, Lloctinent coronel, es comportà com home de valor, com ho feu el senyor Gaston, capità de *Vaillac* i en general tots els oficials, que volent tenir part en la glòria que buscava el seu coratjós Cap, volgueren també tenir-ne en el perill que l'amenaçava i senyalar el seu valor a exemple del d'ell. Al valor de la qual, aquesta acció no és menys gloriosa que la primera, i sense la seva ferida no hauria pas costat més, no havent-hi perdut 20 homes, al contrari que els enemics que n'han deixat més de 200 en el terreny.

Després de què, els hi deixó jutjar, el que no han d'esperar, o més aviat témer de la conducta prudent i de l'ardor guerrer d'aquest generós virrei, quan farà actuacions amb les petites forces que ara te, junt amb les que espera.

La Gazette de France n°60, de 17 de maig de 1652. Pàg. 481 a 490.

XIII

RELACIÓ VERDADERA DE LA INTENTADA PRESA DE LA CIUTAT DE VICH, DE MOLT TEMPS, Y DE MOLTS TRASSADA, Y MAL REAIXIDA

Despres da lo temps de nou mesos de porfiat siti per mar, y térra sobra Barcelona, ha fet veurer ais imperintents castellares, (nostres enemichs) lo valor, constancia, y lealtat de aquella invicta ciutat, y los ha fet gastar y perdre en diner mes de quatre milions, en soldats mes de cuarenta mil homens, que ab novas, y continuas llevas han aportat pera fornir son exercit, lo cual per las surtidas, pesta, fam, y treball infatigable en tan grans, y llargues circunvalacions, y per la desesperació de alcancar lo fi, está reduhit sempre á número flach y flacas forcas. Han ells maliciosament ordit, y fet entre los castellans esta, que fehelment escrich, última de las embusterías, pera gloria deis bons, y perdició deis mals.

En algunas poblacions de las estesas faldas déla montanya de Monseny, guarda de feras, tenian refugi, y habitado alguns homens perduts y facinerosos, y principalmente en los llochs de Viladrau, Arbucias, Sant Hilari y Taradell, de hont per lo tracte y comers tenian ab altres de sa lliga, de las ciutats, vilas y llochs vehines, cresqueren en número, y cresqueren en malicia, que per lo fácil, y continuo transit tenian á las trinxeras deis enemichs, y persuadits, y incitats, per estos ab algunas doblas, y moltes promesas, y enganyats per los mol valedors ques prometían y quiga seis eren offerts, determinaren de apoderarse de la ciutat, y plana de Vich ajudats de cavalleria castellana.

Ab esta determinació tornaren de las trinxeras, á 20 de abril 1652, ab alguna quantitat de moneda, y entregaren part de ella en mans de don Diego Carriera y de Gurb, senyor y habitant en Sant Hilari, ab promesa del marqués de Mortara, quels enviaría la cavallería pera 30 de dit mes; y com per dit termini no arribás, solicitaren ab repetits avisos la vinguda, offerint y assegurant moltissims micalets, y fácil la entrada ó entrega de la ciutat de Vich.

A 8 del mes de maig de dit any, vigilia de la Assenció, á les sinch horas de la tarda, lo doctor Balthezar Tapias, del consell de sa Magestat, que per sa disposició y valor ho pot esser del de guerra, y capitá en ella, rebé un avis ab carta deis jurats de dit lloch de la Garriga, contenint, que á la punta del dit dia, habían passat entre lo dit lloch, y lo de Samalús, cavalls y gran número de miquelets castellans, judicant eren vuitanta los cavalls, y doscents los miquelets. Tingué aqueix dia mateix altres avisos de different parts, que marxavan á la montanya de Monseny, pera juntarse ab los de Viladrau. Comunicá los avisos ab los doctors Jacinto Roca, canonje de la Seu de Vich, y Francesch Coll, jutge ordinari, Pere Martyr Comalada, ciutadá honrat de dita ciutat, junt ab altres ciutadans de coneguda confianca, tots zelosos del servey de Nostre Rey Christianissim (que Deu guart), y cuidadosos del be de la patria. Determinaren de prompte convocar lo Consell de la ciutat, y per ella entés lo designe, y marxa del enemich, resolgueren se possasen tots los ciutadans en armas, distribuhint la gent ab vuyt companyas, ab sos capitans y oficiáis, y per coronel se anomená lo illustre Joan Bonaventura Bergadá, en drets doctor, y conseller en Cap, donant armas y monicions á tots los ciutadans; ab gran diligencia determinaren axi mateix enviar propis al camp, avisant lo marqués de Sant Andreu, Monbru y compte regent, y juntament se despatxaren avisos y manaments per correus ais batlles, y jurats de la vegueria de Vich, donantlos noticia de la marxa é intent del enemich, y que tinguessen tota la gent apunt de guerra pera marxar, en continent tindrian avis, y habia ja dias tenia lo doctor Tapias molta seguretat, qui ab diligencia, y voluntat acudirían tots, y la tenia també de tres batlles de don Diego Sarriera, mes servidors de Nostre Rey.

Lo dijous dia de la Assenció, á nou del mes, se sabé eren arribáis los enemichs á la casa y hermita de Sant Sagimon, situada en lo alt de la montanya de Monseny á la part de la ciutat de Vich, y á tres lleguas de ella, y ques encaminaven al lloch de Viladrau, per aj untarse ab molts altres miquelets quels aguardaven.

Divendres á 10, se tingué avis de que lo baró de Alés, ab son tercio de cavallería, don Joseph de Tort y Paguera, y Francesch Sala, los mestres de camp, ab dos tercios de infantería, venían marxant á tota pressa, y poch apres tingué lo doctor Tapias un correo de dit baró, ab que lo fehia sabidor, que ell se encaminaba á la calma y los mestres de camp, junt ab lo hereu Blancafort de la Garriga, ab molt número de gent, que conduhia á Coll Formich, puestos en la montanya de Monseny, y que ab la gent de las batirías, somatents de la ciutat, anás ell dit doctor per la sua part atacant los enemichs.

Aqueix dia convocada, y aplegada molta gent de somatents, y ab cent moscaters de la ciutat, pagats, y municionats per ella, ab los quals agregaren lo hereu Rocabruna de Sant Feliu de Terrassola, lo hereu Riambau de Tona, lo hereu Törtadés de Castanyadell, lo hereu Prat de Moyá, Jacinto Noguera Olost, y altres ab numerosas tropas de Miquelets. Resolgué lo doctor Tapias, ab lo coronel de la ciutat, marxar á la vila de Taradell, y feren en ella plaga de armas, y estantse disposant tingué avis, que lo enemich tenia ocupada dita vila, de que se feu sabidor encontinent per correu, lo baró de Alés, y se resprenqué la marxa.

Esta nit del divendres estigué la ciutat tota en armas, per teñir lo enemich á una petita llegua della, posás la guarda á tota disposició de guerra, ajudant alguns oficiáis del batalló, que trobaren en ciutat, qui assistian á las rondas, que foren lo doctor Tapias, veguer, coronel, jutge ordinari, y Joan Francesch, Torrallabreta conseller segon.

A la mitja nit doná una arma lo enemich, per la part del carrer de Sant Francesch, y trobant vigilancia, y resistencia, disparáis de una part y altre alguns tirs, li fonch forgat retirar-se, y tornarsen á Taradell, en una casa á tir de mosquet de la ciutat. Mataren los enemichs un home ques deya Guillem Verges, mercader de Barcelona, desterrat della, y ere tal, ques diu morí á mans de sos amichs (just jndici de Deu, qui ab axó promete ais bons catalans la victoria). Restá tota la ciutat aqueixa nit ab molta quietut guardant quiscu los ordes, y son puesto.

Lo dissapte á 11, vehent acudia moltíssima gent de las batllías, y somatents animosos, tots ben armats, se resolgué anar acometre lo enemich, y atacarlos en Taradell, resolució, que sabuda per ells, junt ab que per la part de Monseny, seis acostaba lo baró de Alés ab la cavallería, los doná tant gran temor, que á tota pressa desampararen la vila, habent primer tentat lo lloch de Seva, que vehentlo molt ben posat en defensa no volgueren res.

Eixits de Taradell, marxaren via de Viladrau, (Antigua lleonera), y pensant entrar en lo lloch, se trobaren burlats, que ja don Aleix de Fluviá y Tórreles, Bernardi Figaroles, Sagimon Pujol, Antoni Juyol, y lo hereu Regas de Lliós, batlle, natural de Arbucias, lloch de ahont Sarriera, ab molts miquelets ab orde, y comissió del doctor Tapias, se habian fets forts en dit lloch de Viladrau, ahont foren acomesos deis enemichs per tres vegades, y en totas foren reservats, ab perdua de alguns dells, y dos deis nostres ab ques tingueren de retirar, y feren alto en una casa ques diu Espinsella, ab intent de fortificarsi.

En lo temps que duraba esta pelea, hisqueren de Vich lo doctor Tapias, Antoni Corominas veguer de dita ciutat, lo Conseller en cap, coronel della, Miquel Prat y de Sant Juliá, lo doctor Isidro Prat donzell, Joan Francesch Fontcuberta y Coromina, Francisco Codolosa, ciutadans honráis, lo doctor Ramón Trobat, Gaspar Coromina, Miquel Mas de Roda, Geroni Boch de Sant Feliu, y altres persones de compte, ab mes de sinchs cents homens de pelea, y alguns cavalls, que de la tena se habian juntats, tots ben armats de armas de foch, de valor, y de gana de pelear, y fonch servit Nostre Senyor donar aqueix dia tanta copia de agua, que lo riu de Gurri, per hont habian de passar, vingué tant crescut, que molts tingueren que retirar á mitja llegua pera passar per un pont, y ab molta pluja, y fanch acudiren, tant era la gana, y fervor que aportavan.

Lo veguer ab las tropas de la vanguardia, y lo baró de Alés, ab las suas de cavallería per altre, ocuparen la vila de Tasadell, y lo doctor Tapias, ab lo coronel de Vich, y molta partida de la gent, se restá, y feu nit en lo lloch de Santa Eugenia, poch distant de dita vila, y per esser molt tart, per la molta abundancia de pluja, no fonch possible aqueix dia acometre los enemichs, que vehentse atacats per tots costats; dins de las montanyas, los causá tant gran temor, que cap á la nit, que fou molt plujosa, y bromosa, se posaren en fuga tots desordenáis, qui per una part, qui per altra ab gran confusió.

Diumenge á 12, á la punta del dia se sabe la fuga, y que cuarenta y tants cavalls, comendats per Benet Jover tinent, y los restants deis cavallers catalans voluntaris, per camins extraordinaris marxaren molt secrets, travessant per la plana de Vich, y passaren á las deu horas de la nit, á tir de mosquet de la ciutat. Lo doctor Tapias, que tingué esta novia en Santa Eugenia, despatxá tres comissaris á la posta, á la part de Ripoll, de Sant Barthomeu del Grau, y de Sant Joan del Gali, per hont judicaba sen podien anar, estant segur, de que nos podian fer forts en ningún castell de la comarca, per teñirlos previngunts ab bona guarnició; esta diligencia deis comissaris ajuda á la tota perdició deis enemichs, que essent descuberts de hu de aquells, mes enllá de Sant Joan del Gali ne dona avis.

Baixá de Taradell lo baró de Alés ab sos cavalls, y don Joseph de Tort, y Francesch Sala, ab llur de infantería, á la punta del dia, y juntats á consell, en lo lloch de Santa Eugenia, resolgueren de prompte, que lo veguer de Vich ab molta gent de peu, marxas á las parts de Viladrau, perseguint los miquelets castellans que restaren. Y lo baró de Alés, y Tapias ab los cavalls, á qui seguiren don Pedro Fivaller y lo baró Joseph Tarré, donaren al alcans de la cavallería del enemich, que fugint travessá la plana de Vich, y lo coronel don Joseph de Tort, Francesch Sala, ais cualsacompanyaba lo cavaller Jaume Domenech y Desbarri, ab mols altres, ab la infantería seguiren ja per lo rastre, ja per la nova ne dona lo comissari, que la descobrí passat San Joan del Gali, y ja á galop, ja á brida batuda, fonch tanta la diligencia ques donaren, que portantlos tota la nit de aventatja, á la una hora passat mitxdia, se trobaren sobre dells en un torrents, terra molt trencada de la parroquia de Olost, terme de Llusanés, distant de Taradell quatre lleguas, y de Vich tres, y

al punt que la descobriren tots se desordenaren, qui per una part, qui per altra tant que mols se desmontaren, y tots infamement fugiren, foren aquí presos alguns, altres en diferents parts de aquí molt distants, per mans de paisans, que comáconills per los bosch, matas, covas y balmas ha quatre dias los van cassant, y tenent ja presa la major part. Rendeixense tant gallinas, que hu dells, de mes fama, nom, y experiencia, dit lo Callaré de Berga, alias dit Mirassó, lo rendiren dos minyonas filias del Mas Isern, de la parroquia de Vichs, quel acometeren cada una ab una espasa en la ma.

Es estada tant gran la commussió deis pobles y paisans, lo repich de campanas y de corns á las veguerías de Vich, de Gerona y Manresa, per totas las parroquias y montanyas, ques estada una trompeta de judici, que eternament sonará en las orellas deis mals efectes.

Lo baró de Alés ses mostrat tan galán, y liberal, com valent, y ánimos, que deventseli de justicia los cavalls, y tot lo espoli, ho ha deixat alegrement en mans deis paisans quels han presos, y la pressa de hu dells, ha valgut á quil prengué mes de sinch milia lliuras en or, y nol tractaren tant mal, que no li deixassen mil lliuras voluntariament, además de sos vestits, que son molt rics, y no es deis qui vingueren de les trinxeres, que de est sili non venen tant medrats.

Lo illustre Sanat de la ciutat de Vich, donant prompte consell, armas, soldats, monicions, diner, y son illustre cap era coronel de totas las companyías, y banderas se ha mostrat ser de romans: puix prudent ha sabut ab honra gran defensarse, y deslliurarse de tant socios de Catalunya, donant, y rendint devot, y agraht lo cor, y voluntat á las dos Magestats, á la Divina ab mil gracias, en solemnes oficis, sermó, y professó, á la humana y cristianíssima, distribuhint entre los soldats que ab llargas marxas acudiren á son socorro, cent dobles en or, donantlos á tot dos grans refreschs, ab que llargament se brindaren, cridant visca Franca, visca lo baró de Alés y visca Vich.

La alegría, y contento que ab crits de victoria la celebran donas, y minyons en cada ocasió, que entran presoners en la ciutat, que son moltes, que pochs exemplars se poden trobar en las historias, ab ques veu clarament es estada permissió Divina, pera confusió, y castich dells, y pera desengany, y esmena dels que restant. Doném tots gracias á Deu de haber deslliurada esta ciutat, comarca de Vich, de ser saquejada, destruhida, y perdudas las haziendas, vides y honras, y de haber donat fácil, y camí segur á la justícia de teñirla sempre segura de aqueix perill, y humil, y prompta servidora de Nostre Rey Cristianíssim (que Deu guarde) com sempre es estada.

Los noms deis presos catalans, y deis llochs ahont los pvengueren son los següents,

En lo terme de Olost, á 12 de Maig.—D. Sebastiá Duran, de Ripoll.—D. Joseph Bru, de Barcelona.—D. Francisco Ponsich, de Vich.—D. Benet Jover, de Barcelona, tinent.—D. Joan Baptista Rovira, de Solsona.—D. Frutuós Eucurella, de Manresa.—Fra Joan Pau, gallego, monjo benito.—D. Pere Prim, de Lleyda.—D. Joan Prias, de Mataré.

En Ozor á 12 de dit.—Lo doctor Vicens Huguet, prebere.—D. Joan Descallar, fill de D. Lluís.—D. Rafel Febrer, notari de Gerona.

En lo terme de Roda, á 14 de dit.—D. Joseph Fontanelles, de Vich.—D. Onofre Rexach, de Vich.—D. Antoni Baranera, de Gurb.—D. T. Jofre, de Granollers.—D. Antoni Maymir, prebere, de Vich.

En Sant Quirse de Besora, á 14 de dit.—D. Miquel Vedruna, de Gerona.—D. Miquel Vilossa, de Sant Feliu de Guixols.

En Sant Hipolit, á 14 de dit,—D. Francesch Catllaró, de Berga, dit lo Missaró.

En la Vila, á 14 de dit.—D. Damiá Saló, de Ripoll.—D. Miquel Joan Oliver, de Lleyda.—D. Miquel Llimós, de Sant Quirse.

En lo Coll Sacabra, á 15 de dit.—D. Diego Sarriera. D. Miquel Sarriera.—D. Francesch Mas, de Sant Quirse.—D. Jaume Mas, son germá.—D. Francesch Pibatllas, de Vich, dit lo Astallut.

Castellans y altres nacions presos ab los dits.—D. Pau de Siles, alferes andalus.—D. Lopes Vidal, de Barbastro, ajudant.—D. Joan Lopes, navarro.—D. Joan Ruesta, de Saragoça.—D. Joan Guitierres, samorá.—D. Francisco Guitierres, de Carrión.—D. Martin Lopes, de Barbastro. D. Joseph Lopes, de Almenia.—D. Joseph Joan, de Castelló de la Plana.—D. Sebastiá Oliver, de Vilanova del Picar.—D. Felip Simón, de Sant Mateu, y altres sens los morts.

Victor Balaguer. Història de Catalunya. Tomo Octavo p. 406-413.

XIV

Carta de Lluís XIV (Le Tellier) al virrei Philippe de La Mothe-Houdancourt

21 de maig de 1652

Cosí meu, com que se que no hi ha res més urgent i més important pel socors de Barcelona que enviar-hi infanteria per mar, he tingut en compte per aquesta finalitat el regiment d'*Angoulême*, de deu companyies del de *Vendôme* que s'han quedat a la Provença, d'igual nombre del d'*Aiguebonne* que també hi són i de donar cinc-cents homes de la recluta que han de fer els oficials de les companyies d'*Aiguebonne* que estan a Catalunya i d'igual nombre de cinc-cents homes als de les companyies de l'esmentat regiment de *Vendôme* que estan a Catalunya, de les quals companyies, tant d'un com de l'altre cos, s'han quedat en el Regne o hi han tornat diversos oficials.

A més a més, he tingut en compte per la mateixa finalitat, el regiment de *Perrault*, que com sabeu està al Llenguadoc i he ordenat al meu cosí, el Duc de Mercœur, que fes anar de Provença a Barcelona per combatre, aquelles tropes que hi són, si es pot i sinó de fer-les marxar per terra a Agde, on s'embarcaren sota la supervisió del senyor de Bertheuil, gràcies als fons que es donaran al senyor Foullé per aquesta despesa. I respecte al regiment de *Perrault*, he donat ordre de dirigir-lo a Agde per fer-lo embarcar igualment. Al respecte, he donat ordre al senyor de Bretheuil de tenir-vos al corrent del que es farà. I malgrat això, he volgut informar-vos de quines són les meves intencions i de les ordres que dono, per tal de que de la vostra part contribuïu al que depengui de vos per a accelerar l'execució. Us asseguro que afegirem a això totes les coses possibles per deslliurar Barcelona del setge dels espanyols.

Al respecte, Cosí meu, prego a Deu, que us tingui en la seva Sta i digna guàrdia. Escrit a Saint-Germain en Laye, el 21 de maig de 1652.

Lluís

Le Tellier

Archives Nationales de France (ANF)– Fonds privés. Archives de la maison de Gramont 101 AP/H2 Dossier 2. Cartes de Lluís XIII, Lluís XIV i Anna d'Àustria al mariscal de La Mothe-Houdancourt. Document n° 56.

Procediment judicial sobre el comboi portat pel senyor d'Andouville pel socors de Barcelona

El sotassignat, Comissari de guerres, certifica al Rei i a nostres senyors del Consell, va rebre ordre de Monsenyor mariscal de La Mothe, d'anar a la vila de Sant Feliu de Guíxols i d'esperar allí les barques carregades de blat, comandades pel senyor d'Andouville, per l'avituallament de Barcelona, embarcar-me en una d'elles i encarregar-me de l'esmentat blat. Hi arribo el 24 de març d'enguany, on vaig esperar les citades barques fins a començaments de maig següent, que hi arribaren en nombre de cinc i una barca de fons pla. Dins de dues d'elles i en la barca de fons pla, hi havia; a saber, dins de la barca de l'esmentat senyor d'Andouville, 30 soldats i dins de la barca de fons pla, 10 i en la del senyor de Terrisse, al voltant de 20. Dono al dit senyor d'Andouville, la carta de Sa Excel·lència, de la qual havia rebut encàrrec, després de la seva lectura em digué que no perdria gens de temps.

I el 10 de maig següent, cap a les cinc o les sis del vespre, s'aixeca un vent de llevant molt viu i hi hagué mar grossa. El que feu que l'endemà 11, les citades sis barques i totes aquelles de particulars que estaven en el port, en nombre de quinze, es fessin a la mar, havent posat, el senyor d'Andouville, en la seva <barca> un patró català. I arribàrem a les dos de la tarda davant d'Arenys, on el senyor d'Andouville, seguint l'opinió del senyor de Terrisse, va fer ancorar per esperar el vespre, per tal de poder entrar més fàcilment a Barcelona, al favor de la nit. I havent estat al voltant de dues hores en aquest estat, deixàrem els altres i sense desplegar les veles, vàrem deixar <anar> les barques a la corrent i el vent que ja havia amainat molt. I marxant, es cridà per tres cops des de la barca del senyor de Terrisse: «*Galeres!*». I després, havent-se apropiat la citada barca, l'esmentat senyor de Terrisse digué al citat senyor d'Andouville, que des de terra s'havia cridat «*Galeres!*». Després de què, havent-se fet portar a terra, els dits senyors d'Andouville i Terrisse, digueren al seu retorn que havent muntat sobre un cim, no havien vist cap galera i que tampoc havien trobat aquell que havia cridat que n'hi havien. Això feu que baixéssim les veles i un moment després, descobrirem dos vaixells cap a Mataró, els quals, havent-nos descobert gairebé al mateix temps, dispararen cadascun dues canonades, a les quals la seva armada naval respongué amb tres altres. Després d'això, havent-se aproximat les barques dels dits senyors d'Andouville i Terrisse, el senyor d'Andouville passà a la del senyor Terrisse. I immediatament el senyor Terrisse anà a terra, on havent estat poc temps, informà a la seva tornada que el temps semblava molt clar sobre Barcelona i que al seu parer el vent no havia arribat fins allí. I que si seguien deixant-se anar com havien fet, es trobarien enmig de l'armada enemiga sense vent i amb bona mar, el que causaria la pèrdua de tot el comboi. Això obligà al senyor d'Andouville a tornar a Arenys, en contra de la opinió del patró català que sostenia que no podien haver-hi galeres i que fins i tot si n'hi havien, no ens podrien fer mal degut a la mar grossa que hi havia. Totes les barques seguiren al senyor d'Andouville, a l'excepció d'una de la costa, que separant-se de les altres, continuà el seu viatge cap a Barcelona, on com sabérem després, entrà el mateix dia i que no hi havia cap galera al mar. I l'endemà a la nit es ens trobàvem a Sant Feliu i des de la nit següent, el senyor d'Andouville feu construir un petit fortí sobre una de les puntes de la mola, per a major seguretat de les barques, on va posar dues peces de canó de la seva i els jurats de la vila i el senyor d'Andouville, feren guardar sempre el fortí.

Al voltant de 15 dies després, havent-se aixecat un vent que anomenen gregal, bastant fort, encara que la mar era bona, el dit senyor d'Andouville, després de fer retirar els seus canons del fortí, va fer posar-se a la vela les seves barques i la barca de fons pla del seu comboi i tres altres de particulars, havent-ne quedat 15 al port, els patrons de les quals no volgueren seguir-lo. I estant al front de Lloret, a tres llegües de Sant Feliu, se'ns acostà una fragata, de part del senyor Martin, jutge de l'Audiència Reial, per avisar-nos que sobre Canet hi havia quatre galeres, el que feu que el citat senyor d'Andouville se'n tornés a Sant Feliu, amb un vent de mar tant contrari que cap a mitjanit, havent entrat totes les altres barques al port de Sant Feliu, els màstils major i mitjà de la del senyor d'Andouville es trencaren, el que l'obligà a fer port a Blanes, on cap a les cinc del matí del dia següent, veiérem passar quatre barques, que com sabérem després, n'hi havien dues de mallorquines, una francesa que havien capturat prop de Cadaqués i la barca de fons pla del citat senyor d'Andouville, que aleshores es conegué que estava carregada de carn salada, de vi i

de 200 *septiers*¹⁷ de blat, que el senyor d'Andouville deia que li pertanyien. Després de tres dies, el vent havent-se tornat bo, tornarem a Sant Feliu.

I el diumenge 16 de juny, al voltant del migdia, el primer jurat de Sant Feliu, tornant de Tossa, poble sobre la costa a dos llegües de Sant Feliu, avisà que sobre Arenys hi havia tal gran quantitat de veles que creia <que> eren de galeres i barques longues¹⁸. I a les tres de la tarda, el Castell de Sant Elm, sobre l'esmentat Sant Feliu, feu senyal de galeres. I havent pujat, vaig veure aparèixer sobre la dita Tossa, 14 galeres i 16 barques longues. I després, havent baixat, vaig veure el senyor d'Andouville ocupat en fer posar les barques el més que es podia a dins de terra¹⁹. Després conversà amb els habitants sobre l'ordre que tenien per la defensa de les barques. Els esmentats habitants prometeren custodiar la punta on estava el fortí, feren marxar cap a les cinc del vespre un home per anar a Girona a demanar socors i feren repicar incansablement les campanes. No obstant, les dites galeres van passar davant del port de la dita Sant Feliu i sabérem que havien fondejat a la platja de Sant Pau a la Vall d'Aro, molt a prop de Sant Feliu, el que feu creure que el seu signi era contra Palamós, el que no obstant, no impedí que els jurats es prepararessin contra tot el que podia succeir, fent reunir-se als habitants a la plaça d'armes i preparar la seva artilleria. Cap a la mitjanit, havent arribat informacions que els enemics desembarcaven a la platja de Sant Pau, un jurat de l'esmentat Sant Feliu sortí amb 40 homes armats de mosquets per anar a oposar-se a ells. Vaig anar a la punta on estava el fortí, que es trobava bastant ben guardat pels catalans. I de tornada a la vila, vaig veure que poc després el jurat tornava amb els dits 40 homes, informant que l'enemic estava <format> en batalla en nombre de més de 1.000 i que no s'havia cregut prou fort per impedir-lis passar. Aleshores el senyor d'Andouville estava sobre una altra punta, amb part dels soldats de la seva barca. I havent sortit de la vila, vaig tornar sobre la punta del fortí, que vaig trobar completament abandonat, no havent-hi quedat ningú. Després, havent anat a advertir el senyor d'Andouville, que vaig trobar dins de la ciutat, en feu grans queixes als jurats que li havien promès de custodiar-la, a les que li respongueren que els enemics, havent desembarcats forts, havien cregut que els homes que deixarien en aquesta punta serien homes perduts i que era el motiu pel que els havien retirat. Aleshores, el dit senyor d'Andouville els hi demanà que manessin a 50 homes dels seus que el seguissin per anar a guardar el dit indret, el que li acordaren. Però ningú de la gent volgué obeir als senyors jurats, encara que el senyor d'Orlau, jutge de l'Audiència Reial, que estava aleshores a la vila els hi exhortés en el mateix sentit, de forma que el dit senyor d'Andouville fou obligat a retirar-se en la seva barca, que ja havia estat abandonada dels seus mariners i soldats, a l'excepció d'alguns que s'hi quedaren. Immediatament després, veiérem els enemics a portada de mosquet de la vila, el que obligà a tothom a retirar-s'hi, els habitants no volen pas oposar-s'hi a fora. I des de les muralles d'aquesta, vaig veure els enemics que estaven sobre la punta on estava el fortí, des d'on van fer diversos petits focs. I al mateix temps, les 14 galeres aparegueren a l'entrada del port, vuit de les quals i totes les barques longues anaren dret a les nostres barques, posant la proa en la seva direcció, sobre les quals feien les seves descàrregues²⁰, el que atemorí de tal forma a tots els que s'havien quedat a les barques que les abandonaren, al que també foren obligats, els senyors d'Andouville i Terrisse, a qui vaig veure, a saber; el primer, que des de darrera d'una casa de pescador, disparava amb els seus soldats sobre les galeres i barques longues i el segon, amb alguns soldats i patrons, darrera una terrassa que estava sobre el port i cobria el portal del mar, el qual disparava en paral·lel sobre les galeres i les barques longues. No obstant, encara que els canons del bastió de la vila disparessin sense repòs, les dites barques longues s'emportaren 25 de les nostres barques, 20 de les quals estaven carregades de blat i les altres d'ordi, civada i d'altres vitualles. Durant aquest temps, els enemics que estaven a terra, s'ocuparen en posar foc a les cases i magatzems del raval i a les barques dels pescadors i dels mercaders que estaven fora de l'aigua, de les que cremaren moltes. Altres disparaven a la muralla i portaven escales per passar per sobre el rastell i calar foc a la porta de la vila, dels quals i dels més descoberts, se'n mataren a 20. Al final després de tres hores, les galeres sortiren del port, a l'excepció de la capitana que estava de través i que s'hi hauria quedat, a causa dels molts morts i ferits que hi haviem fet, al igual que les altres que reberen uns danys molt grans, si dues altres galeres no haguessin vingut a buscar-la i a remolcar. La gent de guerra que

17. Antiga mesura de volum francesa que equivalia a 156 litres.

18. «barques longues» en l'original francès. Creiem que es tractava dels «barcos longos» hispànics que en català s'anomenaven també barques longues o barca longa en singular. AHCB Registre de deliberacions 1B II-161 f.133v.

19. A la platja.

20. Les galeres tenien els seus canons disposats a la proa i disparaven en aquesta direcció.

estava a terra, també marxà i anaren a embarcar-se a la dita platja de Sant Pau. Cap a les nou del matí del dilluns, arribaren 50 pagesos armats dels lloc veïns i sobre el migdia, arribaren de Girona al voltant de 30 cavalls i els genets ens digueren que havien deixat 200 infants a dues llegües d'allí. I que haurien vingut a temps si el missatger hagués fet el seu deure, però que només havia arribat a la dita Girona quan s'obria la porta. Digueren també que havien trobat a prop de Girona 100 homes, mariners i soldats de les nostres barques, que se n'anaven a França, els quals creguérem que havien marxat de Sant Feliu quan tingueren notícia del desembarc. Quedaren tres barques carregades de blat, entre les quals n'hi havia una de les cinc comandades pel senyor d'Andouville, carregada de 1.000 *septiers* de blat, la qual es salvà enfonsant-se. El mateix dia, el patró de la citada barca, anomenat Blanchard, gràcies a l'ordenança del dit senyor Orlau, es desfèu del blat, posant-lo en possessió d'un anomenat Ramon, habitant del dit Sant Feliu i jo, de part de Sa Excel·lència n'he encarregat als jurats de la dita vila, indicant-lis que en quedaven responsables com a cosa propietat del Rei. El dimarts, el senyor d'Andouville acomiadà els seus soldats per terra i ell s'embarcà en un esquif, amb cinc o sis de la seva gent, havent marxat de la mateixa forma el senyor Terrisse, algunes hores abans del dit senyor d'Andouville. I jo, vaig anar a prop de la persona del senyor intendent a qui he deslliurat el present certificat.

A Martorell, el vint-i-vuit de juny de 1652.

Service Historique de la Défense. A1 Anciens fonds n°137 Document n.°224. f. 1r a 4r.

XVI

La batalla del Fort de Reis segons Bourrelrier

[175] No obstant, els assetjats, que es veïen a l'extremitat, van arriscar cossos, honors, bens i riqueses, per deslliurar-se del setge i escapar-se de les mans dels espanyols que els tenien estrets de tant aprop. Però com que el setge feia augmentar la gana dins de la Ciutat, el mariscal resolgué atacar una segona vegada el fort que li havia resistit. Però ja fos per indicacions, ja per sorpresa, les seves gents, en gran nombre, pujaren de nit, silenciosament, a favor de la qual donaren l'assalt una hora abans de l'alba²¹ i se n'apoderaren sense rebre cap mal, malgrat que els primers trets disparats pels sentinel·les, donaren l'alarma en els dos campaments a l'instant. Però la cavalleria d'Espanya, que s'havia mantingut armada tota la nit, pujà ràpidament a cavall, mantenint-se preparada per sortir de les línies i socórrer aquest fort, que havia estat tant aviat pres com atacat. Els francesos que s'havien posat a dins com a guarnició eren prop de cinc-cents. [176] Els quals, primer prengueren posicions a les ordres del que els havia conduït allí, que era un capità francès, qui, abans de permetre que els seus soldats es rendissin, va fer saber la seva entrada en el fort i la seva gesta al governador de Barcelona, que estava al cap de 200 cavalls, tant dels nobles de la ciutat, com dels francesos. I fou advertit pel comandant francès que acabava d'apoderar-se del fort, d'enviar queviures i al mariscal de La Mothe, algunes tropes de cavalleria pel socors, al igual que plom i pólvora, dels que no estaven gens ben proveïts, en no haver obert encara obert la porta de la barraca de maons, en la que estava el magatzem de pólvora que els espanyols hi havien deixat, havent estat obligats a retirar-se als forts més propers, al cobert de la nit precedent. Però aquesta pólvora fou descoberta en mala hora pels que havien [177] donat aquesta encamisada als espanyols, tant aviat, a més a més quan fou la causa de la mort d'alguns espanyols i de molts dels millors soldats de la ciutat i de tot l'exèrcit de França, com veureu tot seguit. El Marquès de Saint André Montbrun, el baró d'Aletz i el Marquès de «*la Ruqueria*»²² tant aviat com fou de dia, arribaren amb tota la seva cavalleria, que feren formar en esquadrons en els camps de l'Hospitalet, sense gosar avançar-se durant tot aquell matí, havent observat la millor part de l'exèrcit d'Espanya que pujava a Montjuïc i que venia per reconquerir aquest fort que era d'una importància tant gran que feia

21. En realitat l'assalt es va fer de dia.

22. de «*Spinoche*» en l'original. Épinoche o Espinoche en francès antic és una agulla i s'utilitza per parlar d'una persona inconscient, que es preocupa només dels detalls amb que adorna la seva vestimenta. Podria referir-se al senyor d'Aligre.

falta que tot l'exèrcit es decidís a reconquerir-lo o a aixecar el setge vergonyosament, després de tant de temps, diners, penes i fatigues de dos exèrcits²³.

Diversos dels principals oficials de l'exèrcit d'Espanya, tant oficials reformatos com voluntaris, [177]²⁴ hi anaren en persona amb els exploradors, que tenien ordre de Joan d'Àustria de prendre les seves posicions més alt que el fort, per impedir <el pas> als soldats de Montjuïc o de la ciutat que no podien deixar d'ajudar-los. Els exploradors d'Espanya, seguits per dos regiments d'infanteria, no hagueren acabat d'arribar que tingueren un encontre amb el regiment de *La Reine* i una part del de *Normandie*. Aleshores l'escaramussa s'inicià furiosament d'una part i altra i continuà tot el matí. Mentrestant, Pallavicini pujà amb la cavalleria, seguit del baró de Butier i del Comissari general De Sone, amb els trossos de *Flandes* i *Borgonya*. El Marquès de Mortara, que estava ben informat sobre la guarnició del fort i que sabia que no hi havien portat ni pa, ni vi, ni aigua, ni municions de guerra, cregué que era millor tenir-los encerclats amb el [178] gruix de l'exèrcit que venia en filera, que no exposar tant braus soldats per conquerir-lo de viva força, amb la perspectiva de tenir una pèrdua molt notable per la seva gent. Al mateix temps, donà ordre que tothom es mantingués preparat per fer a trossos tots els que vinguessin per introduir socors a dins. Aquesta prudència fou apreciada per diversos oficials de l'exèrcit, però el senyor Joan d'Àustria, que havia estat avisat, que la resta de cavalleria de França estava formada al camp i que s'avançaria en poc temps, si no es feia un esforç, fou de la opinió d'atacar mentre la cavalleria recolzaria, donant com argument que si el mariscal de La Mothe i el governador atacaven les trinxeres d'un costat i el Marquès de Saint André Montbrun i el baró d'Aletz de l'altra, estarien obligats a abandonar el fort, un cop implicats, per socórrer les tropes que estaven en un nombre bastant petit en el Quarter [179] de Pallavicini i en el de Mortara i que per tant, deixar aquesta posició a l'enemic, era cedir-li el camp de batalla i donar-li peu de fer-se amo de tot el campament.

Finalment es prengué la decisió i es donà l'ordre d'atacar, malgrat les tropes enemigues que apareixien en dos o tres indrets, fora del camp i dins del recinte de la ciutat, així com fora de la Porta de Sant Antoni, on es veié el mariscal de La Mothe amb el senyor Josep²⁵. Quatre regiments d'infanteria van ser comandats per anar a atacar als dos bastions i a la cortina que mirava a Montjuïc. Quatre altres, tant de cavalleria, com d'infanteria, tingueren ordre de recolzar-los i d'escaramussar contínuament mentre es feien les aproximacions i els atacs.

No obstant, l'escaramussa continuava furiosament d'una part i l'altra. Els assetjats no paraven de cap manera les mosquetades. Els espanyols, per la seva [180] banda, no mancaren tampoc en fer el seu important deure. Però aquestes tropes que estaven a cobert del camp de Montjuïc, sortiren d'imprevist i tocant a càrrega, veieren el socors de la ciutat, que pujava per secundar-los, pel què vingueren a carregar en un instant sobre la cavalleria de Flandes i de Borgonya. Però a mida que apareixien, el Comissari General De Sone, que tenia ordre d'impedir i d'entretenir el socors que podria entrar al fort, veient venir aquesta cavalleria, girà a la dreta amb els sis esquadrons de Borgonya i estant al cap de la seva gent, combatí generosament durant mitja hora. Havent perseguit l'enemic, es trobà entre el Castell de Montjuïc i el Fort ocupat pels assetjats. Dels dos costats se li disparaven bales encadenades i cartutxos, rebé una mosquetada que l'envià ben ràpid a la tomba, deixant una eterna memòria del seu coratge i valor en les armes d'Espanya, sent segur que ha estat més enyorat per S.M.C. que cap altre oficial que hagi mort durant tot el setge. (...)

<segueix una poesia en vers que no conté elements d'interès>

[181] En el mateix encontre foren morts Blangin i D'Auxon, capitans de cavalleria i el senyor Saint Marc de Valembert, tinent de la companyia de cuirassers del capità d'Auxon, ferit d'un pedrer del castell, qui va morir algun temps després de malaltia. Hi hagueren molts morts en la cavalleria d'Espanya, però malgrat tot, calia prendre el fort o fer una retirada molt vergonyosa i perillosa. El capità Paponnet va ser ferit en la seva esquena i el capità Cher va ser mort amb molts soldats de les mateixes tropes. Els guardes del dit fort, després d'haver fet una gran resistència, tenint notícia que el seu socors havia estat capturat i robat pels assaltants, van enviar un tambor per demanar treva i per capitular amb el Marquès de Mortara. Això es feu en poc temps, el comandat del citat fort demanant sortir amb els seus 500 homes amb armes i bagatges, com havien entrat i un passaport fins a entrar a la ciutat. Tot li fou acceptat i fins i tot va ser

23. L'exèrcit terrestre i l'armada naval.

24. El número de plana està repetit.

25. Josep de Margarit.

invitat a dinar amb el Marquès. Però aquest honor que estimà tant, aquesta alegria no li foren pas de llarga durada, sobretot, quan alguns dels seus soldats, havien posat, degut a una estranya malícia, un tros de metxa encesa, de 14 polzades de llargada, que podia durar dues hores en el magatzem de pólvora, estant aquesta dins de barrils, en algunes [182] barraques de maons, fetes amb aquest objectiu pels espanyols. D'aquests, 4 companyies, per les ordres del Marquès, es van designar per la guàrdia en un futur i entraren a mida que els francesos anaven sortint. Però els autors d'aquest engany, que havien previst que la metxa només s'hauria consumit quan estiguessin tots a la ciutat, quedaren ben desenganyats quan no estant separats dels espanyols que els conduïen molt lentament i que els feren aturar-se²⁶, mantenint-los sempre envoltats pels seus esquadrans, el foc prengué en el magatzem de pólvora i causà la mort sobtada a més de 30 soldats i en desmembrà a 9 o 10 que quedaren tant trinxats, que no es pogué distingir ni per la seva roba, ni per les seves cares a quines companyies pertanyien²⁷. Molts foren ferits i portats als hospitals, on una part acabà la seva vida en pocs dies. Però aquest crim no quedà impune, no només pels autors, sinó també pels compatriotes que potser no havien ni proposat ni participat, foren còmplices de la mort dels culpables.

[183] Havent conegut el Marquès de Mortara la conducta dels rendits i d'ordenar desenfundar, la cavalleria agafà les espases i carregà sobre ells, amb l'ordre expressa de no deixar-ne ni un. La infanteria, que estava al costat, feu també la seva part amb les piques i els mosquets i aquesta carnisseria no durà pas poc temps, sinó una bona²⁸ hora, de forma que no en quedà pas un de sol per tornar a Barcelona. El comandant, malgrat haver estat invitat a dinar amb el Marquès de Mortara, fou fet presoner i condemnat a mort, encara que havia provat la seva innocència amb moltes raons, però ja fos pel ressentiment que tingué en veure's presoner i condemnat a mort, sense haver participat a la injúria, fos pel disgust i el sentiment que tenia d'haver vist les seves gents miserablement massacrades davant seu, morí poc de temps després en la presó, on l'havia condemnat el Marquès²⁹.

BOURRELIER, NICOLAS. *Barcelonne assiégée par mer et par terre des armées de sa Maesté Catholique Philippe IIIe l'Année 1651 et rendue à son obéissance l'An 1652*. Besançon, 1657. Manuscrit n°1162. Fons Generals de la ville de Besançon. f. 175-183 (El numero de pàgina, 177, està repetit).

XVII

Carta de l'intendent Le Clerc a Le Tellier

Senyor meu,

Esperava encara, que el viatge del senyor de Foullé al Llenguadoc, les ordres enviades després al senyor de Breteuil, de separar alguns fons per les despeses més urgents d'aquest exèrcit, podrien donar algun descans a la nostra misèria, us envio la carta que m'escriu respecte a aquest assumpte, amb la que veureu, senyor meu, que no podem esperar-ne res. Totes les meves <cartes> anteriors us han informat que des de fa cinc mesos sencers, no hi ha cap fons destinat per la munició³⁰, que no ha faltat un sol dia pa a l'exèrcit durant aquest període, ja fos pels avançaments que ha fet el senyor mariscal, pel crèdit del senyor Regent de Catalunya, la cura del senyor d'Aligre, intendent, i el que he pogut fer de part meva. Tots aquests mitjants ens falten actualment, havent perdut tot el crèdit que podíem tenir, degut a que hem faltat a la paraula que hem donat a tot arreu. No veig cap mitjà de poder continuar <a donar> el pa a l'exèrcit

26. Tot sembla indicar que els espanyols esperaven l'explosió i que retardaven deliberadament als adversaris.

27. Potser perquè no pertanyien a cap companyia i eren defensors morts. El manteniment de la moral dels defensors obligaria a retirar els seus morts en un indret no visible, com podria ser l'interior dels magatzems de pólvora.

28. A sota de «bonne» i tatxat hi ha «demie». L'autor indicava inicialment que la matança hauria durat mitja hora, fins que rectificà el manuscrit.

29. I desapareixia així un testimoni incòmode de tot l'afer.

30. Pa de munició.

a menys que la Cort no envíi amb tota urgència un municioner o un fons necessari pels queviures. Les tropes només busquen una excusa per poder-se retirar degut a aquest incompliment i temo fins i tot que el termini no sigui massa curt per poder-hi remediari, essent la mala voluntat i el pillatge tant grans entre les de l'Exèrcit d'Itàlia, que s'ha de témer tot i esperar-ne res. Els combois i magatzems de queviures són pillats cada dia impunement, sense que es pugui obtenir cap justícia ni que es preocupin de portar-hi cap <tipus d'> ordre. Us suplico senyor meu, voler tenir en compte el que hi ha més amunt i fer-me la mercè de creure que les coses estan encara en més mal estat que no el que us represento i que no s'ha de perdre un instant en socórrer-nos, perquè altrament, crec que serem els primers a portar-vos la notícia de la pèrdua d'aquesta província. Espero, senyor meu, que no mancareu de portar el remei necessari a una misèria tant gran i que no obstant, em permetreu de dir-me veritablement,

Senyor meu
Terrassa, prop de Barcelona, aquest
3 de juliol de 1652

el vostre molt humil, molt obedient i molt obligat servidor
Le Clerc

Service Historique de la Défense, Anciens Fonds A1 137bis Document n°232 f. 1r-1v.

XVIII

Relació del Cavaller de La Ferrière pel socors de Barcelona

El Cavaller de La Ferrière havent vençut totes les dificultats que els de Toló i altres havien oposat a l'ordre que li havia plagut al Rei donar-li de fer armaments de guerra del nombre de vaixells de que fos capaç per portar un socors a Barcelona, es feu a la mar del port de Marsella el 11 de juliol amb totes les barques que havia pogut arreplegar al llarg de la costa de Provença, carregades per particulars junt amb 6 altres barques que ell havia fet carregar a les seves costes de tot tipus de subministres de boca, 8 vaixells, 5 que havia aparellat i 3 del Rei, <i a més> 4 brulots.

El 12, el vent contrari li vingué a sobre en el Golf de Lleó, obligant a totes les barques a protegir-se a les costes de Provença, obligant al senyor de La Ferrière a tornar, tant per protegir les mencionades barques com per no arribar sense vitualles al port de Barcelona i per reparar el *Marabou* comandat pel senyor Cavaller de Mesgrigny i arborar la *Concorde* que la borrasca havia colpejat i desarborat.

El 24 del mateix mes, havent ajuntat les barques dels diversos ports on havien aparellat i va sortir de la Ciotat on el vent l'havia portat. Resseguí la costa del Llenguadoc per sumar al seu socors les barques que hi trobaria llestes després d'anunciar el seu pas.

El 26 arribà a Roses i des d'allí envià una barca longa a Cadaqués per que se li ajuntessin les barques situades a la costa de Catalunya que s'havien preparat pel socors de Barcelona.

El 27, va arribar a Sant Feliu [de Guíxols] des d'on envià els seus correus al senyor mariscal de La Mothe<-Houdancourt>, al Regent i a l'intendent dels seus exèrcits per fer-los conèixer la seva marxa i allí la calma el retingué fins el primer d'agost en que va obtenir resposta dels seus missatges que li feien saber que era molt important que s'avancés cap a Barcelona i es reunís amb 5 barques catalanes a Canet.

El 2, es feu a la mar amb aquest objectiu i també per combatre l'enemic mentre el senyor mariscal de La Mothe el combatia per terra. Seguint la resolució que s'havia pres entre els dos senyors, a la que l'esmentat senyor de La Ferrière es conformà sense dubtar, encara que tenia notícies certes pel patró anomenat Pere de Marsella, que els enemics havien retirat 2.500 homes del seu exèrcit de terra i afeblit en la meitat les seves línies, amb el pla de combatre a l'abordatge amb els vaixells del Rei, tal i com els ho havia ordenat Joan d'Àustria. I que en lloc de 4 vaixells i 6 galeres que li havien dit a Provença que era la composició de

totes les forces enemigues, havia conegut per les cartes que li havien escrit només des de Barcelona feia 3 dies, que els enemics comptaven amb 16 vaixells de guerra armats i 23 galeres i més de 100 bergantins o barques llargues. Això, era suficient per desfer un bon coratge si no hagués estat forjat com el del senyor de La Ferrière.

Havent arribat doncs a Canet el 2 o el 3 al despuntar el dia i havent-hi una gran calma, es va veure aparèixer l'enemic que venia a sobre de l'armada del Rei fent remolcar cadascun dels seus vaixells amb dues galeres. El consell de guerra reunit per deliberar per aquests fet decidí que calia retirar-se mar endins mentre es pogués per tal de donar ocasió als enemics de seguir-los. Allunyar-se de terra ferma i per aquest distanciament deixar lliure l'entrada per mar a Barcelona per les barques que s'haguessin pogut preparar pel seu socors. Mentre treballava per retirar-se, el senyor de La Ferrière va rebre a bord Miquel Mas, pilot català, experimentat en aquestes aigües, que el senyor de La Mothe li enviava, a petició seva, per ser testimoni de primera ma de la forma en què l'esmentat senyor de La Ferrière actuava, tal i com ell mateix havia desitjat.

Els enemics no mancaren en seguir la nostra armada i llençar-se mar endins, seguint el pla dels capitans del Rei que junt amb el senyor de La Ferrière, per aquest mitjà van tenir tota l'armada d'Espanya durant tres dies a més de 60 milles de terra. I durant aquest temps entraren a Barcelona 2.500 quarteres de blat i quantitat d'altres provisions. I no hauria estat difícil durant aquest període, si els catalans haguessin tingut preparats uns bons combois, fer-los arribar dins la seva ciutat sense risc tot el que hagués estat necessari per un exèrcit i encara més.

Al vespre del dia 3, el vent va girar a l'oest i l'armada reial girà el rumb en direcció de l'enemic. Aquest fugí perquè tenia el vent en contra seu, les seves galeres els hi eren inútils i només pensaven a escapar-se de la tempesta. En definitiva, hauríem entrat a Barcelona si no hagués fet falta ajudar el vaixell *Le Chasseur* desarborat del seu pal major i que el vent havia separat a pèrdua de vista de l'almirall, socórrer el brulot comandat per Cariton, que un cop de vent havia desarborat també del seu pal major i reunir les barques que quedaven <junt amb l'armada> amb aquelles que la nit i la tempesta havien separat del cos dels vaixells, el que es feu curosament.

A l'excepció de 5 barques catalanes que havien desertat al començament en veure les forces enemigues, detingudes per la calma i capturades l'endemà dia 4 per les galeres enemigues i de dos barques franceses que havien estat abandonades, després de calar-hi foc per impedir que l'enemic les capturés, la tripulació, en nombre de 15 homes es salvà gràcies a l'arribada de la barca llarga del senyor de La Ferrière, que ell mateix envià, <la resta quedà indemne>.

El 4 i el 5 passaren sense emprendre res a causa de la gran calma.

El 6, amb l'ajut d'una mica de vent l'armada es va aproximar a 6 milles de Montjuïc, fins que el vent els deixà i des d'allí s'informà als assetjats de la resta de provisions que es transportava³¹.

El 7, el senyor de La Ferrière, que tenia algun pensament, demanà a Miquel Mas si hi hauria seguretat pels vaixells del Rei a la mola de Barcelona, perquè si podia estar-s'hi de forma segura, volia posar a terra els 3.000 homes ben aguerrits que formaven les tripulacions, per reforçar amb les seves persones i la resta de vitualles als assetjats. Però l'esmentat Miquel Mas li indicà que la mola estava mal assegurada i que hauria de témer pels vaixells del Rei [a causa] de la costa i el vent i el foc que podien fer fàcilment els vaixells enemics. Aleshores canvià la seva decisió.

El 8 i el 9 la calma fou molt gran i ens vàrem mantenir a la rada, a la vista de l'enemic.

El 10 es tornà a Sant Feliu de Guíxols i allí estant, el senyor de La Ferrière avisà al senyor mariscal de La Mothe, al Regent de Catalunya i a l'intendent que només quedaven tres barques carregades de blat i que

31. La Ferrière passa de puntetes sobre la oposició de la flota hispànica.

s'havia de proveir de mitjans per tal de que n'hi haguessin d'altres, que ell faria per manera que arribessin a la ciutat tal i com s'havia fet l'altra <vegada>.

En rebre la notícia, el senyor Regent i l'intendent vingueren a Sant Feliu i van fer tres propostes als capitans del Rei. La primera era fer avançar l'armada naval després de 4 dies, en presència de l'enemic i per combatre'l. Mentrestant el senyor de Saint André, havia de sorprendre un fort enemic quan aquest per reforçar la seva armada naval, hauria desguarnit les seves línies i les seves forces.

Aquesta proposta va ser acceptada unànimement per tots els capitans.

La segona era carregar tot el blat sobre dos brulots per embarrancar-los al espigó del port de Barcelona, on serien descarregats pels habitants. Aquesta proposta va ser també acceptada sense contradicció.

La tercera era prestar els soldats i les tripulacions i fins i tot els oficials, per conduir-los al senyor de Pinós perquè reforcessin les seves tropes.

Aquesta proposta fou rebutjada, perquè no era raonable afeblir les tripulacions dels vaixells quan se les volia destinar a atacar unes forces més grans que les seves.

A iniciativa dels capitans s'indicà que feia falta fer subsistir les tripulacions dels seus vaixells i brulots, que es veurien obligats a marxar d'aquí a sis dies si no rebien ajut. Però el senyor d'Aligre indicà que no calia esperar un ral de part dels catalans ni tampoc queviures per subsistir.

Veient tot això i per donar coratge als catalans, el senyor de La Ferrière va demanar-lis que utilitzessin les 100.000 lliures que li havien promès pels seus esforços en la compra de queviures pels vaixells i que si aquesta suma no era suficient per sostenir-los fins a aixecar el setge, farien encara avançar <una suma> de les seves voluntàriament. Encara que aquest oferiment era el més generós del món, no tingué altre efecte que se li enviaren 100 càrregues de vi i alguns bescuits, que no eren suficients per alimentar la tripulació d'un sol brulot durant sis dies.

Per vèncer la passivitat de la que els catalans s'havien de defensar, el mencionat senyor els conjurà de nou a emprar les 100.000 lliures a la subsistència de l'armada reial i per obligar-los a fer-ho, els hi entregà un estat de les sumes que gastaven els vaixells del rei, mes a mes, tant per sous com per aliments de la tripulació, com per les despeses i mostres dels vaixells dels particulars que s'havia hagut de noliejar. Aquestes despeses pujaven a 89.000 lliures, quedant encara més de 9.000 lliures en mans d'aquests senyors, sobre les 100.000 que afirmaven tenir per gratificar al senyor de La Ferrière.

El senyor de la Ferrière, conegué a través del senyor Pinós que no podrien estar preparats, abans de 10 o 12 dies, per executar el seu propòsit per terra, no arribant <tampoc> res de blat per carregar els brulots. Cada dia els capitans dels vaixells es queixaven que estarien obligats a marxar de Sant Feliu degut a la manca de queviures. <L'armada> marxà de Sant Feliu i fondejà entre Canet i Sant Feliu, aprofitant per recollir fusta i aigua. Mentrestant es tingué notícia que alguns vaixells i galeres dels enemics navegaven <a prop> i sortí a la mar, on s'estigué durant dos dies sense trobar a ningú, tornant després a Sant Feliu³² per veure si aquests senyors s'havien decidit a fer alguna cosa. No tenint cap notícia, es decidí a enviar un correu a la Cort, que va fer marxar el 26, per advertir a Sa Majestat del que passava i suplicar-li molt humilment que donés ordres de proveir els vaixells i molt particularment el que tenia per nom *Le Chasseur* el qual no només estava desarmat del seu pal major, sinó que a més a més feia molta aigua, havent d'estar contínuament a les bombes per evitar que s'enfonsés. Essent completament inapte a la navegació, és de témer que si plagués a Sa Majestat que es retirés a port per desarmar-lo durant la bona estació, no s'enfonsés amb tots els canons, armes i municions, suplicant <per tant> molt humilment a Sa Majestat que doni les seves ordres al respecte.

AMAE Correspondance Politique Espagne n°31, f. 265r-267v.

32. En realitat va arribar amb els seus vaixells gairebé a portada de canó del port de Barcelona.

XIX

Algun temps després, arribaren noves a l'armada d'Espanya, que la del Rei, comandada pel Cavaller de La Ferrière, venia per socórrer la plaça. Tenint-ne notícia, els espanyols es prepararen al combat, encara que estiguessin en un estat deplorable, havent-se emportat la pesta, la major part de les seves gents. Així, una nit, l'Almirall d'Espanya, disparà la canonada per la sortida, per anar amb els seus vaixells i galeres a Sant Feliu, on estava l'armada de França. No estava formada per més de dotze vaixells, tant grans com petits, però tenia moltes barques carregades d'aliments. La d'Espanya ho estava per divuit vaixells, tant grans com petits i de vint-i-dos galeres.

Quan fou de dia, les armades estigueren una a la vista de l'altra, però havent-hi calma, les galeres d'Espanya agafaren els seus vaixells al remolc i remaren tot el dia contra la de França, que es retirava en bon ordre cap a <dins del> mar al sud-est. A la nit, el vent de l'oest, sud-oest sent una mica fort, les galeres deixaren els vaixells que remolcaven, per tal de no barrejar-se amb l'armada de França, que veien fresca i en estat de fer un dur combat contra ells, que tenien molt poca gent i la major part malalts. A la posta de sol, les dues armades estaven només a una portada i mitja de canó, una de l'altra. Retirant-se encara cap a <dins del> mar, l'armada de França, una gran mar de fons o onades s'aixecaren pel costat est, que anunciava vent d'aquest costat. I en efecte, estant les armades molt pròximes una de l'altra, el vent s'hi abraonà tant furiós, que calgué amainar ràpidament les veles i entrar els canons de baix amb molta prestesa, sense pensar a cap combat.

Així, els francesos tingueren aleshores una ocasió favorable per socórrer Barcelona, perquè podien passar a través de l'armada d'Espanya sense ser vistos, tant a causa de la foscor que feia, com de la tempesta que separava els dos exèrcits un de l'altra i fins i tot, dispersà l'armada d'Espanya, de forma que l'endemà el galió *San Martín* es trobà només amb dos vaixells de guerra i dues galeres. Per tant, la resta de l'armada de França, en aquesta conjuntura, podia anar a ancorar-se entre la mola i Montjuïc, que tenien bateries per facilitar-ho. Però el destí de Barcelona, és a dir, l'ordre impenetrable de la Providència, impedí que el Cavaller de La Ferrière tingués aquest pensament i aquest seguí encara el rumb sud-est. Malgrat tot, hi hagué algunes de les seves barques que passaren entre l'armada d'Espanya i anaren a Barcelona i d'altres que es quedaren separades, en nombre de quatre o cinc, que van cremar les dues galeres que es trobaven amb el Marquès de Falces.

A la nit, una galera vingué avisar al Marquès, que anés el més ràpid possible davant de Barcelona i que estigués en guàrdia per l'armada de França que no estava lluny i que havia fet una greu falta, en no haver-se servir de la ocasió, quan a més a més l'endemà, havent canviat el vent, l'armada d'Espanya necessità tres dies per tornar davant de la rada d'aquesta ciutat, on s'ancorà.

Memoires de la vie et des adventures de Nicolas Gargot, capitaine de marine. Paris: abril 1667. p. 89-91.

L'avituallament de la Ciutat de Barcelona, amb la retirada dels espanyols de davant la vila de Canet, retirada en la que han perdut diverses barques i molts homes

La veritat, al final no dissipa menys els artificis que tracten d'amagar-la que la llum aparta l'ombra que s'oposa a l'esclat dels seus raigs. Tothom sap que des del darrer dia del mes d'agost de l'any 1651, que els espanyols han assetjat Barcelona, han fet proclamar a tota la cristiandat que s'havien fet amos de gairebé tot Catalunya i que si Barcelona no havia seguit l'exemple d'altres places, només li ho impedièn algunes persones interessades en la conservació dels beneficis, càrrecs i altres dàdives que han rebut d'aquesta Corona. Però la resta del poble, cansat de la dominació dels francesos, demanava amb passió la dels espanyols, com la legítima. I malgrat tot, sense repetir aquí totes les altres proves que tenim d'aquestes mentides, heus aquí el desmentit que en donen aquests braus i fidels catalans, amb la generosa resistència que els hi han fet ara, de tal forma com aneu a conèixer.

La Ciutat de Barcelona, tenint necessitat de queviures, i el Regent de Catalunya decidí amb el senyor d'Orlau³³, jutge de l'Audiència Reial, de portar-hi, al preu que fos, el Cavaller de La Ferrière. Per afavorir un disseny tant bo, va arribar a les costes el vint-i-cinc de juliol passat, amb la seva armada de vuit vaixells i quatre brulots i ancorà a Sant Feliu, distant de 23 milles de l'esmentada ciutat, per esperar un temps propici, que no va arribar abans del dos d'aquest mes, que el va fer salpar ràpidament i aparegué ja al vespre davant de Calella, a una llegua de Canet i vuit de Barcelona, des d'on el vent que canvià aleshores li impedí avançar-se.

No obstant, els enemics, avisats d'aquesta navegació per les galeres que mantenen contínuament apostades a alguna distància les unes de les altres, es posaren en moviment i la seva armada, ajudada pel vent, aparegué el matí del dia següent a una llegua de la nostra, la qual salpà al mateix temps, cap a on atragué la seva enemiga, després del què, desaparegueren i només es tornaren a veure el quatre, cap al vespre.

El Regent de Catalunya i els senyors d'Aligre, intendent de l'exèrcit i Orlau, veient doncs que aquest allunyament, que tant havien desitjat, els hi donava un bell mitjà d'executar la seva generosa missió, l'executaren amb tant d'ardor i de prestesa, que prop de quaranta barques a rem o bergantins armats, tant ben carregats de subministres de boca, que bé podien passar per un socors, entraren dins de la plaça la nit del 4 al 5, malgrat la vana resistència de cinc galeres, moltes barques i tres vaixells que els espanyols hi havien deixat davant.

És veritat que la seva armada naval, per tenir notícia de l'arribada d'aquest ajut, o perquè va descobrir que el Cavaller de La Ferrière només s'havia allunyat per tal de que s'allunyés ella mateixa i amb aquesta destresa obrir el passatge del comboi, va tornar cap a Calella el 4 a la tarda i després a l'alba del 5, desembarca al favor de les canonades de les seves galeres, de tres a quatre-cents homes. Aquests, no trobant pas al començament gaire resistència, entraren al poble de Canet i incendiaren algunes cases i dues barques que estaven sobre la sorra.

Però aleshores s'acabà tota la còlera dels enemics per haver estat enganyats. Perquè 200 habitants, dirigits pel senyor Contave, cap dels *gardes du Prince Tomas*, acompanyat pel senyor Du Bois, voluntari en el regiment de cavalleria del senyor d'Aligre, que, al igual que el primer, per sort estava aquell dia a Canet, els feren reembargar-se tant ràpid que anaren a tot rem a la platja del mateix indret³⁴. I encara que, només havien fet l'atac a Calella amb la intenció de fer diversió a les forces de la primera plaça, malgrat tot, no pogueren fer carregar prou ràpidament trenta-cinc o 40 barques llongues, de gent de les seves galeres, abans que els de Canet no tinguessin ocasió de tornar de Calella i unint-se als que s'hi havien quedat i a altres que havien baixat de les muntanyes, no tinguessin temps d'impedir el seu desembarcament.

33. Josep Orlau, Doctor de la Reial Audiència.

34. La traducció és correcta, encara que a l'original tampoc tingui massa sentit. Probablement s'ha suprimit alguna frase de l'original manuscrit.

En veritat, el que és digne d'admiració, les seves galeres, apropiades a terra, fins a tocar-la amb les seves proes, dispararen en tres hores més de mil canonades, sense cap resultat apreciable per a ells, ni servir més que a irritar i augmentar el coratge dels nostres, que lluny de perdre el judici dins del gran xivarri d'aquestes freqüents i nombroses canonades, utilitzaren tan a propòsit tres peces que acostumen a estar sobre una torre i un atrinxerament sobre el port, així com dels seus mosquets amb els que feien un foc continu, pel que aquestes galeres reberen un gran dany. Així, els de les barques llargues que estaven cobertes per les esmentades galeres, quedaren espantades de tal forma que no tingueren el valor de mostrar-se. Aquest fet, obligà finalment aquestes barques i galeres a retirar-se, unes remolcant a les altres que havien perdut en la major part la seva xusma, en especial la Reial i la Capitana, que romangueren immòbils.

La desgràcia causava encara més vergonya i despit als espanyols, en sumar-se a la que venien de rebre davant de Canet, que s'havien vist obligats a abandonar-la, encara que només fos un poble completament obert, on només hi ha un port de terra remoguda en els seus accessos que són molts i després de veure's matar més de 300 dels seus i transcorregut força temps per executar l'objectiu de derruir-lo, perquè hi ha els magatzems de provisions de Barcelona i que totes les barques de la costa s'hi reunien per carregar-se i sortir al mateix temps. Amb el que es pot constatar, que les llargues deliberacions dels espanyols, no els hi fan tenir gaire bons successos si no en tenen pas d'altres que en aquest encontre, on fins i tot, havent estat obligats a deixar 2 o 3 petites barques que havien capturat a Calella, les foradessin, però no pogueren impedir que els mariners no els hi anessin a enretirar a les seves barbes i no les portessin a terra, on el mar ha llençat alguns dels seus mortss i des de la seva derrota, ha portat sempre moltes peces de les seves galeres trencades, com marques de la victòria d'aquests coratjosos defensors de la seva llibertat, a qui no els ha costat més que molt pocs dels seus, perduts en la defensa de tots els grans esforços dels enemics.

També, han volgut donar acció de gràcies a Déu, per l'impacte de la seva especial assistència que els secundava en aquesta acció, en la qual han servit granment amb la seva presència i per les exhortacions, el Regent, el senyor d'Aligre, Orlau i Ginebreda, també jutge de l'Audiència Reial i el Doctor Martin. El senyor de Contave, hi ha actuat amb una vigilància i ordre increïble, trobant-se a tot arreu, menyspreant les canonades, les quals, sovint el cobriren de terra. El senyor Du Bois el secundà coratjosament. El senyor Francesc de Barutell, mestre de camp del regiment de l'Empordà, hi ha estat lleugerament ferit, actuant en vertader soldat i el seu capità, Josep de Ricart i Cabanyes, catalans es feren notar també, tenint el primer un cavall mort sota d'ell.

La Gazette de France n°101, de 30 d'agost de 1652. p. 799 a 804.

XXI

Relació del bon succés aconseguit, contra el darrer esforç del socors de Barcelona

Veient la Ciutat de Barcelona, que l'armada de França, en la que havien dipositat totes les seves majors esperances de rebre socors, que no només no havia aconseguit el seu propòsit, sinó que fins i tot abans s'havia donat a la fuga, cada vegada que la de S. M. l'havia buscat, per combatre-la, començà a desesperar de poder obtenir el seu objectiu per aquest camí. I per això, es decidí de reunir el major nombre de gentes del sometent que els hi fos possible, per incorporar-les amb les tropes franceses que estaven en campanya, a les ordres del senyor de Saint André i del baró d'Aletz. I com que es trobava sense gens de diners i per aquest mateix motiu, sense provisions de gra ni pagues als soldats, decidí espoliar les esglésies, i més especialment de Nostra Senyora de Montserrat, de la seva plata, com efectivament ho posaren en execució, convertint-la en moneda. Foren aquestes i tant grans les diligències que per mitjà d'elles, en tota la Província es van fer, per obra del senyor Josep de Pinós (qui cap a finals de juny va sortir de la plaça, per mar, amb aquesta ordre), de Ramon de Calders i d'altres persones amb autoritat, que al final ajuntaren 4.000

homes del mateix sometent i 500 miquelets³⁵, amb els quals i amb prop de mil francesos, entre genets i infants, es decidiren a intentar el socors, havent acordat que al mateix temps es fes una sortida de la plaça amb el gruix <de les tropes> tenint en conjunt el nombre de 8.000.

El 2 de setembre, es va informar al Sereníssim Joan d'Àustria que l'enemic venia marxant amb aquestes tropes, dirigint-se al campament espanyol. I encara que en general no es creia que fos per atacar les trinxeres dels assetjants, per ser poc a propòsit la major part de la seva gent, per un atac d'aquest tipus, de totes formes, S. A., vetllant per tot el que es tenia que fer respecte una acció tinguda per desesperada i acompanyada d'una pertinaç obstinació, en que era canalitzada la darrera extremitat, va ordenar que es desembarquessin de l'armada tot el major nombre de soldats que fos possible, visità personalment totes les posicions, i amb més atenció, aquelles sobre els que la sospita era més gran. Donà ordres que es preparés tot allò que va estimar necessari per més seguretat dels fortins i de les línies. I es va assegurar de les posicions que havien d'ocupar la cavalleria i els esquadrons volants, que es reservaren per tenir cura més tard, en les parts on més necessaris fossin, tenint en compte l'atac que fes l'enemic de dins i el de fora. En totes aquestes disposicions, el Marquès de Mortara i la resta de caps, van mostrar vertaderament la seva gran experiència i mestratge.

L'enemic que estava a la campanya, va continuar la marxa i el 3 a la tarda, es va situar sobre diverses muntanyes que dominaven el campament espanyol, on ja s'havia allotjat el mariscal de La Mothe quan va venir a observar-lo a la seva arribada de França. Va caure la nit i el mati següent, dues hores abans de l'alba, va atacar al mateix temps, el Fort de Sant Bonaventura, (Per la defensa del qual, es trobava el mestre dels valons Clerc amb el sergent major Franchetti) i la resclosa d'una gran bassa que arriba fins al costat de Barcelona, amb una amplada de 10 homes de front (que es trobava situat una mica més abaix que el fort a un tret d'arcabús.), per la defensa del qual es trobava el senyor Gaspar de la Cueva, amb el seu terç. Poc després arribà la gent de la plaça, en nombre, pel què es deduí d'alguns presoners, de 2.000 infants i més de 500 cavalls³⁶, incloent aquells dels pagesos que per aquesta ocasió se'ls hi agafaren, atacà amb vigorosa resolució, la línia per la part interior, en front del mencionat Fort de Sant Bonaventura i de la bassa, però trobaren a tot arreu tant valerosa resistència, que si bé arribaren a pujar el parapet del fort i a endinsar-se més de 30 passos dins de la línia, havent trencat l'estacada de la posició que ocupava el senyor Gaspar de la Cueva i que els de la plaça van fer bretxa a la trinxera, que guarnia en aquella part la companyia coronela del comte Ercole Visconti, a la que s'ajuntaren tot seguit els esquadrons volants i alguna cavalleria, havent enviat també S.A. en socors la companyia de la seva guàrdia, dirigida per Antonio de Córdoba, capità de cuirasses, però el combat durà per una i altra part fins que el dia fou clar, en que els enemics foren rebutjats. I havent sortit en aquell moment part de la cavalleria de la línia, va posar en complet desordre els que havien sortit de la plaça, encalçant-los fins que foren sota el furor de la seva artilleria i de la mosqueteria que tenien en la posició de Valldonzella, amb pèrdua, pel que se sap, de més de mil homes entre morts i presoners, entre els que hi ha 24 oficials francesos. També hi havia un gran nombre de ferits que retiraren i entre ells, el mariscal Marsilly, d'una arcabussada als ronyons³⁷, i els presoners de l'enemic, d'un costat i de l'altra³⁸, es calculen en un nombre de 500.

A més a més, l'enemic que era al camp, deixà un gran nombre de morts al fossat del fort i en la resclosa i al retirar-se intentà ocupar l'església de Sarrià, que estava defensada pels espanyols, a distància de les seves trinxeres per aquella banda, d'un tret de canó. Però el capità Roquena, del terç del senyor Gaspar de la Cueva la defensà tant bé, que va donar ocasió que S. A. la pogués socórrer, com feu, anihilant tota la gent, que en aquella ocasió s'havia travat i fins i tot, algun soldat de la rereguarda de l'enemic, que encara no havia pogut començar el camí cap a la muntanya, on ja estava el gruix de les seves forces, que s'anava retirant molt ràpidament (però no es podia, degut a l'asprositat del terreny perseguir-los més enllà). Amb tot se li feren perdre un bon nombre d'oficials i de soldats i es sabé que portaven amb ells més de 500 ferits.

35. Distinció que fa pensar que els miquelets es desplaçaven a cavall.

36. Les xifres són bastant precises, però el Manual de Novells Ardits [1916] pàg. 309, indica que els barcelonins eren uns 1.500-1600 infants i 400-500 genets, fent un total de 2.000 homes.

37. En realitat va resultar ferit a la cuixa de poca consideració.

38. De l'interior i de l'exterior de les línies de setge.

Per part dels espanyols, es cregué que la pèrdua no arribava a 200, entre morts i ferits, entre ella quals estava inclòs el Mestre de camp dels italians, comte Francesco Aresi, amb altres oficials, els noms dels quals, per la brevetat³⁹, no he pogut saber. Només cal dir que en cada unitat, s'han distingit tots els caps i persones particulars i soldats de l'exèrcit.

L'indret de Sitges s'ha reduït a l'obediència de S. M. i els jurats d'aquell, han entregat una barca i un bergantí que tenien, dels quals es servien per portar aliments a Barcelona, sense cap resistència, encara que en el passat l'havien fet molt obstinada.

D'altra banda s'afegeix, que amb carta del 29, enviada de Vinaròs i del 22 de Tarragona, està escrit que el senyor de Saint André i el comte d'Aletz, generals de la cavalleria i de la infanteria de l'exèrcit, que el mariscal de La Mothe deixà fora de Barcelona, han marxat a França amb tots els francesos i que els espanyols, veient tot el camp abandonat, decidiren ocupar-lo, fins al Maresme, a la part de llevant, que era d'on acostumaven a entrar els socors dins de Barcelona. I per tal de complir-ho, el Marquès de Mortara, portà per terra a Mataró, 1.000 cavalls i 2.000 infants i el Duc d'Albuquerque 15 galeres i capturaren 27 barques que trobaren carregades de bastiments i succeint que els habitants els reberen amb molt bona acollida, s'anà cap endavant fins a Blanes i d'allí hem de passar a Sant Feliu. Tots els llocs per on vàrem passar es van rendir.

Amb quest bon succès, es pot esperar en breu, que Barcelona es veurà obligada a rendir-se, que amb això, es confirma cada vegada més la gran manca que té d'aliments i ho fa creure, el haver intentat aquesta funció, amb tant de risc per l'enemic, com es reconeix per la seva pèrdua i saber-se que a la plaça, no es distribueix més que prop de 6 unces de sopa amb carn de cavall, per persona i dia.

Relatione del buon successo riportato, contra l'ultimo sforzo del soccorso di Barcellona. dins de *SVCCCESSI PORTENTOSI DELLA FRANCLIA DOPPO L'ATTACCO DI CREMONA E SEGNALATAMENTE DI BARCELLONA, DONCHERCHEN E CASALE*. Presagi, & Incitamenti di Pace Generale, pàg. 39-43.

XXII

Carta del senyor de Le Clerc a Le Tellier

La darrera acció del senyor d'Aligre, mariscal de camp, ens obliga a fer una descripció dels seus excessos durant el temps que comandà la cavalleria de l'exèrcit d'Itàlia.

Tant bon punt entrà en el Delfinat, es posà a negociar amb els etapers⁴⁰ per les seves places mortes i el seu estat major i no ha passat un indret on no hagi una discussió amb ells, encara que se li hagi donat més del que podia esperar.

La crecuda del Ròdan, el va fer sojornar diversos dies a Pierrelatte, indret en el que ha viscut amb tant de desordre i d'extorsió, que els habitants n'han fet diversos informes.

Havent entrat al Llenguadoc, els etapers havent vingut davant seu per fer tractes, el van trobar tant poc raonable que s'evadiren. Donà immediatament ordres als pobles veïns i aturà la seva marxa, sense tenir en compte la confusió en que posava totes les tropes que s'enviaven i es trobaven totes en una mateixa etapa.

Havent arribat a Nîmes, indret on no es dona cap diner, tractant d'altra banda bastant bé a les tropes, ha tingut a més a més tant a pit aquest assumpte que des d'aleshores diu sempre que no passera mai més per allí sense cremar o prendre presoners si no se li paga el seu compte.

39. Entenem que brevetat de la conversa.

40. Persona que s'encarregava de proveir els soldats en una etapa del seu camí.

Havent arribat al seu quarter de descans, els del seu regiment es barallaren amb els habitants perquè no volien donar-li tot el que demanava. Hi hagué tres dels habitants principals morts i altres de ferits d'una part i de l'altre.

La raó per la qual vol mal al senyor mariscal de La Mothe, és que havent arribat a Catalunya, a Ur, prenent el que li havien donat, volia fer el mateix que a França, però no es trobava prou fort en el seu quarter, volgué fer venir altres tropes per fer obeir als habitants, al respecte de què el Mariscal de La Mothe, l'advertí en una de les seves cartes. Li feu una reprimenda, més aviat amistosa i de confident, que severa, degut a les persones a les que és deu. Malgrat tot, des d'aleshores mai ho ha oblidat, no tant per la reprimenda, sinó perquè li impedia prendre <el que volia>. Des de que el mariscal està a Barcelona, no se n'ha privat, quan ha trobat la oportunitat, havent donat ordres d'allotjament i de contribució, sense el segell de Saint André Montbrun, que sempre ha fingit ignorar-ho per no tenir que trencar amb ell.

En els seus allotjaments que ha fet a Catalunya, ha demanat ell mateix el que volia per mantenir la seva casa, havent-se servit sempre de paraules agres i enfadoses, capaces de fer revoltar als pobles més fidels.

Ha mostrat obertament en aquest darrer encontre que temia que es socorregués a Barcelona, havent dit abans que desitjava que es perdés a causa del senyor mariscal de La Mothe. Amb la seva lentitud i retards premeditats, ens ha impedit d'estar a temps per l'atac que volíem fer i ha dirigit tant poc aquest encontre que ha mostrat la seva mala voluntat a tothom. Ha canviat en diverses ocasions les seves ordres i no ha volgut obeir a les que li han portat el senyor de Rouillac i La Rouquette, ajudants de camp, de part del senyor de Saint André Montbrun.

En la darrera ocasió, ha subvertit secretament tots els cossos de l'exèrcit, preguntant-los si volien anar a França, <dient-los> que es retenien les ordres, que tenia cartes del senyor, pare seu, que és Ministre d'Estat, les quals assegurava, que haurien estat enviades a la frontera, que en una paraula, Saint André Montbrun estava d'acord amb el senyor mariscal de La Mothe, que te males intencions, volent fer morir les tropes a Catalunya, quan eren necessàries en un altre indret i amb aquesta excusa, havent-li donat les tropes paraula, ha marxat, havent donat les ordres a les tropes, d'acord amb una⁴¹ que enviem.

Havent arribat a Girona, on havien arribat les ordres del Rei, se li ha enviat avís i havent-li ensenyat la carta del Rei, digué que era bona, però malgrat tot, no ha volgut obeir, havent detingut al Veguer de l'esmentat indret de Girona, que hi havia anat per fer-lo allotjar i fer-li subministrar pa, vi i carn a les tropes, deixant-los entendre que es volia retenir-los encara en aquest país.

Fet a Girona, el tretze de setembre de 1652.

Le Clerc
Intendent dels queviures

SHD A1 Anciens fonds 137bis Document n° 409 f. 1r-2r.

41. Una ordre que es devia fer arribar junt amb la carta.

XXIII

Margarit fa gestions per possessionar-se de la plata del Convent de Santa Caterina

Die 22 septembris 1652
(...)

Despres de molt debat i vehent lo dit secretari que ab consentiment del Prior o religiosos, no faria cosa alguna, feu amagos de alçar-se de la cadira y digue: «*Jo absolutament tinch que executar lo orde de sa ex^a y axi vaigmen a la iglesia a prendre la plata.*». Lo Prior, que estava sentat à son costat, lo prengue del bras y li digue: «*V. M. pendrer la plata? Ni entrar en la iglesia, com mes pendrer la plata. Y advertesco que en defensa de la plata de la iglesia, perdre la vida.*». Vista per Fita esta resolucio sen anà y donà en lo punt avis de tot à D. Joseph Margarit, lo qual luego anà a conferirse ab Mr Peralta y despres de aver tractat ab ell molt bon rato, ab gran afficacia com se judicava per les accions ques veyan desde la celda del (P. Provincial), vingue dit d. Joseph sol a est Convent y fent cercar al P. Prior se entretingue passejant per la sala gran ab lo P. Fr. Thomas Torner. Arribat lo P. Prior, comensa D. Joseph à quexarse ab gran sentiment del fet (estava present lo dit P. Fr. Torner) y q^e lo Prior los portava enganyats, perque aventli donat notari, com estava concertat los avia despres demanant actes y entretenintlos. Respongue lo Prior que molt voluntariament se quexava, perque prou clarament y per tres vegades li avia dit que tenian de donar tots los actes que demanaria y encara exos entregats, ningun religios consenteria ni cooperaria en res sino que ells se avian de pendrer las platas.

«*Ara be, P. Prior*» digue Margarit, «*parlam clar. Quins actes son los que demana y vol que se li entreguen?*». Prior: «*En primer lloc, lo apprehensor de la plata ha de venir ab special procura del Sr de la Motte pera fer dita apprehensio y men ha de donar copia autentica y legalisada.*». Margarit: «*Be esta. Farem li fer eixa procura. Quin acte mes demana?*». Prior: «*La justificacio de la necessitat del Rey.*». Margarit: «*Farem traurer la informacio que ha feta lo sagrista Morell, Vicari General.*». Prior: «*Eixa informacio es de la necessitat de la Ciutat y no del Rey, que sap lo Sr Vicari General ni los D^{rs} del Real Consell, si esta exhaust, o no, lo Patrimoni Real?*». Margarit: «*Dexem axo a part. Vol mes actes?*». Prior: «*La obligacio del Rey pera restituyr la plata à la iglesia ab la forma que ha d'estar.*». Margarit: «*Y que forma ha de ser aqueixa?*». Prior: «*La forma ab que acostuman estar les demes semblants obligacions.*». Margarit: «*Pero diga quina, perque despres vindran aquí y dira que la tal obligacio no esta en la forma deguda.*». Aquí fonch forços descobrirse lo Prior y digue, Prior: «*La forma desta obligacio ha de ser que lo Sr de la Motte fassa obtensio del special poder pera obligar lo Patrimoni Real à la restitucio de la plata y donarmen copia autentica legalisada, o, insertarlo en la obligacio que en nom de sa Mag^t fara.*». Margarit: «*Ara ho entench P. Prior, ara esta descobert. Axo es impossible!*». Prior: «*Com puch jo donar la plata, que la iglesia no estiga assegurada?*». Margarit: «*Pero lo virrey no es Alter Nos? No fa gracias y dona las haciendas confiscadas?*». Prior: «*Es Alter Nos en orde à la administracio de la Justicia y cosas ordinarias, pero per esta tan extraordinaria com es d'obligar la Patrimoni Real à la restitucio de la plata ha menester special poder.*». Margarit: «*En fi ja saben la afficio que tinch à esta Religio y lo que he fet à est convent; en tant quem tenen per apassionat y jo se lo ditxos que en oyts y los enfados que en tinguts. Jo en fin men isch y sils succeeix ninguna cosa nols y estich en res. Si tenen algun disgust ja so veuran, jo no men cuydare ni axire en la defensa.*». Prior: «*Quin disgust aven de tenir? Que s'enviar un tersio de suyços al con^t com altres vegades se ha amenessat?*⁴²». Margarit: «*No es axo.*». Prior: «*Puix que? Pendrer el Prior y embarcarlo?*». Margarit: «*Tampoch.*». Prior: «*Seria acas una amenassa que quan mo digueren men rigui? Pendrernos à tots y traurens del convent y posarnos en una casa de secular donantnos alli pa de monicio?*⁴³». Margarit: «*Per ventura, sí!*». A les hores lo Prior ences en colera li digue: «*Señor governador, perdone que nom acudem paraules per abominar tal intent. Que estem entre heretges? No atrevescan tal que tots serem perduts.*» (Amenança ab la commocio de la ciutat). Aquí sen anà lo S^r Fr. Thomas Torner y lo Prior torna à dir à D. Joseph Margarit: «*Señor governador torno à dir y Deu me fa parlar peraque no tingan excusa dich y protesto que no atrevescan traurer nos del con^t perquè no serà sens grans crits y avalots y tots sens dubte serem perduts.*». Tercera vegada li repeti lo Prior lo matex, añadint: «*Quin modo de robar y saquejar un convent? Si mirar volen alguna cosa, vingan que jo fare obrir las portas que voldran, vingan personas de satisfaccio. Pero jo no tinch que assistir a tot de qualsevol manera.*». Anassen en fi dit d. Joseph molt amoynat. De aquest colloqui

42. Amenança no exempta de força, perquè els suïssos que estaven a Catalunya eren majoritàriament de religió protestant.

43. De nou, amb la gana que es passava a Barcelona, l'amenaça era important.

isque veu per Ciutat que lo Prior de S. Cath^{na} havia demanat à D. Joseph lo privilegi de Virrey del Sr de la Motte, lo qual nol portá quan entrá sino unas cartas que feyan fe com dit Sr de la Motte avia jurat per Virrey en Perpiña.

Considerant lo Convent q^e D. Joseph Margarit sen era anat molt picat, teme q^e los ministres no fessen alguna vexacio enviant suyços à alojar en ell y para obviar est dany feu suplica a la Ciutat (...)

Biblioteca de la Universitat de Barcelona (BUB). Manuscrit 1006. Lumen domus o anals del convent de Santa Caterina Vol. 2. f. 149-151.

XXIV

Memòria feta a la Junquera el 18 d'octubre de 1652

S'ha d'enviar ràpidament tropes per llençar dins de Perpinyà, Salces, Cotlliure i Roses i algun petit camp volant d'armes per protegir el cap del país, com el Conflent i la Cerdanya i per fer-se amos dels pobles i expulsar el desafectes que hi ha en gran nombre. I si no es pot fer ràpidament, és segur que tot el país està perdut, tenint en compte les intel·ligències que els enemics hi tenen i particularment dins de Perpinyà.

S'han de proveir totes les places de municions de boca i de guerra, en gran quantitat.

No s'ha de fer compte de les tropes que han sortit de Barcelona, perquè la cavalleria està tota a peu i la infanteria només són oficials, tots tant cansats i miserables que no poden estar en estat de servir.

Se'ls hi ha d'enviar un comissari perquè els hi porti les ordres pels seus quarters d'hivern, per tal de tornar-los a posar en estat de servir en la propera campanya.

Hi ha els dos regiments de cavalleria del senyor comte d'Illa i del senyor Josep de Margarit, catalans, als que caldrà donar un bon quarter d'hivern per comprometre la nació. El del comte d'Illa és de vuit companyies i l'altre de sis.

Serà bo també fer alguns regiments d'infanteria en el Rosselló, per tenir-los empleats, per tal de que no es passessin als enemics.

Si se'm donen quarters d'hivern per fer el meu regiment d'infanteria i el de cavalleria, tal i com tinc en les meves ordres, i els posaré en bon estat i amb diligència, així com també la meva companyia de *gendarmes*.

El regiment de *La Reine* ha que ser considerat especialment, tenint els homes i oficials més honestos que es poden veure, havent fet miracles tant pels seus valors com pel bon exemple que han mostrat a les altres tropes.

Caldrà també donar els quarters d'hivern al regiment suís de *Lochmann* per tornar-lo a posar en estat i ordenar fer la recluta.

A més a més de les places esmentades més amunt, caldrà fortificar Elna⁴⁴ i el Castell de Pertús i altres castells que estan en els passos per tal de contenir els pobles i impedir que els enemics no entrin més endins. I amb aquest objectiu, s'han d'enviar els diners i també per les tropes per evitar els desordres que podrien fer en el Rosselló que causarien l'aixecament dels pobles i tenen una gran inclinació pel servei del Rei.

44. En el document francès s'indica "aisne". Podria referir-se a Elna.

Respecte als capitans del regiment de *La Reine* que han resultat morts, he enviat una memòria al senyor el Rei, de les persones que mereixen ser reemplaçades.

El regiment de *Marsilly* és el que es pot posar en bon estat el més aviat, sempre que se li doni un bon quarter d'hivern.

El mariscal de La Mothe

Service Historique de la Défense Anciens fonds A1 137bis Document n° 455 f. 1r-1v.

ANNEX 2: DETALL DE LES FORCES FRANCOCATALANES

1. Milícies gremials de Barcelona (setembre de 1649 i 1651-52)

Repartiment de gent de guerra dels quatre terços de la ciutat de Barcelona			
Terç del Baluard de Migjorn	Terç del Baluard de Santa Madrona	Terç del Baluard de Sant Antoni	Terç del Baluard de Llevant
Mestre de camp: Galceran Dusay. Sergent major: Ramon Salbà.	Mestre de camp: Fra Francesc Vila. Sergent major: Rafael Cassà	Governador: Pere Soler i de Peguera Sergent major: vacant	Governador: Josep Miralles Sergent major: vacant
Companyia dels pescadors Companyia dels julians mercers Companyia dels argenters Companyia dels boters, capseres, torners i esparters Companyia dels mercaders Companyia dels estampers, espasers i batifillers Companyia dels passamaners Companyia dels manyans Companyia dels notaris causídics Companyia dels botiguers Companyia dels assaonadors Companyia dels tintorers de seda Companyia dels gorreters Companyia dels estudiants de lleis Companyia dels estudiants de medicina Companyia dels estudiants de filosofia Companyia dels capellans de Santa Maria Companyia dels pares de Sant Francesc Companyia dels pares de la Mercè Companyia dels pares de la Trinitat	Companyia dels droguers Companyia dels velers Companyia dels flequers i forners Companyia dels teixidors de lli Companyia dels perxers i matalassers Companyia dels pallers i calceters Companyia dels daguers i escudellers Companyia dels notaris reials i candelers de cera Companyia dels pintors i escultors Companyia dels vidriers, flassaders, llibreters i dauradors Companyia dels apotecaris Companyia dels notaris de Barcelona Companyia dels capellans de Sant Miquel, Sant Jaume, Sant Just i del Palau de la comtessa Companyia dels teòlegs Companyia dels religiosos de Santa Mònica i trinitaris descalços	Companyia dels estevens Companyia dels sastres Companyia dels ollers Companyia dels revenedors Companyia dels hortolans del Portal de Sant Antoni Companyia dels fusters Companyia dels mestres de cases Companyia dels teixidors de llana Companyia dels taverners Companyia dels capellans del Pi Companyia dels pares de Sant Josep Companyia dels pares del Carme Companyia dels pares del Bon Succés Companyia dels pares de Betlem Companyia dels canonges i clero de Santa Anna Companyia dels pares de Jesús	Companyia dels corders Companyia dels velluters Companyia dels paraires Companyia dels hortolans del Portal Nou Companyia dels macips de Ribera i garbelladors Companyia dels blanquers i cotoners Companyia dels descarregadors de Sant Pere i Mare de Déu Companyia dels ferrers Companyia dels carnisseres Companyia dels mariners Companyia dels sabaters Companyia del Molt Il·lustre Capítol Companyia dels pares de Santa Caterina Companyia dels pares de Sant Francesc de Paula Companyia dels pares de Sant Agustí Companyia dels capellans de Sant Pere
Total 20 companyies.	Total 15 companyies.	Total 16 companyies.	Total 16 companyies.
La gent soltera acudirà a davant de la casa de Josep Bru al carrer de la Mercè i entre la casa de la Llotja i la del General	La gent amb privilegi militar acudirà a posar-se a les ordres del virrei o del governador de Catalunya davant de la Casa de la ciutat o al baluard de Santa Madrona per posar-se a les ordres del mestre de camp.	La gent amb privilegi militar acudirà a posar-se a les ordres del virrei o del governador de Catalunya davant de la Casa de la ciutat o al baluard de Sant Antoni per posar-se a les ordres del governador del terç.	La gent amb privilegi militar acudirà a posar-se a les ordres del virrei o del governador de Catalunya davant de la Casa de la ciutat o al baluard de Llevant o al Portal Nou per posar-se a les ordres del governador del terç.
La gent amb privilegi militar acudirà a posar-se a les ordres del virrei o del governador de Catalunya davant de la Casa de la ciutat.	4 mestres cirurgians amb els seus ajudants.	4 mestres cirurgians amb els seus ajudants.	4 mestres cirurgians amb els seus ajudants.
4 mestres cirurgians amb els seus ajudants.			

Font: AHCB Bans i altres impresos 02.01/1M-0026 Repartiment de gent de guerra (1649).

Cal indicar que aquestes forces només estarien disponibles en cas d'assalt a la ciutat. Els efectius dels terços eren d'uns 1.200 homes al començament del setge, és a dir uns 30 homes per companyia gremial. De totes formes. Les companyies de sabaters i de sastres havien de tenir més de 100 homes cadascuna. Però el 1651-52, aquesta organització era teòrica, les companyies gremials es fusionaven per formar companyies que podien sortir a combatre fora de la ciutat. En canvi, abans de la pesta les companyies formaven individualment i si un gremi no tenia prou membres, formava junt amb un altre, tal i com es pot comprovar per les descripcions de la batalla de Montjuïc.

De fet, a començaments de 1651 es van organitzar els 4 terços, del Baluard de Llevant, Baluard de Migjorn, Baluard de Santa Madrona i Reducte de la Porta de Sant Antoni. A cadascun dels terços es pagaven 175 soldats que estaven dividits en dues companyies. Cada companyia disposava d'un alferes i dos sergents i tres alferes reformats que probablement actuaven com a caps d'esquadra. El Coronel i el Sergent major eren els mateixos dels terços gremials. Normalment hi havia disponible un cos de 700 soldats per fer guàrdies, o escaramusses, format per companyies gremials que s'anaven rotant. Aquests efectius, de 700 soldats, són els que estarien preparats per fer la sortida avortada del 28 de gener de 1652 i es pagaven per la ciutat. Podem suposar que les companyies de religiosos i d'estudiants no estaven disponibles com a tals durant el setge.

Estructura dels terços de la Ciutat de Barcelona el 4 de novembre de 1651			
Terç del Conseller en cap Francesc Vila. Sergent major: Ramón Castelló	Terç de Jeroni Novell	Terç de Francesc de Granollachs	Terç de Pere Soler
Comp. de Josep Planells	Comp. de Francesc Romanyà	Comp. de Jaume Damians (i a la seva mort, Joan Tiana)	Comp. de Miquel Quintana
Comp. de Jeroni Teixidor	Comp. de Segimón Danaders	Comp. de Ramón Serdà	Comp. de Francesc de Cadell

A començament d'abril de 1652, la “companyia” dels taverners passa a formar part del terç de Francesc Vila, en haver-hi disputes entre el Mestre de Camp Pere Soler i l'alferes Umbert, de la companyia.

A part, el setembre de 1652, hi havien 400 homes mobilitzables, dividits en 4 companyies que no formaven part de les milícies gremials. Aquí havien de formar tots els adults vinguts de fora de Barcelona i joves barcelonins sense professió.

Fonts: AHCB Bans i altres impresos 02.01/1M-0026 Repartiment de gent de guerra (1649) i Dietari de Miquel Parets BUB Manuscrit n°225 f. 75r.

2. Bateries d'artilleria de Barcelona (27 de setembre de 1649)

Repartiment dels cabos artillers que estan ab diferents pvestos de guarnicio de la muralla, y fortins della, cõforme baix esta cõtinuat. Advertint als cabos que asistiran als puestos de la part terranea, auent de acudir a la part maritima, dexaran a llurs puestos dos ajudants artillers per lo que poria succehir en cas de necessitat, perquè no restia lo puesto desguarnit de artilles.			
Al baluard de Santa Madrona: Cabo dels artillers de dit puesto: Francesc Geli, Sabater i 26 ajudants.	A la bateria del cap de moll: Cabo dels artillers de dit puesto: Jaume Granger, Mestre de cases i 12 ajudants.	A la Torre de Sant Joan: Cabo dels artillers de la dita torre: Joan Baptista Alemany, Passamaner i 6 ajudants.	Al Baluard de Tallers i bateries des de la Torre de Sant Sever al Portal de Tallers: Cabo dels artillers: Pau Artiguer, Fuster i 6 ajudants.
Al baluard de Santa Eulària: Cabo dels artillers de dit baluard: Valentí Gassó, Fuster i 10 ajudants.	Al Baluard de Mitjorn: Cabo dels artillers de dit baluard: Antoni Pagès, Daguer i 28 ajudants.	Torre de Sant Daniel i bateries de dit puesto: Cabo dels artillers de dit puesto: Francesc Trias i 5 ajudants.	A les bateries des del Portal de Tallers, fins al Portal de Sant Antoni: Cabo dels artillers de dit puesto: Benet Rossell, mestre de cases i 7 ajudants.
A les bateries de la cortina de la muralla, des del peu de la torre de Santa Eulària, fins a Sant Francesc: Cabo dels artillers de dit baluard: Joan Martra, Sombreter i 12 ajudants.	Al baluard de Llevant: Cabo dels artillers de dit baluard: Joan Martí, Calceter i 22 ajudants	Torres del Portal Nou i bateries de dit puesto Cabo dels artillers: Agustí Maduixer, Llibreter i 8 ajudants.	A les torres del Portal de Sant Antoni inclusive: Cabo dels artillers: Pau Rubio, Fuster i 5 ajudants.
En les bateries de les cortines de la muralla de mar, començant des de la bateria de la Mercè, fins al Baluard de Sant Ramón: Cabo dels artillers de dit puesto: Joan Morera, Torner i 11 ajudants.	A la bateria que és damunt del Rec, a la cortina de la muralla des del Baluard de Mitjorn al de Llevant: Cabo dels artillers: Miquel Casamajor i 4 ajudants.	Al Baluard de Junqueres i bateries de dit puesto: Cabo dels artillers: Joan Altabo, Fuster i 6 ajudants.	A la cortina de la muralla, des del peu de la Torre de Sant Antoni, fins al peu de la Torre de Sant Pau, sens entrar en cap torre: Cabo dels artillers de dit puesto: Lluís Bordaria, fuster i 6 ajudants.
		A les bateries del Portal de l'Àngel i Torre de Santa Anna: Cabo dels artillers: Bonaventura Castells, Llibreter i 9 ajudants.	En la Torre de Sant Pau, inclusive: Cabo dels artillers: Josep Gregori, Carreter i 5 ajudants.
		A les torres de Sant Sever: Cabo dels artillers de dita torre: Pau Barra, boter i 6 ajudants.	En les bateries de la cortina de la muralla, des del peu de la Torre de Sant Pau fins al portal de la Drassana: Cabo dels artillers: Llorens Passolas, Escudeller i 9 ajudants.

Font: BC Fullets Bonsoms n°2483.

En definitiva, el 1649 hi havia 20 bateries que tenien 20 caps i 203 ajudants. El 1652, era governador de la artilleria Francesc Fontanella.

Francesc de Castellví en una referència solta a les *Narraciones históricas*, fa pujar el nombre de peces d'artilleria catalanes durant el setge a 368. Si la dada és certa, ha d'incloure les peces dels calibres més petits.

3. Batalló de Catalunya (gener-març 1651)

Estructura dels terços del Batalló	
<u>Terç del coronel Jaume d'Erill i de Cardona</u> Companyia coronela – Alferes Pau Folch Companyia del sergent major Hipòlit Carreras – Alferes Jaume Damians Companyia del capità Blai Llaurador Companyia del capità Climent Ironda Companyia del capità Pere Pau Cella Companyia del capità Francesc Freixes -Sergent Isidre Campanya Companyia del capità Pere Guitet Companyia del capità Emmanuel Gama de Lobo Companyia del capità Miquel Gil – Alferes Francesc Viader Companyia del capità Bonaventura de Pedrolo	<u>Terç del coronel Josep de Tord i Peguera</u> Companyia coronela – Sergent Pere Pont Companyia del sergent major Francesc Sala Companyia del capità Pere Viver Companyia del capità Francesc Llorens Companyia del capità Ramón Balaguer Companyia del capità Josep Grau Companyia del capità Josep Oreras Companyia del capità Antoni Feliu Companyia del capità Miquel Vilar
<u>Terç del coronel Francesc de Sinisterre i Santa Eugènia</u> Companyia coronela - Alferes Francesc Canaleta Companyia sergent major – Alferes Mateu Gibert Companyia del capità Pere Sentís Companyia del capità Bartomeu Perpinyà Companyia del capità Joan Archs Companyia del capità Francesc Rubió Companyia del capità Rafael Alba Companyia del capità Joan Roma Companyia del capità Aleix de Santdionís Companyia del capità Pere Marès	<u>Terç del coronel Francesc de Mostarós i Bosser</u> Companyia coronela – Alferes Francesc Pastor Companyia sergent major – Alferes Joan Andreu Companyia del capità Isidre Gorchs Companyia del capità Domingo Martínez Companyia del capità Nicolas Simón Companyia del capità Francesc Carbonell Companyia del capità Antoni Riucort – Alferes Joan Llafran Companyia del capità Agustí Prades Companyia del capità Vicenç Ferriol Companyia del capità Pellicer – Alferes Dionís Buixó
<u>Terç de cavalleria del Batalló: Coronel Josep d'Ardena i de Darnius</u> Companyia del mestre de camp general Companyia del capità Josep de Caramany Companyia del capità Julià de Palmerola Companyia del capità Jeroni de Oyanarte – Alferes Josep Piqué Companyia del capità Antoni Riu i de Coronat – Alferes Antoni Pallás Companyia del capità Bernat de Vilallonga Companyia del capità Francesc Borrell Companyia del capità Josep de Ponts i Guimerà	
<u>Prebost: Francesc Almar</u> Un tinent, un cap d'esquadra i 13 soldats.	

Fonts: ACA, Generalitat, Sèrie G n°118 f. 11v-13r (principalment).

Nota: Tots els capitans del terç de cavalleria, excepte Bernat de Vilallonga, servien ja el 1647, junt amb Manel d'Aux. A aquest se li tirava en cara que la seva companyia no havia estat completa per l'anterior campanya i no se li pagaria la remunta d'aquell any. És molt probable que Manel d'Aux passés a servir en el regiment de cavalleria de *Margarit* aquell mateix mateix any de 1647. En efecte, consta que el 1648 el terç de cavalleria del Batalló s'havia completat quan en la campanya de l'any anterior li faltava una companyia.

Font: AHCB Registre de deliberacions 1B II-157 f. 194r.

4. Terç de Barcelona del Mestre de camp, mossèn Francesc de Granollachs (juny de 1651)

Mestre de camp: Francesc de Granollachs i de Millàs

Companyia del Mestre de camp Francesc de Granollachs. Alferes Joan Tiana.

Companyia del Sergent major Francesc Marí. Alferes Joan Vilar.

Companyia del capità Jaume Damians. Alferes Josep Costa.

Companyia del capità Ramón Sardà. Alferes Mateu Forner.

El terç disposa de 561 soldats i 7 oficials de la lleva inicial de 700, pel socors de Tortosa. Aquest terç al que es sumaran tropes del Batalló passarà a ser el terç de Montjuïc amb el Mestre de camp Mostarós.

Font: AHCB IC XVI-9 Dietari tercer del Mestre de Camp Francesc Granollachs i Millas 1651-1652.

5. Exèrcit francocatalà a Catalunya (juny de 1651)

Població/Comarca	Governador/Comandant	Tropes
Àger	Cavaller d'Austrain	Regiment de <i>Vaillac</i> : 200 homes
Alòs (De Balaguer)	Senyor de Rochefertier	30 homes.
Arbeca	Marsé	40-50 homes
Balaguer	Baró de La Fare	Regiment de <i>La Fare</i> : 300-400 homes. Companyia de cavalleria de <i>La Fare</i> . Regiment de cavalleria de <i>Schlack</i> (Weimarià).
Barcelona o voltants A les Drassanes hi ha 600 homes de 2 regiments	Senyor Ferdinand de Marchin	Regiments de <i>Guyenne</i> , <i>Candale</i> , <i>Montpouillan</i> : cadascun de 700-800 homes. <i>Sainte Mesme</i> : 400 homes. <i>Chouppes</i> i <i>Marchin</i> . Regiment de cavalleria de <i>Saint Simon</i> .
Barcelona (Montjuïc)	Francesc de Granollachs	Terç de <i>Barcelona</i> : 561 soldats i 7 oficials.
Barcelona (Drassanes)		Companyia franca ⁴⁵ : c. 15 homes.
Voltants de Barcelona (Besos) fent quarantena i ordres d'anar a França		Regiments de <i>Champagne</i> : 300 homes.
De camí a Barcelona		Regiment de <i>Limousin</i> : 250 homes (almenys 6 companyies). Regiment d' <i>Aubeterre</i> . Regiment de cavalleria de <i>Gesvres</i> .
Cadaqués		Una companyia suïssa.
Camarasa		30 infants i un oficial de la guarnició de Balaguer.
Cardona (castell)	Senyor Beudi	Uns 50 soldats.
Castelló de Farfanya	Senyor de Fidi	40 soldats del regiment de <i>Rébé</i> .
Cervera	Gabriel Puig	Regiment de <i>Mostarós</i> : 200 homes. Regiment de cavalleria de <i>Margarit</i> i de <i>Balthazar</i> : c. 200 genets.. 500 homes del sometent i 800 francesos.
Castell de Bellaguarda	Capità Joan Rafael Pont	L'oficial i 9 soldats del Batalló.
Palamós	Senyor de Château-Roi	Companyia franca d'infants de 40-50 homes

45. Sabem que durant el conflicte, es va aixecar a França una companyia de 300 homes nominals per protegir les Drassanes. De fet hi ha probabilitats bastant elevades que el seu capità es digués Calnières i arribessin a Barcelona a finals de 1648 (SHD A1 110 Document n° 104 f. 2r). Aquests 15 homes podrien ser les restes de la companyia després de 4 anys sense rebre reclutes, estant mancada de pagues i després de patir la pesta. Significativament apareixen entre les tropes pagades per França a la *Relation*, el que gairebé garanteix que fossin tropes d'aquest país.

Població/Comarca	Governador/Comandant	Tropes
Penedès		Terços del Batalló de <i>Josep Tört</i> i <i>Sinesterre</i> . Regiments de <i>La Reine</i> : 700 homes i d' <i>Anjou</i> : 500 homes. Regiment de cavalleria de <i>d'Ardena</i> . Tota la resta de la cavalleria francesa incloent el regiment de <i>Pinós</i> format per uns 40 genets.
Perpinyà	Senyor de Chastillon	Regiment <i>Royal-Vaisseaux</i> .
Prades		Un centenar de catalans del terç del Batalló de <i>Josep de Sacosta</i> .
Roses	Charles La Fare	Regiment del <i>Marquis de La Fare</i> : 300 homes. 1 companyia suïssa (<i>Reissoles</i>): 150 homes.
Salses	Senyor de Boissac	
Santa Coloma de Gramanet fent quarantena i amb ordre d'anar a França		Regiment de <i>Lorraine</i> : 300 soldats.
Sant Feliu de Llobregat		Regiment d' <i>Auvergne</i> : 400 homes.
Sant Roc (Llavorre?)	Senyor de la Drunedère	40 homes.
Talarn	Senyor de Reide	Regiment de <i>Perrault</i> : les restes. Regiment de <i>Montpouillan</i> : capità Lizague.
Tremp	Jaume d'Erill	Terç del Batalló de <i>Jaume d'Erill</i> : 200 homes.
A Catalunya	Baró d'Aletz	Regiment de cavalleria d' <i>Aletz</i> (unes 8 companyies), <i>Marin</i> , <i>Châteaubriand</i> , <i>Colonel général de cavalerie</i> , <i>Gendarmes d'Épernon</i> . Regiments de <i>Lochmann</i> (11 companyies) i <i>Reynold</i> : 1.200 suïssos, principalment de <i>Lochmann</i> .
Total exceptuant el Comtat de Rosselló		7.500 homes i 1.700 cavalls francesos més 800 homes del Batalló, 568 del terç de <i>Barcelona</i> i altres 1.200 suïssos. 600 francesos tenen ordre d'anar a França.

Fonts: Elaboració pròpia a partir de principalment Siri, *Il mercurio* T. XV, [1682] pàg. 632 i ss. i Gualdo Priorato, *Historie delle rivoluzioni di Francia* T. I, [1670] pàg. 645-646.

El regiment de cavalleria de Margarit comptava amb 6 companyies: Mestre de camp, Gaspar de Margarit i de Biure, Josep Bassedes i de Biure, Francesc Calvó i de Gualbes, Manel d'Aux i Borrellas i Carles Caldés.

El regiment de cavalleria de Pinós comptava amb 4 companyies: Mestre de camp, Fonts i dues altres.

6. Exèrcit francès a Barcelona (juliol de 1651)

Regiments d'infants		Regiments de cavalleria	
<i>Reine</i> (30 companyies)	600	<i>Colonel de cavalerie</i>	80
<i>Anjou</i>	450	<i>Saint Simon</i>	30
<i>Gesvres</i> (30 companyies)	400	<i>Feuquières</i>	30
<i>Guyenne</i>	300	<i>Beaujeu</i> ⁴⁶	40
<i>Marchin</i> (10 companyies)	350	<i>Mérinville</i>	25
<i>Montpouillan</i> (20 companyies)	400	<i>Roquelaure</i>	16
<i>Chouppes</i>	50	<i>Châteaubriand</i>	12
<i>Limousin</i> (20 companyies)	400	<i>Marin</i>	10
<i>Lochmann</i> (Suís) (11 companyies)	800*	<i>La Fare</i>	24
<i>Reynold</i> (companyia)	200	<i>Margarit</i> (català), 6 comp.	150
		<i>Marsilly</i> (weimarià), 6 comp.	120
		<i>Gendarmes i cavalls lleugers d'Épernon</i>	40
		<i>Gendarmes i chevaux-légers de Candale</i>	40
		<i>Cavalls lleugers de Biron</i>	22
		<i>Cavalls lleugers de Schomberg</i>	24
Total	4.050	Total	663

Fonts: BNF Manuscrit français 4234, f. 32v-33r i ACA, Manuscrits, Miscel·lània n°31 f. 44r.

(*) El regiment havia de tenir uns 1.000 soldats enlloc dels 800 indicats. Altres fonts xifren els suïssos en 1.200, xifra més coherent amb el fet que el juliol de 1652 quedessin uns 900 infants suïssos a Barcelona.

7. Tropes franceses enviades de Catalunya al sud de França per refer-se de la pesta

Regiment de *Champagne*: 30 companyies.

Regiment de *Lorraine*: 30 companyies.

Total: uns 600 infants

8. Tropes franceses que deserten junt a Ferdinand de Marchin (setembre-octubre de 1651)

Infanteria:

Regiment de *Marchin*: 10 companyies. 350 soldats.

Regiment de *Montpouillan*: 20 companyies. 400 soldats.

Regiment de *Gesvres*: 10 companyies* – c. 60 soldats.

Regiment de *Limousin*: c. 12 companyies. c. 150 soldats*.

Diversos soldats dels altres regiments de guarnició a Barcelona fent pujar el total a uns 1.000.

Cavalleria:

Regiment de *Marchin*: 8 companyies. c. 250 genets.

Regiment de *Balthazard*: 7 de les 8 companyies (la companyia mestre de camp, del capità Lazère, es quedà a Catalunya). c. 150 genets.

46. Es tracta del regiment de cavalleria conegut també com de *Grancé*. El seu coronel era igualment Comte de Beaujeu.

Regiment de *La Mothe-Houdancourt*⁴⁷ (part): Probablement 5 companyies. c. 50 genets.
Regiment de *Marcousse*: probablement 8 companyies. c. 200 genets.
Regiment de *Gault*: 6 companyies. c. 100 genets
Regiment de *Mérinville*: (la meitat dels efectius de les 9 companyies, que quedarien reduïdes a 5 o 6) c. 80 genets.
Diversos genets d'altres regiments que fan pujar el total a uns 1.000.

Artilleria:

4 peces

Total: Uns 1.000 infants, formats en 2 tropes, 1.000 genets formats en 4 tropes i 4 peces d'artilleria. A aquests, s'afegiran almenys 460 presoners francesos que els hispànics alliberen. 50 a Mataró, transportats per la galera *Quatralba* i 410 a Benasc.

(*) Nota: El regiment de Limousin no s'esmenta en cap crònica com a formant part de les tropes que se'n van amb Marchin. Però la baixada d'efectius a Barcelona és massa significativa. La baixada d'efectius de Gesvres ens fa dubtar que fossin 10 companyies les que van marxar cap a França, probablement serien menys.

9. Terç de Montjuïc de Francesc de Mostarós (setembre 1651-octubre 1652)

Mestre de camp: Francesc de Mostarós i Bosser (i a la seva mort Isidre Gorchs i després Pere Sentís, el 17 d'agost de 1652).

Tinent de Coronel: Isidre Gorchs

Companyia coronela

Companyia del capità Agustí Prades

Companyia del capità Nicolas Simón

Companyia del capità Dionís Buixó

Companyia del capità Francesc Pastor

Companyia del capità Francesc Carbonell

Companyia del capità Francesc Llorens (inicialment del terç de *Josep Tort*)

Companyia del capità Vidal

Companyia del capità Pere Sentís (inicialment del terç de *Francesc Sinisterre*)

Aquest terç es formà amb la fusió del terç del Batalló de Mostarós amb el de Barcelona de Francesc de Granollachs i algunes companyies soltes dels altres terços del Batalló. Com es pot veure, els comandants del Batalló, molt més veterans, conservaren els seus càrrecs. Les fonts indiquen que comptava amb uns 600 soldats; uns 200 del batalló i la resta les tropes del terç de Barcelona, (disminuïdes per la pesta) i nous reclutes de la lleva dels 2.000 homes. És molt probable que el terç comptés amb 10 companyies. Tenim constància de tropes d'almenys tres altres capitans de terços del Batalló dins de Barcelona durant el setge. Són les companyies dels capitans Rubió, del Terç de *Sinisterre*, de Blai Llaurador, del Terç de *Jaume d'Erill* i la de Pau Cella, també del Terç de *Jaume d'Erill*.

El 16 de juliol de 1652, els capitans Jaume Damians i Ramón Sardà, que havien format part del terç de Barcelona, participen en l'assalt del Fort dels Reis. Dirigeixen les milícies gremials de Barcelona, a menys que haguessin tornat a reincorporar-se al terç de *Montjuïc*.

El setembre de 1652, el terç només tenia 5 capitans, dels que 4 moriren en la batalla de Valldonzella.

Fonts: BC, Fons Històric de l'Hospital de Santa Creu. *Llibre de soldats y paysans 1651-1653*. BUB Manuscrit 225. *Dietari de Miquel Parets Vol. 2*. Manual de Novells Ardits T. XV [1916] pàg. 280.

47. En realitat el nom del regiment era formalment *Foucault*.

10. Cavalleria francocatalana que entra a Barcelona (24 d'octubre de 1651)

Terç de cavalleria del Batalló de Josep d'Ardena (comte d'Illa): c. 250 genets. (Les companyies de Josep de Ponts, baró de Montclar, i de Oyanarte amb almenys 40 genets van quedar al Vallès, per tant devia entrar amb 6 companyies).

Regiment de cavalleria d'*Aletz*: c. 30 genets.

Regiment de cavalleria de *Pinós*: c. 30 genets.

Genets d'altres regiments: c. 50 genets.

En total aquestes forces sumaven al voltant de 400 genets incloent oficials.

Tenint en compte aquesta entrada, es repartirien a partir d'aleshores les següents racions de pa de munió:

Racions de pa repartides a la cavalleria el 26 d'octubre de 1651	
Regiment	Racions
<i>Colonel</i>	80
<i>Saint Simon</i>	50
<i>Mérinville</i>	30
<i>Roquelaure</i>	24
<i>Feuquières</i>	40
<i>Marsilly</i> (abans <i>Schack</i>)	145*
<i>Ardena</i> (Batalló)	200
<i>Beaujeu</i>	60
<i>Pinós</i> (antic <i>Bentivoglio</i>)	36
<i>Châteaubriand</i>	16
<i>La Fare</i>	30
<i>Aletz</i> ⁴⁸	30
<i>Margarit</i> (català)	200**
<i>Marin</i>	15
Total	936

Font: AHCB *Deliberacions de guerra 1B III-5* foli sense numerar després del 77v.

* Inclou un suplement de 20 pans que no s'ha sumat al total, ni aquí, ni tampoc en el document original.

** Els efectius eren aproximadament la meitat dels del regiment d'Ardena. L'augment de racions podria ser una forma de remunerar a Margarit durant el setge.

48. 4 companyies quedaran fora de Barcelona.

11. Exèrcit de socors de La Mothe-Houdancourt (gener-abril de 1652)

Origen	Regiment infanteria	Companyies teòriques	Companyies reals	Regiment/ companyia de cavalleria	Companyies
Exèrcit de Saint André Montbrun	<i>Normandie</i>	30	30	<i>Boissac</i>	8
	<i>Bretagne</i>	30	21	<i>Saint André Montbrun</i> VII-1651: 400 genets	7
Vinguts d'Arles el XI-1651. Entre <i>Angoulême</i> i <i>Vendôme</i> no sumaven 1.000 homes	<i>Aiguebonne</i> L'octubre era a Itàlia	20	10	<i>Ferron</i>	7
	<i>Angoulême</i>	15	0	<i>Prince Maurice</i>	6
	<i>Vendôme</i>	20	10	<i>Ternes</i>	5
Envià teòricament el XI-1651	<i>Mérinville</i> Reconstituït	20	0	<i>Pardaillan</i>	4
Baixa amb barques el Roina i navega a Montpeller. És a Arenys de mar el 15-II-1652 i el III-1652 a Sant-Boi.	<i>Chevalier d'Austrain</i> : 500 homes (400 quan arriba a Arenys)	10	10	<i>Ferté-Seneterre*</i>	4
				<i>Rochelidoux</i>	4
				<i>Saint Germain d'Apchon</i>	4
				<i>Aligre</i>	3
				<i>Monsieur de Moret</i>	2
				<i>Gardes de La Mothe-Houdancourt</i> . (Aixecats de nou).	1
				<i>Gardes de Saint-André Montbrun</i>	1
				<i>Gendarmes Prince Tomas de Savoie</i>	1
				<i>Gardes du Prince Tomas de Savoie</i>	1
				<i>Cavalls lleugers de Pienne</i>	1
				<i>Cavalls lleugers de Varsy</i>	1
				<i>Carabins de Ville**</i> ⁴⁹	1
				<i>Carabins de Monti**</i>	1
Total	7 regiments	145	81	Total 11 regiments i 8 companyies soltes	58 i 4 ja presents

Fonts: Manual de Novells Ardits, Tom XV [1916] pàg. 567-568, ANF Archives de la Maison Gramont A 101/H2 Document n°56 i SHD Anciens Fonds A1 158 f. 270r.

(*) El regiment venia d'Itàlia però havia estat allotjat al Llenguadoc durant l'hivern.

(**) Es tracta de tropes que venien d'Itàlia pels que només es coneix la presència d'una companyia de carabiners a Catalunya, al igual que el setembre de 1650⁵⁰.

La diferència entre companyies reals i les teòriques són tropes que encara que es va anunciar el seu enviament a Catalunya, el maig de 1652 encara estaven a Toló, a l'espera de passar a Catalunya i el regiment de *Mérinville* d'infanteria del que no es té notícia a Catalunya.

49. El regiment de cavalleria de Ville tenia almenys 2 companyies que s'estaven a Cordes el 15 de març de 1652. Inventaire-sommaires... Cordes [1903] pàg. 223.

50. El setembre de 1650, el regiments de Monti i de Ville disposaven d'una companyia de carabiners cadascun. BNF Manuscrit Français n° 4208 f. 321v.

12. Lleves catalanes de sometent (1649-52)

12.1. La lleva de setembre a novembre de 1649

Crida a sometent el setembre de 1649		
Procedència	Terç/companyies/lleva	Nombre d'homes
Ciutat de Barcelona (100 a Montjuïc – 200 amb l'exèrcit)	Lleva	300
Ciutat de Girona	2	200
Vegueria estreta de Girona	2	150
Capítol de la Catedral de Girona		45
Besalú, Banyoles, la Bisbal i viles veïnes	1	100
Eclesiàstics del Bisbat de Girona	1	80
Batllies de la Vegueria de Girona		50
Cavallers i ciutadans de Girona		50
Familiars de la Santa Inquisició		80
Vila d'Hostalric i Vescomtat de Cabrera i Bas		160
Ciutat de Vic	3	275
Capítol, Catedral i beneficiats de Vic	1	80
Vila d'Olot	1	115
Vila de Camprodon		35
La Seu d'Urgell	1	100
Sabadell	1	100
Manresa	2	200
Vila de Berga i Bagà (50 de Berga i 30 de Bagà)		80
Vila de Sallent	1	75
Vila de Ripoll (i Ribes)	1	100
Vila de Sant Feliu Sasserrres		24
Vila de Moià		25
Vila de Puigcerdà i la Cerdanya	1	100
Vila de Cardona	1	80
Vila de Solsona		100
Viles de Granollers i de Cardedeu		60
Vila de Santa Coloma, els indrets del Comtat i altres viles de la Segarra		241
Rosselló i el Conflent	1 Terç (4 companyies del Rosselló i una del Conflent)	500
Lleves dels diputats als voltants d'Esparreguera quan es retiren els enemics		138
Per la defensa de Cervera, de Cervera, Pons i altres viles de la vegueria de Cervera i Lleida	2	180
Vila de Prats de Rei i altres		42
Vila de Calaf i les veïnes		37
Vila de Torà i els contorns		36
Vila de Guissona i adjacents		35
Vila d'Igualada	Lleva	30
Sanahuja, Salvanesa i Palou		17
Sotsvegueria d'Igualada		53
Vegueria de Manresa		60
Comtat d'Empúries i de Cadaqués per la defensa de Cadaqués	1	100
Comtat de Peralada		100
Vila de Figueres i viles veïnes per la defensa de Roses		200
Vila de Palamós i viles veïnes per la defensa de Palamós		200
Vila de Calonge i veïnatge		200
Vila de Palafrugell i veïnatge		300
Vila de la Bisbal i veïnatge		300

Vila de Peratallada		50
Vila de Ullastret i termes adjacents		200
Vila de Morell		30
Vila de Begur i rodalies		100
Vila de Torroella de Montgrí		50
Vila del Palau		100
Vila de Pals		50
Milícies de Tordera, Massanet, Vidriera, Riu d'Arenes, Sils i Vallcanosa, Casserans, Brel i Vilabella, Palau Tordera, Sant Salvador de Breda, Gualba, Santa Sucasara, Malgrat, Palafolls i Anglès. Serveixen junt a 90 genets francesos per defensar la costa entre Blanes i Palamós.		63
De la Seu d'Urgell, Vall d'Aran, Puigcerdà, per la defensa de la Vall d'Aran.		600
Total		6.776

Font: BNF Manuscrit espagnol n°116 f. 569-572. i AMAE C.P. Espagne n°29 f. 284r-285v.

12.2. Llevs de 1651-52 documentades en diversos arxius o referències literàries

Argentona: 12 mosqueters de lleva i 25 miquelets voluntaris, l'agost de 1651.

Berga: 50 soldats, dos sergents i un capità⁵¹. Novembre de 1651.

Caldes de Montbui: Una companyia amb l'alferes Gaspar Roig. Juliol de 1651.

Girona: 200 homes alistats a partir del juliol. Una companyia a Mataró l'agost de 1651. 120 homes a les ordres del sergent Sampsó en la lleva del sometent de desembre de 1651, s'integraran en un terç de la vegueria de Girona, que havia de tenir uns 1.000 infants i que inclou una companyia de la Inquisició. El gener la ciutat fa una lleva de 120 soldats que s'integren en el terç. El 11 d'agost de 1652, 60 soldats de la companyia del capità Llorens surten de Girona. El 27 de setembre de 1652, surt Rafael de Raset amb 50 homes del sometent i va a Sant Feliu de Guíxols.

Manresa: Dues companyies que s'envien a Cervera el juliol de 1651. S'envien 100 soldats a Granollers el novembre de 1651.

Mataró: Dues companyies a finals de juliol de 1651.

Olot: una companyia amb 50 soldats, 2 sergents, 1 capità. Aixecada el novembre de 1651, el març de 1652 només queden 31 homes i Felip Copons demana que es completi. El juliol de 1652 la companyia torna a Olot.

La Seu d'Urgell: 25 soldats (20 de la vila i 5 del Bisbat), el 28 de juny de 1651. 16 soldats més l'agost de 1651 que van a Tremp. El 28 d'octubre de 1651, s'acorda fer 35 soldats per socórrer Barcelona, incloent els que estan a Tremp. Al final, els soldats de Tremp quedaran retinguts i el gener s'enviaran 30 soldats a les ordres del cònsol i capità Miquel Batlle a Esparreguera. L'agost de 1652 s'enviaran 30 soldats cap a Barcelona. El Capítol en farà 20 més l'octubre, però les darreres llevs no sortiran de La Seu.

Solsona: 4 companyies; una a Barcelona durant el setge i 3 a Tremp el juliol de 1651.

Terrassa: una companyia de 60 soldats el juliol de 1651⁵².

Vic: un terç el juliol de 1651. 3 companyies de 90, 84 i 52 homes el 17 d'agost de 1652.

Font: AHCB 1B X-85, 1B X-86, ACA, Generalitat, Sèrie general (N) 57 f. 104r. i Espino: Guerra, fronteres... [2015] p. 77.

51. ACG Llibre de resolucions 1650-1665. Sense numerar. Entrada de 31 d'octubre de 1651.

52. AHCB Cartes comuns originals, 85 f. 227r.

12.3. Lleves documentades en la *Relació fidel i exacta* de Margarit:

Terç/Regiment	Efectius segons Margarit	Efectius segons Jeroni del Real
Regiment del Batalló de Gabriel Puig (Nova recluta)	800*	No en parla
Terç de la Vegueria de Barcelona. Lloctinent coronel, Narcís Sala.	400	No en parla
Terç de la Ciutat i Vegueria de Girona. Mestre de camp, Narcís Sampsó. Lloctinent coronel, el capità Guerau Raset. Jeroni del Real fa mestre de camp del terç de la Vegueria de Girona a Guerau Raset.	700	Terç de Girona: 800 (companyia de Girona: 120 homes)
		Terç de la Vegueria de Girona: 600
Terç de la Vila i Vegueria de Vic. Mestre de camp, el Batlle de Vic. Lloctinent coronel, el senyor Vilalta.	500	No en parla
Terç de la Ciutat i Vegueria de Manresa i del Capítol d'Urgell. Mestre de camp, Josep de Tord. Lloctinent coronel, el senyor Bosch.	800	No en parla
Terç de la Vegueria de Puigcerdà i de la Vegueria de Camprodon. Mestre de camp, el Batlle de Puigcerdà. Lloctinent coronel, el senyor Tost.	500	No ho indica
Terç de la Ciutat de Perpinyà i de les vegueries del Rosselló i de Conflent. Mestre de camp, el senyor Masdeu. Lloctinent general, el senyor Ribot.	500	No ho indica
Terç del Ducat de Cardona. Mestre de camp, el senyor Soler (Coronel del Batalló).	400	No en parla
Terç de les Baronies de Josep de Margarit. Mestre de camp, Jaume Brunet i Puig. Lloctinent coronel, el senyor Saló.	500	No en parla
Terç de la Vila i Comtat d'Empúries. Comandat per Francesc de Barutell ⁵³ .	300	400
Total	5.400	--

Font: BNF Manuscrit français 4234, f. 74v-75v. i Jeroni del Real Vol. 2 pàg. 281-282.

Altres fonts xifren la lleva del sometent en 4.000 homes a finals de gener de 1652. A començaments de febrer, La Mothe-Houdancourt fa tornar a casa 2.000 infants del sometent. El març, el comte de Mérimville indica que vegueries que paguen lleves de 600 homes només en tenen 150 amb l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt⁵⁴. El 22 d'abril, de la lleva només queden 800 catalans amb l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt. Creiem més fiable a Jeroni del Real pel que fa a les lleves properes a Girona.

(*) No sembla que la recluta fes més de dos o tres centenars d'homes.

53. Anomenat també com a regiment de l'Empordà. Un capità d'aquest terç era Josep de Ricart. Gazette... [1653] pàg. 804.

54. SHD A1 137 Document n°54 f. 9r. Carta del 12 de març de 1652 de Mérimville a Le Tellier.

13. Tropes francocatalanes a Barcelona (juny de 1652)

Regiment/companyia	Efectius (Officials/sergents/soldats)	Regiment/companyia	Efectius (Officials/soldats)
<i>Auvergne</i>	7/10/30	<i>Colonel de cavalerie</i>	17/80
<i>Candale</i>	2/2/8	<i>Saint Simon</i>	8/30
<i>Aiguebonne</i>	12/12/24	<i>Mérinville</i>	9/35
<i>Vaillac</i>	5/12/30	<i>Roquelaure</i>	8/31
<i>Rébé</i>	4/1/0	<i>Aletz</i>	7/30
<i>Austrain</i>	7/10/14	<i>Ardena</i> (del Batalló)	c. 25/180
<i>Soler</i> (català)	5/6/75	<i>Châteaubriand</i>	7/30
<i>La Reine</i>	31/30/180	<i>Beaujeu</i>	8/16
<i>Anjou</i>	24/24/70	<i>Feuquières</i>	16/29
<i>Gesvres</i>	34/34/140	<i>Margarit</i> (català)	21/65
<i>Guyenne</i>	23/22/100	<i>Marin</i>	4/20
<i>Limousin</i>	15/24/70	<i>La Fare</i>	8/32
<i>Chouppes</i>	3/4/20	<i>Pinós</i>	8/36
<i>Lochmann</i>	c. 850 soldats	<i>Marsilly</i>	24/80
<i>Reynold</i>	c. 80 soldats	<i>Boissac</i>	2/13
<i>Guardia drassanes</i>	c. 10 soldats	<i>Saint André</i>	2/15
		<i>Ferron</i>	2/14
		<i>Ternes</i>	1/11
		<i>Pardaillan</i>	1/9
		<i>Moret</i>	5/27
		<i>Prince Maurice</i>	2/9
		<i>Gendarmes del Prince Tomas</i>	1/47
		<i>Gardes del Prince Tomas</i>	
		<i>Gardes de La Motbe- Houdancourt</i>	No indicat
		<i>Cavalls lleugers de Varsy</i>	No indicat
		<i>Candale, Cavalls lleugers d'Épernon, de Schomberg i de Biron</i>	6/70
Total	c. 2.060	Total	c. 1.000

Font: AHCB *Deliberacions de guerra 1B III-5*. Folis sense numerar entre els 128v i 129r.

14. Tropes francocatalanes fora de Barcelona (sense data, però finals d'agost de 1652)

Regiment/companyia	Efectius (Soldats)	Regiment/companyia	Efectius (Capitans/Oficials/soldats)
Infanteria de l'exèrcit d'Itàlia		Cavalleria de l'exèrcit d'Itàlia	
<i>Normandie</i>	180	<i>Boissac</i>	5/12/53
<i>Auvergne</i>	25	<i>Saint André</i>	1/8/53
<i>Vaillac</i>	res	<i>Feron</i>	2/11/49
<i>Vendôme</i>	80	<i>Prince Maurice</i>	1/13/46
<i>Bretagne</i>	40	<i>Ternes</i>	2/8/39
<i>Anduze</i>	40	<i>Aligre</i>	2/5/53
<i>Candale</i>	res	<i>Pardaillan</i>	0/8/23
<i>Aiguebonne</i>	30	<i>Saint Germain d'Apchon</i>	1/5/22
		<i>Moret</i>	0/3/14
		<i>Pienne</i>	1/1/12
		<i>Monty</i>	0/1/26
		<i>Ville</i>	0/1/25
		<i>Varcy</i>	0/1/7
Total	395	Total	13/77/418
Catalans (infanteria)		Cavalleria de l'exèrcit de Catalunya	
Cossos sense determinar	200	<i>Aletz</i> (4 comp.)	c. 60
		Resta	c. 40
		Total	100 ⁵⁵
Total infanteria	595	Total cavalleria	c. 608

Font: Elaboració pròpia a partir de SHD *Anciens fonds A1 137 bis Document n°533 f. 1r-2r*.

Nota: els oficials inclouen els tinents i mariscals dels allotjaments. Els soldats inclouen els cornetes.

15. Exèrcit de socors de Plessis-Bellière (octubre de 1652)

Regiment d'infanteria	Companyies	Regiment de cavalleria	Companyies
<i>Auvergne</i>	30 ⁵⁶	<i>Anjou</i>	12*
<i>Navailles/Saint Geniez</i>	20*	<i>Mazarin</i>	10*
<i>Poitou</i>	20*	<i>La Vilette</i>	12**
<i>Harcourt</i>	20	<i>Harcourt</i>	12*
<i>Gramont</i>	12*	<i>Esclainvilliers</i>	7
<i>Noirmoutiers</i>	20*	<i>Espiez</i>	6**
<i>Mazancourt</i>	20*	<i>Lislebonne</i>	8**
<i>Saint Luc</i>	20*	<i>Brégy</i>	7*
<i>Poyanne</i>	20**	<i>Langetz</i> ⁵⁷	7*
		<i>Gardes de Plessis-Bellière</i>	1
		<i>Gardes de Gramont</i>	1
Total 9 regiments amb uns 3.000 infants	182	Total uns 1.200 genets en 9 regiments i 2 companyies	81

Fonts: Inventaire-sommaires ... Tarn Tome III – Archives civiles [1889] pàg. 288, AMAE C.P. Espagne n°31 f. 24r., SHD A1 137bis f. 408r., *Historia delle revolutioni di Francia...* [1655] Llibre IX, pàg. 51. BNF Manuscrit français 4224 f. 200r-203r.

(*) Dades de 1653.

(**) Dades de desembre de 1653.

Nota: L'exèrcit no va entrar al Principat el 1652, arriba al Rosselló el 2 de desembre. Les restes d'unes poques companyies del regiment d'*Auvergne* estaven a Barcelona, esperant per integrar-se en el cos del regiment. Els regiments de *Saint Luc* i *Bénac*, que s'havia unit després a l'exèrcit, comptaven amb uns efectius tant febles que foren enviats a Guyena a fer reclutes. AMAE C.P. Espagne n°26 f. 208r-210r.

55. Malgrat el document indica que són 100 genets, dades posteriors xifran els genets de l'exèrcit de Catalunya en 200 i en més de 700 els genets francesos disponibles a l'exterior de Barcelona durant la batalla de Valldonzella.

56. Encara que hi havien soldats del regiment a Barcelona, s'havien de reincorporar al regiment (de nova lleva) tant aviat com fos possible junt amb les seves antigues banderes. BNF Châtre de Cangé Res. F 186 f. 115r.

57. El regiment està indicat com a Canget per Vittorio Siri. S'allotjà al Llenguadoc l'hivern de 1652-53.

16. Altres forces terrestres

Companyia de soldats irlandesos: 48 irlandesos que alliberats a França, havien d'integrar-se a l'exèrcit hispà van ser subornats i integrats en l'exèrcit català per la Diputació, el novembre de 1651, en el seu pas per Manresa.

17. Altres forces marítimes

Le Lion Couronné: 27 canons el 1648. 15 de bronze (4 de 18 ll./2 de 16 ll./3 de 12 ll./6 de 8 ll.) i 12 de ferro (12 de 12 ll.). 30 canons el 1651. Una andanada disparava almenys 322 lliures. Desplaçament 400-450 tones. Tripulació 5 oficials i 150 mariners i 50 soldats amb 100 mosquets i 87 piques. Capturat a Formentera, el 17 juny de 1651, per les esquadres de galeres de Nàpols i Sicília de Joan d'Àustria.

Nostra Senyora de la Concepció: 30 canons i 8 pedrers de bronze. Desplaçament: 600 tones. Capità Ferret. Capturat a Blanes, el 28 d'abril de 1651, per les galeres hispàniques. Segons les dades de les Deliberacions del consistori, a finals de 1648 arribaven 14 pedrers de bronze i 8 canons de ferro de França per armar la nau.

Font: ACA, Generalitat, Sèrie general, (N) 203 f. 336r i (N) 204, f. 387r.

18. Esquadra naval del Cavaller de La Ferrière (juliol-agost de 1652)

Vaixells del Rei (3):

Le Brézé: 42 canons, 30 de bronze (4 de 36 ll./10 de 24 ll./10 de 18 ll./1 de 16 ll./1 de 12 ll./4 de 10 ll.) i 12 de ferro (6 de 18 ll./6 de 12 ll.). Una andanada pesava 812 lliures. Desplaçament: 850 tones. Tripulació: 5 oficials, 250 mariners i 80 soldats. Vaixell de l'Almirall La Ferrière.

Le Chasseur: 30 canons, 24 de bronze (4 de 24 ll./16 de 12 ll./4 de 6 ll.) i 6 de ferro (6 de 12 ll.). Una andanada pesava 384 lliures. Desplaçament: 400-500 tones segons les fonts. Tripulació: 5 oficials, 135 mariners i 45 soldats.

Le Soleil: 36 canons, 24 de bronze (4 de 36 ll./10 de 18 ll./6 de 12 ll./2 de 8 ll./2 de 3 ll.) i 12 de ferro (8 de 18 ll./4 de 12 ll.). Una andanada pesava 610 lliures. Desplaçament: 650-700 tones segons les fonts. Tripulació: 5 oficials, 180 mariners i 60 soldats amb 174 mosquets i 105 piques. Capità: Cavaller Du Parc.

Mercants armats (5):

Le Marabout: 36 canons i 6 pedrers. Capturat el novembre de 1651 (Genovès). Capità: Cavaller de Mesgrigny.

La Charité: 32 canons.

Le Samson: 30 canons. Capturat el novembre de 1651 (De Lubeck, amb bandera de Dunkerque).

Le Pêcheur de Baleine: 30 canons.

Mercant marsellès de nom desconegut: 40 canons.

Brulots (4):

Brulot del senyor de la Giraurdière.

Brulot del senyor de Cariton.

Brulot *La Concorde*. Capità senyor Pierre de Fricambault. (El 1666 la tripulació era de 25 mariners).

Un altre brulot.

Tots els brulots estarien armats amb 4 canons. Els brulots tenien normalment una tripulació de 30 homes (5 oficials i 25 mariners) i eren antics pataixos o flautes d'entre 250 i 150 tones de desplaçament (normalment tenien 200 tones). Algunes vegades, però poques, eren antics vaixells de 400 o 500 tones.

Barques:

6 barques amb provisions pagades pel senyor de La Ferrière.

30 barques de particulars amb provisions dels ports de Provença i el Llenguadoc.

Nota: Els calibres dels canons, els mariners i els soldats són els que tenien els vaixells a finals de l'any 1648. Podria ser que el 1651-52, amb la majoria de la flota ancorada al port, els pocs vaixells disponibles estiguessin armats amb més canons. És el cas pel *Lion Couronné*.

En els vaixells del rei i en els cinc mercants armats embarcarien soldats del regiment de *Valois*, designat a l'efecte. També estarien disponibles altres soldats dels regiments designats per anar a Catalunya i que encara estaven en ports francesos.

Fonts: BNF Mélanges de Colbert, 62 f. 415r-416r, 491r. Bremundan, *Historia de los hechos del Serenísimo Señor Don Juan de Austria en el Principado de Cataluña*. Parte I. [1673] pàg. 316-317.

ANNEX 3: DETALL DE LES FORCES HISPÀNIQUES

1. Exèrcit hispànic de Catalunya (juny 1651)

Exèrcit d'Aragó: 6.153 infants, en 271 companyies: 100 d'espanyols, 60 d'italians, 62 de valons i 49 d'alemanys.
2.050 en 63 companyies de guarnició a Fraga, Mequinensa, Montsó, Lleida, Flix, Tortosa i Torre de Sant Joan.
3.242 genets en l'exèrcit de campanya.
216 genets de guarnició a Fraga, Mequinensa, Montsó, Lleida, Flix, Tortosa i Torre de Sant Joan.
Total cavalleria de campanya: 2.307 cavalls. 935 genets desmuntats.
Total cavalleria 80 companyies.

Surten cap a Barcelona: 5.760 infants, 2.307 genets, 22 peces d'artilleria, 6 trabucs, 496 carros i 517 mules.

5 companyies catalanes de la Castlania d'Amposta i Comtat de Prades.

3 companyies catalanes de la Ribera d'Ebre.

Guarnició de Tarragona: Baltasar de Rojas Pantoja.

Companyia de cavalleria del capità Bedmar: 40 genets.

4 peces de 24 lliures.

Font: Cròniques de la guerra dels segadors [1993] vol. III pàg. 192.

2. Exèrcit hispànic de Joan d'Àustria que assetja Barcelona

Capità general: Marquès de Olías y de Mortara.

Mestre de camp general: baró de Seebach.

General de la cavalleria: comte de Haro.

General de l'artilleria: Fra Juan de Pallavicino.

Terç de la *Guardia*:

Terç de *Gaspar de la Cueva*:

Terç de *Juan del Castillo*: Sergent major Agustín de Bustos.

Terç de *Lisboa*:

Terç de *Pedro de Viedma*: 300 soldats.

Terç de *Luis Juan de Torres*:

Terç aragonès de *Francesc de Sada*: 10 companyies.

Terç aragonès de *Pedro Estevan*: 10 companyies.

El 1652 aquests terços aragonesos van rebre noves lleves i van quedar formats com:

Terç aragonès de *Gerónimo Agustín de Villavicencio* (10 companyies)

Terç aragonès de *José Temprado* (10 companyies)

Terç aragonès de *Zaragoza*: Mestre de camp Lorenzo de Herbas fins maig 1652 i després de la seva mort Josep de Foces. Tenia inicialment uns 1.000 homes.

Terç de *València*: 10 companyies i 1.200 homes. 387 homes l'agost de 1652.

Regiment alemany de *François Chappuis*

Regiment alemany d'*Ercole Visconti*: format originàriament el 1647 amb 10 companyies i 1.300 soldats.

Regiment alemany de *Luís Duhamel*

Regiment alemany de *Iaques*

Regiment alemany d'*Honorio Roldan*: 4 companyies i 150 homes.

Regiment borgonyó del *Barón de Seebach*

Terç italià de *Tiberio Carrafa*

Terç italià de *Marco Antonio Genaro*

Terç napolità del *Barón de Amato*

Terç napolità de *Domenico Melon*

Terç napolità de *Lucas Eugenio Farnese*

Terç való del *Barón de Clerch*

Terç való d'*Alberto Calone*

Terç való de *Juan Franqué*. A la seva mort, serà el seu Mestre de camp, Francisco Franqué.

Terç irlandès del *Conde de Tyrone*

Terç irlandès de *Cristóbal O'Brien*

Cavalleria

Companyia de *Corazas de la Guarda de S.A.*: capità Antonio de Cardona.

Companyia d'*Arcabuceros de la Guarda de S.A.*

Companyia de *Guardia del Marqués de Seebach*

Tros de *las Guardias Viejas*: Comissari general Gregorio de Castro.

Tros de *Flandes*: Comissari general Julio Vizconde. Uns 600 genets

Tros de *Borgoña*: Comissari general Dionisio Putier. senyor de Sone. Uns 600 genets.

Tros de *las Órdenes*: Comissari general Fernando Gallo.

Tros del *Rosellón*:

2 companyies de miquelets catalans comandades pel monjo Bernat Llop de Poblet.

Companyia de Joan Nomdedeu.

26 canons: 3 canons de batre, 3 mitjos canons, 6 quarts de canó, 6 sacres, 6 mansfelts.

6 trabucs per a bombes (morters): 5 de bronze i 1 de ferro.

Multitud de pedrers (canons de calibre molt petit).

A partir del 9 de novembre, 25 peces d'artilleria més transportades per la flota.

Fonts: BNE *Tomo tercero en diario de lo sucedido a S.A. el Señor Don Juan en el sitio de Barcelona...* Barcelona, 1652. Manuscrit n° 2068, *Conquista de Cataluña...* [1652], *Historia del Serenísimo...* [1673], la *Relation fidèle et exacte...* [1653] i *Anales de Aragón desde el año 1525 al de 1590...* [1697].

3. Reforços hispànics que arriben durant el setge

26-X-1651 40 cavalls per remuntar en una sagetia.

2-XI-1651 Alonso de Molina amb 70 soldats reformats. En 3 pataixos sortits de Cadis i que els embarquen a Vinaròs.

24-XI-1651 Terç de *València*: 150 soldats pagats pel Bisbe i governador que s'integren al terç. Mestre de camp Joan Ferrer. Format per 10 companyies.

7-XII-1651 150 soldats de les llesves de Castella per via marítima. 400 quintars de pólvora i 60 sacs de farina.

8-XII-1651 30 soldats en una galera d'Espanya.

22-XII-1651 Terç de *Jaén*: 500 soldats per via marítima. Mestre de camp Pedro de Viedma.

29-XII-1651 Terç de *València*: 90 soldats en 1 companyia.

- 29-XII-1651 Lleves de Castella: 210 soldats.
- 30-XII-1651 Expedició des de Tarragona per via terrestre: 2.100 infants, 600 genets, 2 peces d'artilleria i 36 carros.
Terç aragonès de *Martín de Azlor*: 1.100 soldats en 10 companyies.
Terç de *Tarragona*: 900 soldats en 10 companyies i 110 soldats en 1 companyia d'aranesos.
Mestre de camp Pere de Montargull i Sergent major Joan de Mata.
600 genets.
- 4/5-I-1652 600 soldats de les lleves de Castella i d'Aragó.
- 11-I-1652 550 soldats de Màlaga en un vaixell holandès (desembarquen el dia 15).
- 15-I-1652 170 soldats de les lleves de Castella. Des de Tarragona amb els vaixells del Marquès de Bayona.
- 18-I-1652 150 infants de les lleves de Valladolid amb la galera *Milícias de Sicília*.
- I-1652 Terç de *Diego de Aragón*.
- 4-II-1652 700 infants alemanys vinguts de Finale. 11.300 faneques de blat, 2.000 quintars de galeta i fesols.
- 6-II-1652 240 infants italians del terç del comte de *Francesco de Aresi*, vinguts de Finale, en una pollanca.
- 7-II-1652 700 infants en 6 tartanes escortades per 2 galeres de Nàpols des de Mallorca. 24 tartanes més amb bastiments escortades per la *Capitana de Sicília* des de Tarragona.
- 10-II-1652 500 italians en les galeres de l'esquadra d'Espanya.
- 13-II-1652 400 sacs de farina amb una sagetia de València.
- 15-II-1652 30 cavalls de remunta en una sagetia des de Tarragona.
- 16-II-1652 200 infants i bastiments amb la galera *San Paulino* de Nàpols.
- 18-II-1652 120 faneques de civada, 60 de blat i una partida de galeta en el vaixell el *Gran Alejandro*, des de Sardenya.
- 19-II-1652 Resta de la infanteria de Finale i el Mestre de camp Francesco de Aresi, en dos vaixells.
- 24-II-1652 100 genets muntats des de Tarragona. Es retiren 425 cavalls debilitats per cuidar-los.
- 9-III-1652 300 infants biscaïns i 60 cavalls en una sagetia. Des de Tarragona.
- 16-III-1652 550 infants en el vaixell *San Martín*.
- 4-IV-1652 170 soldats en 2 companyies, una de navarresos i una altra de madrilenys. 300 mariners mallorquins es divideixen entre la flota.
- 6-IV-1652 400 infants de les lleves d'Andalusia, en un vaixell des d'Almeria. Desembarquen el 9 i es reparteixen entre els terços. 500 infants, del terç de *Pedro de Viedma* en dos vaixells des de Cadis.
- 7-IV-1652 240 infants de les lleves de Castella, en la galera *Milícias de Sicília* des de Tarragona. 300 cavalls des de València.
- 28-IV-1652 70 soldats d'una companyia de soldats de Castella i 100.000 escuts.
Sense data però l'abril arribaran 500 irlandesos, primer 200 i després 300.
- 1-V-1652 500 infants (270 irlandesos i 130 de les lleves de les muntanyes d'Oviedo) i 200 cavalls en unes sageties des de Tarragona.
- 2-V-1652 370 infants de les lleves de Castella (Toledo) i 60 genets, en dos galeres. Des de Tarragona.
- 7-VI-1652 900 infants de les lleves d'Andalusia. En dos vaixells des de Cadis.
- 23-VI-1652 600 mallorquins del Terç de *Bernardo Andreu*.
- 8-VII-1652 82 infants d'una companyia des de Mallorca del Terç de *Bernardo Andreu*.
- 27-VII-1652 200 infants catalans del Terç de *Tarragona*.
- 31-VII-1652 400 soldats irlandesos i 60 homes del sometent de Tarragona.
- 1-IX-1652 200 soldats irlandesos.
- 25-IX-1652 30 soldats del Capítol de la Catedral de València.

Els reforços sumen aproximadament 12.722 infants i 700 genets. Per tant des del 11 d'octubre de 1651, al final del setge, les pèrdues van ser aproximadament 18.400 infants i 2.500 genets és a dir prop de 20.900 homes que van morir en combat, malaltia, estaven malalts en el moment de la capitulació o van desertar, només en el setge de Barcelona.

4. Evolució dels efectius hispànics durant el setge

VII-1651: 9.000 infants i 2.000 genets.

11-X-1651: 10.800 infants, 2.629 genets muntats i 641 desmuntats. (Mostra)

22-II-1652: 5.000 infants i 1.400 genets.

21-III-1652: 10.500 infants i 2.500 genets. (Mostra)

13-X-1652: 3.500 infants i 500 genets a Barcelona i 1.600 infants i 1.000 genets amb Mortara: Total 5.100 infants i 1.500 genets.

Fonts: La guerra de recuperación... [2015] pàg. 469. i Conquista de Cataluña... pàg. 61.

5. Esquadra hispànica

Almirall Francisco Díaz Pimienta

Vaixells (30):

Esquadra de Biscaia a les ordres del Marquès de Falces

Almirall (Almirall Martín Bañuelos): Galió *San Martín*

Vicealmirall: *Nuestra Señora del Águila*.

Las Maravillas: Desplaçament 900 tones.

Galió *San Marcos*: 42 canons. 18 de 27 lliures, 22 de 16 lliures i 2 de 14 lliures. Desplaçament: 851 tones. (1634).

Galió *San Juan Bautista del donativo*: c. 500 o 700⁵⁸ tones. Fet a Biscaia. En mal estat, el desembre de 1651 es substituirà per una fragata, *Nuestra Señora de San Roque* i un pataix, *Santa Teresa* com a part del preu de la seva venda a un particular.

Testa de Oro: 28 canons. 6 de bronze i 22 de ferro. Desplaçament: 800 tones.

Galió *San Juan evangelista*: Desplaçament: 724 tones. (1635).

Urca *El Sol de Jesús*: 34 canons. 6 de bronze i 28 de ferro. Desplaçament: 600 tones.

Galió *Nuestra Señora de la Regla*: 32 canons. Desplaçament: 450 tones.

El Príncipe de Orange: 36 canons (10 de bronze i 26 de ferro). Desplaçament 500 tones.

Esquadra de Dunkerque:

Capitana

Almiranta

Fragata *Nuestra Señora de las Virgenes*: Desplaçament 280 tones.

Fragata *Nuestra Señora del Buen Suceso*: Desplaçament 190 o 220 tones.

Galió *Nuestra Señora de Atocha*: 44 canons de bronze. Desplaçament 550 tones.

Galió *San Salvador*: 44 canons. Desplaçament 1.103 tones. (1646).

Galió *Nuestra Señora de la Natividad*: 50 canons. Desplaçament 550 tones.

Esquadra de Masibradi:

Urca *la Concordia*: 34 canons: 24 de bronze i 10 de ferro. Desplaçament: 600 tones.

Galió *San Carlos*: 40 canons.

Adán y Eva: 34 canons: 9 de bronze i 25 de ferro. Desplaçament 550 tones.

Galió *León Rojo*: 34 canons. Desplaçament: 400 tones.

Galió *Santa Cruz*: 24 canons: 12 de bronze i 12 de ferro. Desplaçament: 414 tones.

Santa Eva:

Fragata *Santa Bárbara*: 28 canons. Desplaçament 280 tones.

58. En el mateix document de 57 fulls escrits per ambdues cares, s'indica en ocasions un desplaçament de 500 (en més ocasions) i en altres un de 700 tones. El 1652 estarà armat amb 14 peces de 7 lliures, possiblement en portava més en el seu anterior servei. AGI Contratación n°1199 Document n°9.

Esquadra de Nàpols:

Capitana

Almiranta

Galió *Nuestra Señora de la Concepción*: 44 canons. Desplaçament 1.108 tones. (1646).

Galió *San Ignacio*: 30 canons.

Santa Inés:

Fragata *San Felipe*: 24 canons.

Brulots (4):

San Antonio de Nápoles

San Antonio de Padua

La Estrella

Santa Ana

Galeres (23):

Galera *Real*

Esquadra de galeres d'Espanya (7): Duc d'Alburquerque

Galera Capitana de España: capità Juan de Carvajal Gaitán i la seva mort, Juan de Aristi (IX-1652).

Embarca una companyia de soldats, també a les ordres de Juan de Carvajal Gaitán.

Galera *San Francisco*: Juan de Aristi i després (IX-1652) a Francisco de Mata.

Galera *Nuestra Señora de la Soledad*: capità Francisco Ibáñez.

Galera *Nuestra Señora de Guadalupe*:

Galera *San Pedro*: capità Francisco de Mata

Galera *Santa Olalla*:

Galera *San Genaro*:

Esquadra de galeres de Sicília (5): Marquès de Bayona

Galera Capitana de Sicília

Galera Patrona

Galera *Quatralba*: capità Pedro Bazán

Galera *San Antonio*:

Galera *Milicia de Sicilia*:

Esquadra de galeres de Nàpols (7):

Galera Capitana de Nápoles

Galera Patrona de Nápoles

Galera *San Paulino Dosalba*

Galera *Santa María*

Galera *San Miguel Arcángel*: capità Diego de Velasco y Setién i després (IX-1652) Ignacio Martínez Negrete.

Galera *Santa Ágata*

Galera *San Juan*

Esquadra de galeres genoveses (3): Duc de Tursis

Capitana de Tursis

Patrona de Sierra

Galera de nom desconegut

Des de l'octubre de 1651 serveixen 4 sageties de Mallorca.

Tropes embarcades:

En general cada galera hispànica embarcava una companyia d'infanteria.

El maig de 1651, les 7 galeres de l'esquadra de Nàpols, embarcaven 7 companyies d'infanteria hispànica.

Terç italià de *Francesco de Aresi* de 20 companyies, embarcat en les galeres el novembre de 1651.

Terç de *Sevilla*, de l'armada. Mestre de camp Diego de Portugal.

Terç de *Francisco Ledesma*, de l'armada.

Nota: Totes les galeres indicades han estat identificades en les cròniques. En canvi, molts pocs vaixells han estat identificats (Els que ho han estat s'han ressaltat en negreta). S'han indicat els que van intervenir en el setge de Portolongone el 1650, perquè molt probablement, van participar també l'any següent al setge de Barcelona.

Fonts: BNE *Tomo tercero en diario de lo sucedido a S.A. el Señor Don Juan en el sitio de Barcelona...* Barcelona, 1652. Manuscrit n° 2068., *Conquista de Cataluña...* [1652], *Historia del Sereníssimo...* [1673], *El astillero de Colindres...* [1997] i AGI Contratación n°1199 i n° 1208.

6. Exèrcit hispànic que ocupa Balaguer (8 de juliol de 1652)

Sergent Major Juan de Salamanqués

Companyies castellanques de Pedro de Torres, Pedro de Bayarte (aragonès), Carta i Gerónimo Roleta: 130 homes.

Companyies de miquelets de Josep Coll, Comparo i del Batlle de Puiggros, Corn: 120 homes.

Naturals de Balaguer: 50 homes.

Cavalleria de Gabriel Vázquez: 80 genets.

Genets voluntaris de Fraga: 25 genets.

Total 300 infants i 105 genets.

Font: AHCN *Guerra dels segadors. Papers diversos. Informe de Francisco Fabro Bremundan sobre la presa de Balaguer el 8 de juliol de 1652*. Registre 192 Top. 67. (Les pàgines no estan numerades).

7. Terç català de Balaguer (juliol de 1652)

Un cop Balaguer queda en mans hispàniques s'organitza un terç amb habitants de la vila i de la vegueria format per 600 soldats nominals, repartits en 6 companyies. Els efectius reals eren uns 400 soldats.

Companyia coronela del Paer en cap – Alferes Joan Navarro

Companyia del Sergent major Josep Sala de Ossò

Companyia del Doctor Gaspar Carvi

Companyia de Doctor Josep Pastor

Companyia de Josep de Berenguer

Companyia del Doctor Joan Baptista Pujol

Font: AHCN *Guerra dels segadors. Papers diversos. Informe de Francisco Fabro Bremundan sobre la presa de Balaguer el 8 de juliol de 1652*. Registre 192 Top. 67. (Les pàgines no estan numerades).

ANNEX 4: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PEL CONSELL DE CENT

1. Despeses acreditades

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Préstecs		
1-XI-1642	Préstec al senyor d'Argenson, intendent de l'armada. 30.000 lliures retornades el 31-VII-1643.	0
15-IX-1643	Préstec a La Mothe-Houdancourt. Retornades 25.000 lliures el 14-V-1644.	50.000
19-IX-1648	Préstec a Schomberg.	40.000
27-X-1648	Préstec a Schomberg.	35.000
22-II-1649	Préstec a Ferdinand de Marchin. Fiança de Pèire de Marca i Josep de Margarit.	100.000
13-X-1649	Préstec a Ferdinand de Marchin i a Bezons, intendent. Retornades 4.000 dobles de les 7.000.	24.600
1-X-1650	Préstec a Louis de Vendôme per repartir-les a les universitats catalanes. No repartides.	50.000
1-III-1651	Préstec a Lluís XIV de França per atendre les necessitats de l'exèrcit.	10.000
19-IX-1651	Préstec a Ferdinand de Marchin (Marxa amb elles quan deserta).	10.000
5-X-1651	Préstec a Josep de Margarit. Retornades 850 lliures.	1.000
1651-1652	Préstecs al rei Lluís II per pa de munició, blat i galeta de les tropes. (2.222 peces de vuit el VI-1651, 87.959 lliures el 21-VII-1651, 670 dobles el VII o VIII-1651. 300 quintars de farina el 21-VIII-1651, 12.000 lliures el 27-VI-1652, 12.000 el 11-VII-1652, 4.500 el 26-VII-1652, 1.500 el 27-VII-1652, 16.843 el 30-VII-1652, 6.157 el 1-VIII-1652, 7.000 el 4-VIII-1652, 32.000 el 21-VIII-1652, 5.000 el 27-IX-1652, 5.000 el 6-X-1652).	239.324
19-II-1652	Préstec a Josep de Margarit i a Josep d'Ardena.	4.000
27-V-1652	Préstec a La Mothe-Houdancourt. (Pagament 10.000 el 4-VI-1652 i 50.000 el 8-VI-1652).	60.000
29-VII-1652	Préstec a La Mothe-Houdancourt per la compra de gra.	40.000
29-VII-1652	Préstec a Josep de Margarit per la compra de gra.	40.000
29-VIII-1652	Préstec a La Mothe-Houdancourt per pagar les tropes i comprar espases.	38.000
27-IX-1652	Préstec a La Mothe-Houdancourt per pagar els suïssos	5.000
Despeses per lleves		
1640-1641	Despeses per les lleves de soldats pel Rosselló, Lleida, Tortosa i el setge de Tàrragona.	170.898
1642	Lleva de 600 mosqueters enviats a Mollet.	27.420
1643	Lleva de 1.000 soldats per socors de Montsó.	6.087
1644	Lleva pel socors de Lleida.	51.935
1645	Lleva de 600 homes per la campanya de Térmen.	14.336
1646	Lleva de 2.000 soldats pel socors de Lleida.	49.273
1647	Lleva de 1.000 soldats pel socors de Lleida.	16.915
1649	Lleva d'infanteria pel socors de poblacions de la Plana d'Urgell.	10.699
11-XI-1650 a 12-XII-1650	Lleva de 1.000 soldats* per ajuda de Tortosa.	20.400
25-I-1651	Lleva dels soldats de Tortosa	11.000
14-II-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	10.000
20-III-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials), per socors.	1.200
3-IV-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	5.000
21-IV-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	8.000
3-V-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	10.000
27-V-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	6.000
22-VII-1651	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	15.000
22-VII-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	10.000
22-VII-1651	Manteniment de les lleves	25.000
4-IX-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	20.000
8-X-1651	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	25.000
8-X-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	50.000
24-XI-1651	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	15.000

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
24-XI-1651	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	10.000
2-I-1652	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	30.000
2-I-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	20.000
2-I-1652	Manteniment de les lleves	40.000
23-I-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	50.000
28-II-1652	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	10.000
28-II-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	20.000
16-IV-1652	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	20.000
16-IV-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	40.000
15-VI-1652	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc)	50.000
15-VI-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials)	50.000
16-X-1652	Lleva dels 2.000 soldats (terç de Montjuïc) – pagament després de la capitulació	20.000
16-X-1652	Lleva dels 700 soldats (milícies gremials) – pagament després de la capitulació	30.000
Préstecs en espècie		
16-II-1641	Préstec a La Mothe-Houdancourt de 4 canons de batre de 24 lliures i de 4 sacres de 8 lliures.	
6-V-1642	Préstec al capità d'una galera, Alexandre Grosso, d'un mig canó de 23 lliures.	
23-V-1644	Préstec a La Mothe-Houdancourt de 500 mosquets francesos i bandoleres i 300 piques.	
6-IV-1645	Préstec a Harcourt de 2 mitjos canons de 24 lliures (a canvi de 2 de 33 lliures).	
31-VIII-1645	Préstec a Harcourt de 200 quintars de pólvora, 200 quintars de metxa i 200 quintars de bales de mosquet. Els 200 de metxa retornats el 16-VI-1646.	
26-VIII-1647	Préstec a Condé de 400 quintars de pólvora.	
22-VI-1648	Préstec a Schomberg de dos canons de bronze de 24 lliures i 130 bales de 24 lliures.	
3-XI-1650	Préstec al Duc de Mercœur de 4 fusos de canó, 100 quintars de pólvora, 12 espingardes, 30 quintars de metxa, 6 peces de ferro, 500 pales, pics i sapes.	
10-XI-1650	Préstec a Ferdinand de Marchin de 70 quintars de metxa, 6 espingardes i 500 bales de 8 lliures.	
3-VIII-1651	Préstec a Ferdinand de Marchin de 500 mosquets, 100 espingardes i 200 piques.	
20-IX-1651	Préstec a Ferdinand de Marchin de 20 quintars de metxa, 20 quintars de plom i 20 quintars de bales de mosquet francès.	
14-I-1652	Préstec al virrei, Philippe de La Mothe-Houdancourt, de 500 o 600 bales de canó de 6, 8 i 12 lliures.	
25-I-1652	Préstec a Josep de Margarit i a Josep d'Ardena de 300 piques pels soldats francesos i suïssos.	
Total de les despeses en efectiu (lliures barceloneses)		1.716.087

Font: AHCB 1B II-160 Registre de Deliberacions, f. 51r-53r, 166r, 370r, 442v, 496r. 1B III-5 Deliberacions de guerra, f. 53v., 66r-66v i 102r. 1C III-6 Política i Guerra, Fulls solts. Memòria, BNF Manuscrit français n°4234 f. 70v., Manual de novells ardots T. XV pàg. 307. i 1B II-161 Registre de deliberacions f. 88r.

(*) La lleva prevista de 1.000 soldats en feu només 700.

La taula s'ha confeccionat tenint en compte el finançament directe del Consell de Cent i l'indirecte a través de la junta de la 24^a de guerra. No s'han inclòs els pagaments al Batalló de 6.000 lliures al mes que es van fer sense descompte des de gener de 1651 fins l'octubre de 1652.

Pels préstecs d'armes i de diners, val a dir que estem parlant de saldos vius amb les autoritats franceses. Els avançaments d'armes, municions i diners van ser continus durant el conflicte i s'inclouen en una segona taula. La taula tampoc inclou les partides de Guerra i fortificacions que sumen centenars de milers de lliures durant el setge i algun milió durant tot el conflicte.

Una part del cobrat per la administració francesa dins de Barcelona es va entregar a l'exèrcit francès que estava fora de la Ciutat Comtal. Del pagament de 60.000 lliures barceloneses a finals de maig, se'n van enviar 24.107 lliures a les tropes situades a la resta de Catalunya.

Finalment, el Consell de Cent va finançar des del 1640 l'esforç de guerra de múltiples universitats, entregant canons, armes de foc i municions als mateixos. La majoria dels canons van sortir de l'arsenal reial de les Drassanes.

2. Entregues a l'exèrcit francès

Dates	Concepte
Vendes o préstecs	
8-IV-1641	Entrega a l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt de 10 carros, 1 cabra, 1 martinet, 12 pales, 2 collars amb arreus per cavalls.
11-VI-1642	Armada naval. Venda de diverses àncores.
12-VII-1642	Armada naval del Marquès de Brézé. 72 piques i 60 quintars de bales de mosquet. (Venda a crèdit). Fiançat pel Marquès.
11-IV-1643	Exèrcit de La Mothe-Houdancourt. Entrega de 2 tendes de campanya.
4-XI-1643	Pel capità d'una pollanca francesa. 2 pedrers de bronze. (Préstec per 3 mesos).
4-III-1644	Per l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt. 100 mosquets.
14-III-1644	Per l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt. 5 o 6 pedrers de bronze. (Dels 12 demanats el 4-III-1644).
6-V-1644	Per l'exèrcit de La Mothe-Houdancourt. 200 bales de 6 lliures.
18-V-1644	Préstec de 6 canons de campanya a canvi de 6 canons francesos de calibre major.
20-V-1644	Un canó de cruixia per una galera de l'esquadra francesa.
4-VIII-1644	Entrega a Josep de Margarit, per les galeres de Garnier de 180 quintars de bescuit, dels 400 demanats i 200 acordats.
15-VIII-1644	Entrega a Josep de Margarit, per les galeres de Garnier de 225 quintars de bescuit.
26-VIII-1644	Préstec a La Mothe-Houdancourt: 300 quintars de pólvora, a retornar però no amb pólvora de França.
28-VIII-1644	Préstec a les galeres de Garnier. 200 quintars de bescuit, a retornar en un mes.
1-IX-1644	Entrega d'un canó a la galera del capità La Baume.
28-IX-1644	Venda de 600 quintars de bescuit a les 6 galeres que queden a Barcelona.
26-XI-1644	Entrega al senyor de Marca de 6 quintars de pólvora.
27-III-1645	Entrega a l'exèrcit d'Harcourt de 2 mitjos canons de bronze de 24 lliures. 100 quintars de pólvora.
21-VIII-1645	Entrega a l'exèrcit d'Harcourt de 100 quintars de metxa i 100 quintars de bales de mosquet.
16-V-1646	Entrega a l'exèrcit d'Harcourt de 120 quintars de metxa, 200 de pólvora i 200 de bales de mosquet.
13-VII-1646	Entrega al senyor de Guillot de 12 pedrers de bronze per armament de dos bergantins, una faluga i un barco longo.
3-XII-1646	Entrega a l'exèrcit d'Harcourt de 1.300 mosquets francesos amb les seves bandoleres dels 1.500 demanats. (Venda a crèdit).
3-IV-1647	Entrega al senyor de Marca de 24 mosquets per a la guarnició de les Drassanes.
26-V-1648	Entrega a Ferdinand de Marchin de 6 pedrers de bronze per armar dos bergantins. Fiançat per Joan Martin.
15-XI-1650	Préstec de 4 canons demanats per Francesc de Margarit en nom del virrei. És de suposar que el calibre és de 8 lliures. Embarcats.

Font: AHCB Deliberacions de guerra 1B III-2 a 1B III-5.

Totes aquestes entregues haurien estat pagades o retornades per l'exèrcit francès abans del començament del setge de Barcelona i per tant no hi hauria cost. Intuïm que els canons perduts en diverses derrotes (batalles de Lleida de 15 de maig de 1644 i de 22 de novembre de 1646), no es van reclamar mai. Tenim referències literàries a la utilització per part de Condé de 2 canons prestats pel Consell de Cent i per part de Schomberg de 6 canons al setge de Tortosa, però no n'hem trobat referències arxivístiques.

ANNEX 5: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER JOSEP DE MARGARIT I ALTRES PARTICULARS

1. Préstecs de Josep de Margarit i de Biure

Dates	Concepte	Import
Préstecs		
1645-1646	Préstec que l'intendent de l'exèrcit, Goury, havia de reemborsar. No reemborsat.	11.000
1651	Préstec pel viatge de Joan de Margarit a Catalunya per assumptes d'estat.	1.500
I-1651	Préstec de 400 quarteres de blat.	c. 4.000 lliures barceloneses
28-II-1651	Préstec pel manteniment de l'exèrcit.	1.200 lliures barceloneses
IX-1651 - X-1652	Préstec pel manteniment de l'exèrcit francès durant el setge de Barcelona, segons apareix per certificat del senyor La Mothe-Houdancourt. (L'octubre de 1651 – 50 quarteres de blat al dia i 23 quarteres en diners. El 15-X-1651, 1.000 quarteres de blat i 2.000 dobles d'or. El 10-VI-1652, 150 quarteres de blat – 800 lliures barceloneses).	88.000
29 - XI - 1651	Préstec de 400 dobles a La Mothe-Houdancourt a Girona, per comprat blat.	6.000 lliures barceloneses
Total de les despeses en efectiu (lliures franceses)		100.500
Total de les despeses en efectiu (lliures barceloneses)		c. 11.200

Font: Bulletin philologique et historique [jusqu'à 1715], Année 1921 [1923] pàg. 245. i AHCB 1B II-160 f. 138v, 139v, 457r-457v.

Nota: entenem que encara que va rebre més de 40.000 lliures en préstecs del Consell de Cent en el període 1651-52 i que lògicament no va tornar mai, l'import de 88.000 és el que ell va posar dels seus propi diners en efectiu.

2. Préstecs d'altres particulars

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Préstecs		
I-1651	Préstec de Joan Martin garantit per Josep de Margarit, Peire de Marca, el senyor de Clerc i Cristòfol de Sangenís amb la seva plata.	30.000
28-II-1651	Préstec de Baltasar Riba.	1.000
28-II-1651	Préstec de Pere Joan Rossell	500
28-II-1651	Préstec del senyor Monfort	100
28-II-1651	Préstec del senyor Sagarra	100
28-II-1651	Préstec del senyor Camps	100
1651	Préstec de Pau de Rosso	20.000
VI-1652	Josep de Pinós 300 o 400 dobles d'or	4.800-6.000
VI-1652	Préstec de Pau de Rosso 4.653 unces de plata	4.653
VI-1652	Conseller segon en or i plata	1.000
VI-1652	Conseller tercer en or i plata	1.000
VI-1652	Conseller quint en or i plata	400
VI-1652	Josep Janer, ardiaca major de la Seu, en plata	100
VI-1652	Sagristà Morell, en plata	200
VI-1652	Francesc Puiggener	1.000
VI-1652	Pau Janer (mercader), en or i plata	800
VI-1652	Francesc Roca (mercader), en or i plata	1.000

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Total import en efectiu (lliures franceses)		c. 68.800
Préstecs en espècie		
I-1651	Marquès de Marsilly, 230 quarteres de blat.	c. 2.300
28-II-1651	Senyor Queralt dipositat a la taula (or o plata)	500
28-II-1651	Senyor Vidal dipositat a la taula (or o plata)	600
28-II-1651	Senyor Felip de Copons dipositat a la taula (or o plata)	600
28-II-1651	Canonge Roca, dipositat a la taula (or o plata)	300
28-II-1651	Senyor Pallarès, dipositat a la taula (or o plata)	200
28-II-1651	Senyor Narcís Peralta, dipositat a la taula (or o plata)	500
28-II-1651	Senyor Baptista Ramón de Monjo, dipositat a la taula (or o plata)	600
28-II-1651	Senyor Fabrega, dipositat a la taula (or o plata)	600
28-II-1651	Senyor Tapias, dipositat a la taula (or o plata)	600
28-II-1651	Senyor Graell, dipositat a la taula (or o plata)	500
28-II-1651	Senyor Ginebreda, dipositat a la taula (or o plata)	500
28-II-1651	Senyor Francesc Martí, pare i fill. Dipositat a la taula (or o plata)	500
28-II-1651	Senyor Cancellor, dipositat a la taula (or o plata)	800
28-II-1651	Senyor Regent, dipositat a la taula (or o plata)	800
28-II-1651	Senyor Tresorer, dipositat a la taula (or o plata)	800
8-X-1651	Marquès de Marsilly, 600 quarteres de blat a Igualada	c. 6.000
VI-1652	Marquès de Marsilly. 1000 quarteres de blat fora de la ciutat de Barcelona (Igualada, Rosselló o Empordà)	c. 10.000
VI-1652	Comte d'Illa venta o empenyorament del lloc de Picalquer (1.000 dobles)	c. 16.000
VI-1652	Conseller sisè, 200 quarteres d'ordi a Sant Feliu de Guíxols	c.1.000
VI-1652	Josep Janer, ardiaca major de la Seu, lletra de crèdit del segrestador del Bisbat de Girona	c. 10.000
Total import en espècie (lliures barceloneses)		c. 53.600

Fonts: AHCB 1B II-160 f. 138v-139r, 437v i 1B II-161 f. 277r-277v.

Pels préstecs en espècie, es dipositaven els objectes a la Taula de Barcelona i aquesta avançava els diners en efectiu.

L'octubre de 1651 una lliura francesa equivalia a 1,1739 lliures barceloneses i era de 1,38 el maig de 1652. La diferència havia arribat a estar molt més gran (de 1,4 i fins i tot 1,63 el març de 1647), però amb la Fronda, a partir de 1648, el valor de la lliura francesa va baixar respecte a la lliura barcelonesa.

ANNEX 6: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER LA PROVÍNCIA: EL BATALLÓ

1. Finançament de les poblacions: la taxa del Batalló

Memorial de l'impost del Batalló del 5 d'octubre de 1650 Ingressos mensuals de les universitats		
Població	Import (lliures-sous-diners)	Observacions
Vegueria de Barcelona	8.357-10-0	6.000 lliures mensuals de la Ciutat de Barcelona. En reté 2.000 al mes fins el XII-1650, per cobrar avançaments.
Vegueria de Girona	3.063-14-2	
Vegueria de Vic	850-14-8	
Vegueria de Camprodon	385-0-0	
Vegueria de Puigcerdà	248-0-0	
Comarca de la Seu d'Urgell	96-15-0	
Sotsvegueria de Ribes	48-0-0	
Vegueria de Rosselló i Vallespir	620-0-0	
Vegueria de Vilafranca de Conflent	624-0-0	
Vegueria de Montblanc	221-4-8	
Vegueria de Tortosa	0-0-0	No contribueix.
Vegueria de Lleida	0-0-0	No contribueix.
Sotsvegueria de Pallàs	390-8-0	
Vegueria de Manresa	745-6-0	
Vegueria de Vilafranca del Penedès	977-4-0	No contribueix la meitat de la vegueria.
Sotsvegueria de Lluçanès	60-0-0	
Sotsvegueria de Berga	179-18-0	
Vegueria d'Agramunt	192-16-0	
Vegueria de Tàrraga	139-2-0	No contribueix fins fa poc.
Vegueria de Balaguer	117-4-0	
Vegueria de Cervera	792-3-0	
Sotsvegueria de Prats de Rei	38-0-0	
Total	18.146-19-6	S'han de restar 2.000 lliures mensuals.

Font: ACA, Generalitat, Sèrie G n°118 f. 77v.

Nota: les dades són en lliures barceloneses.

El problema d'aquest finançament era que moltes de les universitats més petites es retardaven en el pagament. Són freqüents retards de dos anys a finals de 1650. Entre 1649 i 1650, moltes universitats van fer més pagaments que de costum, reduint el seu deute. De totes formes és dubtós que amb l'arribada de la pesta aquesta dinàmica es mantingués.

Òbviament, els pagaments de la ciutat de Barcelona (6.000 lliures/mes), es feien a dins de Barcelona durant el setge. Des del gener de 1651, el Consell de Cent no descomptarà les 2.000 lliures i per tant no es podrà rescabalar de l'avançament d'una mica més de 11.700 lliures que havia fet a la Junta del Batalló i encara estava pendent de regularitzar.

2. Finançament de la Diputació del General i del Consell de Cent

A començament de cada any, la Diputació contribuïa amb 12.000 lliures per la remunta del terç de cavalleria del Batalló. Cap el 1650, la Ciutat de Barcelona acostumava a avançar parcialment aquest import. La Diputació també contribuïa amb la compra d'armes i provisions pel Batalló, al igual que el Consell de Cent.

El 21 de gener, la Diputació contribuïa amb 9.000 lliures per finançar el Batalló.

3. Finançament de l'estament eclesiàstic

Aquest finançament es va començar a aconseguir de forma generalitzada, a partir de 1646, quan Pèire de Marca descobrí la Butlla del Papa Climent, de l'any 1634, que permetia gravar als eclesiàstics sense necessitat d'una nova confirmació papal.

L'import acordat eren 30.000 lliures barceloneses a l'any, però la recaptació real, cap el 1650, amb bona part del territori arruïnat o ocupat per l'enemic era bastant menor, de l'ordre d'unes 18.000 lliures anyals. Els pagaments es feien per trimestres, el 1er de març, el 1er de juny, el 1er de setembre i el 1er de desembre de cada any.

4. Pagament a les tropes del Batalló

Amb aquesta estructura d'ingressos es feia front a les despeses. Tenim les dades de les despeses pels pagaments de salaris a les tropes d'infanteria.

Pagament a les tropes d'infanteria del Batalló	
Període	Import en lliures barceloneses
XI 1643-XII 1644	201.515
I-XII 1645	250.056
I-XII 1646	242.134
I-XII 1647	211.974
I-XII 1648	257.724
I-XII 1649	214.488
I-XII 1650	187.582

Fonts: ACA, Reial patrimoni, Mestre racional, llibres n°1755 a 1761.

Encara s'haurien d'afegir el cost de la compra d'armes (espases, mosquets, piques, espingardes, mosquets milanesos...), municions (pólvora, metxa, plom) i vestits, així com el cost de la cavalleria i de l'hospital del Batalló, situat a Vilafranca del Penedès fins la invasió de Garay el setembre de 1649 i després durant l'any 1650 i fins l'inici de 1651. Al final, sembla que a començaments de l'any 1651, el total de despeses pujava unes 24.000 lliures barceloneses al mes i que en canvi els ingressos per tots conceptes arribaven només a unes 18.500 lliures.

No disposem de dades d'ingressos pels anys 1651 i 1652 (tampoc les de despeses), però es podrien estimar tenint en compte les comarques ocupades pels hispànics i el moment en que ho van ser.

Al final del conflicte, els deutes de la Junta del Batalló amb la Diputació pujaven 114.972,9 lliures que es corresponien en la major part a les 12.000 lliures anyals que es dedicaven per la remunta de la cavalleria del Batalló.

5. Pagament per la Diputació a les tropes de Barcelona

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Pagaments		
17-X-1651	Per la lleva de soldats (3 ll. d'entrada i 4 rals diaris)	1.000
13-XI-1651	Socors als soldats del Batalló a peu i a cavall i als soldats francesos (2 sous al dia).	4.000
21-XI-1651	Socors als soldats del Batalló a peu i a cavall i als soldats francesos (2 sous al dia).	2.000
9-XII-1651	Per la lleva de soldats manada fer.	1.000
1 8 - X I I - 1651	Socors als soldats del Batalló a peu i a cavall i als soldats francesos (2 sous al dia).	1.000
27-I-1652	Per les lleves de la ciutat.	1.000
8-III-1652	Ajuda als soldats que te fets la ciutat.	1.000
19-IV-1652	Ajuda als soldats que te fets el consistori.	1.000
10-V-1652	Ajuda als soldats que te fets la ciutat.	1.000
13-VI-1652	Ajuda als soldats que te fets la ciutat (4 rals)	1.000
Total dels pagaments en efectiu (lliures barceloneses)		14.000

Font: ACA, Generalitat, Sèrie G, 112. Llibre major del compte de guerra. f. 246-248.

6. Pagament de la Diputació al regiment de 600 homes per socórrer Barcelona

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Pagaments		
17-XI-1651	Cobrat per Gabriel Bellver veedor i pagador del regiment	1.600,00
XI-1651	5 dobles d'or del rector de Sant Feliu de Codines. Cobrat per Lluís València	75,00
1-XII-1651	50 dobles d'or a la vila d'Hostalric. Cobrat per Lluís València	750,00
XII-1651	5 dobles d'or del Conseller Gorchs a Granollers. Cobrat per Lluís València	75,00
XII-1651	2 dobles d'or del capità Miquel Vilar. Cobrat per Lluís València	30,00
11-XII-1651	Cobrat a Girona per Lluís València	1.000,00
21-I-1652	De Jaume Guitart. Cobrat per Lluís València	1.000,00
I-1652	De l'ajudant Francesc Tàrrida	25,00
1651-52	Ajust per tancar el compte de Gabriel Bellver	4.621,20
1651-52	Lluís València per les seves despeses al sortir en campanya	1.420,03
Total dels pagaments (lliures barceloneses)		10.346,23

Font: ACA, Generalitat, Sèrie G, 112. Llibre major del compte de guerra.

De ben segur el regiment tindria més ingressos provinents de la Junta del Batalló.

7. Pagament de la Diputació a Vicenç Ferriol

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Pagaments		
19-X-1651	Cobrat per Vicenç Ferriol del 12 de juliol en que surt de Terrassa al 13 de setembre en que entra a Barcelona.	1.500,00
1651-52	Liquidació del compte.	338,00
Total dels pagaments (lliures barceloneses)		1.838,00

Font: ACA, Generalitat, Sèrie G, 112. Llibre major del compte de guerra.

8. Entregues en espècie al Batalló pel Consell de Cent i la Diputació del general

Dates	Concepte	Import (lliures barceloneses)
Entregues		
2-III-1642	2 quintars, 3 robes i 21 lliures de metxa.	19,65
29-III-1642	8 quintars i 5 lliures de metxa.	57,35
2-IV-1642	14 quintars de metxa.	98,00
2-V-1642	25 quintars de metxa.	175,00
5-V-1642	60 piques.	60,00
13-VI-1642	10 quintars de metxa.	70,00
30-VIII-1642	Venda de 50 piques i 50 forquilles a la Junta del Batalló.	
11-XI-1642	110 piques i 30 forquilles.	
5-III-1643	Per la cavalleria del Batalló: 24 plastrons i 24 espatlles. (Venda de tots els que te).	
22-IV-1643	Entrega de 2 tendes de campanya amb els seus arreus a canvi d'una partida deguda a la Junta del Batalló.	
11-VI-1644	Al sergent Sever Soler del Batalló: un plastró fort.	
2-VI-1645	Préstec de 200 piques a la Junta del Batalló. A retornar o pagar en 6 mesos. Caucio-nat.	200,00
12-V-1646	80 mosquets i 20 arcabussos sense forquilles ni flascons.	
XI-1646	12 quintars de pólvora.	
27-I-1650	5 quintars i 10 robes de pólvora	159,00
Total dels pagaments (lliures barceloneses)		839,00

Fonts: AHCB Deliberacions de guerra 1B III-2 a 1B III-5 i ACA, Generalitat, Sèrie general (N) 197 a (N) 204

ANNEX 7: FINANÇAMENT DE L'EXÈRCIT FRANCÈS A CATALUNYA

1. Ingressos

Arribades de diners a Catalunya (1651-1652)			
Data		Import (lliures franceses)	Observacions
II-1651	Fons per l'exèrcit de Catalunya amb una lletra de canvi.	30.000	Del que quedava, se'n va apropiat Marchin el setembre.
V-1651	Amb el Capità General, Ferdinand de Marchin	100.000	
IX-1651	Lletra de canvi enviada l'agost a Narbona per la Cort. (Pagament del mes d'abril)	50.000	
X-1651	Lletra de canvi enviada per Vieuville	60.000	
X-1651	Fons per comprar blat a les tropes	36.000	
X-1651	Fons per comprar farratge als cavalls	64.000	
XI-1651	Fons per aixecar la companyia de <i>gardes de La Mothe-Houdancourt</i> amb 100 genets.	15.000	
XI-1651	Amb el virrei Philippe de La Mothe-Houdancourt	100.000	14.000 lliures per pagar despeses de lletres de canvi a descomptar.
XII-1651	414.000 lliures de les 450.000 assignades l'octubre per la Cort. Se n'emporta 100.000 en efectiu. Les lletres s'havien de pagar 50.000 lliures el 25-XI i 50.000 el 30-XI, però només entraran 80.000 el desembre a Catalunya. El 15 -XII s'havien de rebre 100.000 lliures i el 31-XII 114.000 lliures.	80.000	
I-II-1652		234.000	
II-1652	Votació dels Estats del Llenguadoc de novembre de 1651. El 6 de febrer arriba l'ordre al senyor de Breteuil.	100.000	60.000 per comprar blat. 20.000 per les tripulacions de les barques.
III-1652	Arribada de 12.000 pistoles d'or.	c. 138.000	
VIII-1652	Préstec de l'abat de Montserrat per l'exèrcit	60.000	En or o plata
IX-1652	Assignació a l'exèrcit de Plessis-Bellièvre	30.000	
Total		c. 1.093.000	Descomptades 14.000 lliures de les lletres.

El febrer de 1651, el marquès de Saint Maigrin segresta 3.000 quarteres de civada a Narbona i s'obliga a pagar 14.500 lliures franceses dels primers fons que s'enviïn a Barcelona.

2. Finançament de la guarnició de Roses pel marquès de La Fare, governador de Roses, Castell de la Trinitat i Cadaqués, durant els anys 1651 i 1652

Pel subministrament de blat a 600 soldats francesos de guarnició (3 sous per ració): 64.800* lliures.

Pel manteniment a Òpol de 6 soldats: 2.000 lliures.

Pagament a compte als soldats suïssos per mantenir-los a la guarnició: 6.000 lliures.

TOTAL: 72.800 lliures teòriques, que podem reduir a unes 40.000 lliures reals.

Contribucions en espècie de l'Empordà per alimentar els soldats suïssos (incloent c. 7.040 racions a 3 sous per ració, és a dir 1.056 lliures): c. 9.756 lliures.

(*) Tenint en compte que la guarnició real de Roses era de 300 soldats francesos el juliol de 1651 i 100 l'octubre de 1652, la quantitat sembla més que exagerada. A aquests soldats s'han d'afegir uns 100-150 suïssos de la companyia de Reissoles.

3. Despeses

Les necessitats de l'exèrcit francès a Catalunya durant el 1651 es xifraven en unes 100.000 lliures franceses al mes. Una disminució en dos terços de les 300.000 al mes necessàries el 1647. L'any 1652, amb l'arribada dels reforços de l'exèrcit d'Itàlia, probablement pujaran a 200.000 lliures cap el gener-febrer, quantitat que hauria d'haver disminuït amb el desgast de les tropes. Però la devaluació de la moneda podria haver fet que les quantitats nominals fossin més elevades.

El 14 juny de 1652, el Consell de Cent acordava destinar 200.000 lliures barceloneses per pagar les tropes franceses assetjades a dins de Barcelona, 50.000 per les milícies gremials mobilitzades (lleva dels 700 homes) i 50.000 més pel terç de Montjuïc (lleva dels 2.000 homes).

Fonts: SHD A1 136 f. 181v., A1 137 Document n°17 f. 1v. i A1 127 f. 1r, Lettres du Cardinal Mazarin... T-V pàg. 291., Journal de Jean Vallier... T-III. pàg. 54 AHCB 1B X-85 f. 45r i f. 361r. i BNF. Manuscrit Français n° 25.025, f. 464r. SHD Anciens Fonds A1 137bis Document n° 386 f.1r.

ANNEX 8: FINANÇAMENT DE LA GUERRA PER LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL

1. Despeses de l'exèrcit català

Any	Despeses (lliures barceloneses)
1640 (del IX)	203.141
1641	662.455
1642	129.177
1643	20.982
1644	74.298
1645	21.811
1646	16.654
1647	15.031
1648	13.190
1649	25.831
1650	16.150
1651	30.015
1652 (fins el X)	7.894
TOTAL	1.236.629

Font: ACA, Generalitat, G 112 *Llibre del compte de guerra del Principat (1640-1653)*

Nota: Les despeses inclouen els salaris dels ambaixadors a París o Múnster i també les transferències a la Junta del Batalló, per remunta del terç de cavalleria del Batalló, les noves lleves de 1651-52 o altres (indicades en part en l'annex 6). Les dades han estat arrodonides a la lliura més propera.

La Diputació també va fer nombrosos préstecs o vendes de canons, armes de foc i municions a les universitats i fins i tot a l'exèrcit francès. La baixada de despeses a partir del 1642 és deguda a la creació de la Junta del Batalló que prendrà el relleu de la Diputació en el pagament de les despeses de guerra.

2. Finançament de l'exèrcit francès

Dates	Concepte
Préstecs o entregues	
23-I-1641	Préstec de 152 arcabussos, 4 barrils de pólvora amb 3 quintars, 3 robes i 4 lliures de pólvora, 3 quintars de bales i 3 quintars de metxa a les tropes franceses de Du Plessis-Besançon (4 companyies del regiment d'Espanan que ocupen el fort de Montjuïc).
9-IV-1641	Entrega de 15 collars, 25 pics, 12 destrals i 25 marrassos pel tren d'artilleria que fa el comissari ordinari de la artilleria Julien Valandon.
20-IV-1641	Préstec al senyor de Sansy, governador de la artilleria, 80 pics, 80 pics de 2 punxes, 80 capos, 20 pales, 100 paners de verga, 36 destrals grans, 40 destrals xiques, 40 marraxos.
3-VI-1641	Entrega de 28 presoners moriscs per les galeres franceses.
22-VII-1641	Préstec a La Mothe-Houdancourt de 6 espingardes per posar al Fort del Coll de Balaguer. Pagat el 24-I-1643.
9-XII-1642	Entrega de 4 canons, 335 bales de ferro, 48 arreus pels cavalls del tren, 211 barrils de pólvora i 66 bales de metxa.

Font: ACA, Generalitat, Sèrie general (N) 195 i (N) 198.

ANNEX 9: SORTIDES D'OR I DE PLATA DE CATALUNYA (1643-52)

Sortides en or i plata, francs d'impostos del General entre VIII-1643 i XI-1649				
Data	Producte	Dobles d'or	Peces de plata de vuit de quatre o de dos (1 peça de vuit= 1 unça de plata)	Cost en lliures barceloneses quan no s'indica la quantitat
29-IV-1643	Carn		X	12.000
2-V-1643	Carn	X	X	40.000
7-VIII-1643	Carn	500		
5-XII-1643	Blat		X	4.000
21-I-1644	Moltó		X	2.000
18-VIII-1644	Carn	X	X	40.000
18-VIII-1644	Blat		3.000	
3-IX-1644	Carn	3.186		
3-IX-1644	Carn		2.000	
4-IX-1644	Carn	1.590		
29-X-1644	Carn	9.003,5		
23-III-1645	Carn	1.662		
23-III-1645	Carn	4.350		
2-VI-1645	Carn	6.035		
6-VII-1645	Carn	1.652		
6-VII-1645	Carn	1.774		
3-VIII-1645	Carn	1.882,5		
3-VIII-1645	Carn	1.058,5		
4-IX-1645	Carn	1.310		
4-IX-1645	Carn	1.877		
2-X-1645	Carn		X	5.017,25
2-X-1645	Carn		X	4.191,40
20-X-1645	Ambaixada	100		
4-XI-1645	Carn	1.632		
4-XI-1645	Carn	1.822		
6-XII-1645	Carn	1.076		
6-XII-1645	Carn	1.200		
19-I-1646	Carn	1.232,5		
19-I-1646	Proveïments	1.400		
27-II-1646	Carn	403		
27-II-1646	Carn	419		
27-VII-1646	Carn		X	50.000
7-XI-1646	Blat	X	X	10.000
24-III-1647	Carn	X	X	24.000
23-V-1647	Carn	X	X	4.000
31-V-1647	Carn	X	X	30.000
18-VII-1647	Carn	X	X	11.000
3-VIII-1647	Carn	X	X	40.000
11-X-1647	Carn	X	X	40.000
14-V-1648	Blat	8.000		
19-VI-1648	Carn	X	X	20.000
17-VII-1648	Carn	X	X	20.000
6-VIII-1648	Blat	2.300		
18-IX-1648	Carn	X	X	25.000
26-X-1648	Carn	3.000		
12-I-1649	Carn	4.000		
18-I-1649	Ambaixada	72,75		
26-III-1649	Carn	10.000		
26-V-1649	Carn	20.000		
Total		92.537,75	5.000	381.208,65

Font: Elaboració pròpia a partir de ACA, Sèrie general, (N) 198 a (N) 205.

A partir de 1650, tenim una recopilació més exhaustiva del llibre de registre de deliberacions del Consell de Cent:

Sortides en or i plata de la Ciutat de Barcelona entre 1-XII-1649 i 31-XII-1650				
	Dobles d'or	Peces de plata de vuit (En peces de vuit, de quatre o de dos)	Plata en brut (unces) (1 peça de vuit= 1 unça de plata)	Cost en lliures barceloneses ⁵⁹
Carn	21.177,50	52.860,25	33.166,30	244.845
Blat		500,00	2.000,00	7.000
Aram		12.020,00		12.419
Rescat Doctors	670,00			5.446
Ambaixades	420,80			2.229
Correu	107,00			300
Total	22.375,30	65.380,25	35.166,30	272.239

Font: Elaboració pròpia a partir de AHCB 1B II-159 i 1B II-160.

Sortides en or i plata de la Ciutat de Barcelona entre el 1-I-1651 i el 31-XII-1651					
	Dobles d'or	Or en trentins	Peces de plata de vuit (En peces de vuit, de quatre o de dos)	Plata en brut (unces) (1 peça de vuit= 1 unça de plata)	Cost en lliures barceloneses
Carn	1.917,50	--	2.444,00	16.040,10	60.460,30
Blat	5.473,00	10.846,50	115.908,25	3.200,00	528.617,85
Ambaixades	1.275,25	--	146,00	--	10.424,15
Correu	200,50	--	164,00	--	3.270,50
Altres	--	--	50,00	--	140,00
Total	8.866,25	10.846,50	118.712,25	19.240,10	602.912,80

Font: Elaboració pròpia a partir de AHCB 1B II-160 i 1B II-161.

Sortides en or i plata de la Ciutat de Barcelona entre el 1-I-1652 i el 11-X-1652					
	Dobles d'or	Unces d'or	Peces de plata de vuit (En peces de vuit, de quatre o de dos)	Plata en brut (unces) (1 peça de vuit= 1 unça de plata)	Cost en lliures barceloneses
Farina	93,50		4.320,10		22.270,65
Blat/Bescuit	3.253,70	1.041,50	16.541,00	12.631,00	167.820,45
Ambaixades	1.638,25		572,00		27.280,87
Altres			439,25		1.757,00
Total	4.985,45	1.041,50	21.872,35	12.631,00	219.128,97

Font: Elaboració pròpia a partir de AHCB 1B II-161.

Les quantitats per les que tenim un import en lliures es poden passar a dobles d'or o peces de vuit coneixent que una dobla valia 3,5 peces de vuit (fins el 1652 quan la proporció és de 1 a 4) i el valor de la dobla d'or, en rals que era el següent: IX-1640: 33. VII-VIII 1643: 38. IX-1643: 39. IX-1643: 40. III-1644: 42. VIII-X de 1644: 46. XI-1644: 42. V-1645: 45,5. VII-1645: 46. XI-1645: 47. II-1646: 49,75. VI-1646: 52. XI-1646: 53. X-1646: 54. 1648: 66. I-1649: 64. VII-1649: 86. X-1649-III-1650: 82. V-1650: 83-85. III-1651: 100. IV-1651: 110. VII-1651: 130. IX-1651: 130-140. XII-1651: 140. I-1652: 150. V-1652: 160 (Rebaixa sobre el valor de mercat de 200). VIII-1652: 180. X-1652: 200.

59. El Consell de Cent pagava una part del preu dels moltons directament als arrendadors del tall i l'altra a la taula, que havia avançat el diferencial del preu als arrendadors. El preu real d'una dobla d'or pot veure's en el rescat dels doctors que havien anat a Tortosa a informar sobre la pesta. El mateix passa amb el preu de les dobles entregades als ambaixadors, es comptabilitzaven a un cost baix, al que després s'ha de sumar l'import del compte de pèrdua de monedes de la taula.

ANNEX 10: PESOS I MESURES

1. Mesures de pes

Quintar: 41,6 quilograms. Un quintar tenia a 4 robes.

Rova: 10,4 quilograms. Una rova tenia 26 lliures.

Lliura: 0,4 quilograms. Una lliura tenia 12 unces.

Unça: 33,33 grams.

Per l'or.

Marc: 8 unces.

Unça: 16 argenços.

2. Mesures de volum

Càrrega: 121,34 litres. Utilitzat pel vi. Una càrrega tenia 16 quartans.

Quartà: 4,15 litres. Utilitzat per l'oli.

Quartera: 69,52 litres. Una quartera tenia 12 quartans. Utilitzat pel gra.

Com que cada tipus de gra te una densitat diferent, indiquem els pesos d'una quartera pel tipus de gra més freqüent:

Una quartera de blat: 55 quilograms. Equival a 1,32 quintars.

Una quartera d'ordi: 44 quilograms. Equival a 1,05 quintars.

Una quartera de civada: 35 quilograms.

Septier (mesura francesa): 156 litres.